

فهرست مطالب

5	فصل اول کلیات تحقیق .....
5	1-1. مقدمه .....
6	2-1. بیان مسئله .....
7	3-1. ضرورت و اهمیت پژوهش .....
7	4-1. اهداف پژوهش .....
8	فصل دوم مبانی نظری .....
10	1-2. مقدمه .....
13	2-2. بررسی اثرات زلزله .....
13	1-2-2. اثرات مستقیم زلزله .....
14	2-2-2. اثرات غیر مستقیم زلزله .....
14	3-2. برنامه ریزی برای کاهش اثرات زلزله .....
14	4-2. مراحل برنامه ریزی کاهش خسارات ناشی از وقوع زلزله .....
15	5-2. زلزله و پیامدهای روانشناختی آن .....
17	6-2. مشکلات شایع بازماندگان و آسیب‌دیدگان حوادث غیرمترقبه .....
17	7-2. مراحل بروز واکنش‌ها در رویارویی با بلایای طبیعی .....
18	8-2. طبقه‌بندی نیازهای آسیب‌دیدگان بلایای طبیعی .....
21	9-2. در حوادث غیرمترقبه چه کسانی از اولویت برخوردارند .....
22	10-2. توصیف وضع موجود روستاهای زلزله زده .....
42	فصل سوم روش شناسی تحقیق .....
43	1-3. مقدمه .....
43	2-3. سطوح مطالعه و روش تحقیق .....
44	3-3. محدوده مکانی و زمانی تحقیق .....
44	4-3. جامعه آماری .....
44	5-3. روش نمونه‌گیری و حجم نمونه .....
46	6-3. ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات .....
46	7-3. شیوه تحلیل داده‌ها .....
47	فصل چهارم بررسی یافته‌ها .....
48	1-4. مقدمه .....
49	2-4. نیازهای موقت .....
53	3-4. نیازهای آینده‌نگر .....
55	4-4. نیازهای پزشکی و بهداشتی زلزله زدگان .....
58	5-4. میزان رضایت از کمک‌رسانی .....
60	6-4. وضعیت فعلی معیشت .....
61	7-4. خسارات ابراز شده از سوی روستاییان در اثر زلزله .....
63	8-4. وضعیت شغلی روستاییان زلزله زده .....
64	9-4. وضع عمومی مشاغل در منطقه و نسبت آن با حیات اجتماعی - اقتصادی: .....
65	10-4. مهارت‌های روستاییان به غیر از شغل .....

67	11-4. مسکن روستایی و وضع سکونت فعلی زلزله زدگان
68	12-4. میزان تخریب خانه های روستاییان زلزله زده
69	13-4. مهلت بازسازی خانه های تخریب شده و امید روستاییان به امر بازسازی
71	14-4. متوسط هزینه بازسازی خانه های تخریب شده
71	15-4. میل به ماندگاری در مکان قبلی خانه در روستا در صورت بازسازی خانه ها
72	16-4. توانایی ساخت خانه توسط صاحبان خانه های تخریب شده
74	17-4. دورنمای زلزله زدگان در صورت تکمیل فاجعه
75	18-4. خسارات جانی و مسائل و مشکلات بهداشتی و پزشکی ناشی از زلزله
75	19-4. آسیب دیدگی جسمی در میان روستاییان بر اثر زلزله
77	20-4. آسیب های روانی
78	21-4. آسیب های روانی ناشی از زلزله
80	22-4. مسائل پزشکی و بهداشتی
82	23-4. امنیت روستاییان پس از زلزله
82	24-4. مهمترین نگرانی و ترس زلزله زدگان روستاییان
85	فصل پنجم نتیجه گیری و ارائه راهکارها
86	1-5. اهم مشکلات و مسایل زلزله زدگان
89	2-5. اولویت نیازها و آسیب شناسی امداد رسانی
89	1-2-5. نیازهای ضروری و اولویت بندی نیازها با توجه به یافته ها عبارتند از:
91	3-5. نیازهای پزشکی
92	4-5. نیازهای آینده نگر
95	5-5. وضع عمومی مشاغل در منطقه و نسبت آن با حیات اجتماعی - اقتصادی و پیامدهای آن.
95	1-5-5. کشاورزی و باغ داری
95	2-5-5. دامداری
95	3-5-5. آموزش سخت افزاری
96	4-5-5. آموزش نرم افزاری
96	6-5. پیامدهای زلزله
96	1-6-5. پیامدهای بهداشتی و پزشکی
97	7-5. پیامدهای امنیتی
97	8-5. پیامدهای اقتصادی - اجتماعی
99	9-5. پیامدهای زیست محیطی
99	10-5. پیامدهای فرهنگی
100	11-5. راهکارها
104	منابع

فهرست جداول

23	جدول شماره 1-2: تعداد آبادی های دارای سکنه محدوده زلزله و طبقه بندی جمعیتی آنها در سال 1385
24	جدول شماره 2-2: اطلاعات کلی روستاهای محدوده بر اساس سرشماری 1385
25	جدول شماره 3-2: امکانات و خدمات در روستاها در سال 1385
28	جدول شماره 4-2: جمعیت تحت تاثیر زلزله

- جدول شماره 2-5: روستاهای دارای سکنه شهرستان اهر در سال 1385 28
- جدول شماره 2-6: روستاهای دارای سکنه شهرستان ورزقان در سال 1385 35
- جدول شماره 2-7: روستاهای دارای سکنه شهرستان هریس در سال 1385 38
- جدول شماره 3-1: اسامی آبادیهای انتخاب شده در نمونه 45
- جدول شماره 4-1: توزیع فراوانی مهمترین نیازهای اهالی 50
- جدول شماره 4-2: توزیع فراوانی مهمترین نیازها تا شروع فصل سرما برای روستاییان 51
- جدول شماره 4-3: توزیع فراوانی مهمترین نیازها در حال حاضر زلزله زدگان 52
- جدول شماره 4-4: توزیع فراوانی مهمترین نیازها بعد از فصل سرما 54
- جدول شماره 4-5: توزیع فراوانی مهمترین نیازها زلزله زدگان به طور کلی 54
- جدول شماره 4-6: توزیع فراوانی نیازهای پزشکی 58
- جدول شماره 4-7: توزیع فراوانی میزان رضایت از خدمات و کمکهای دولتی 59
- جدول شماره 4-8: توزیع فراوانی میزان رضایت از خدمات و کمکهای مردمی 60
- جدول شماره 4-9: توزیع فراوانی تهیه و خرید اقلام ضروری روستاییان در حال 61
- جدول شماره 4-10: توزیع فراوانی میزان خسارت اعلام شده از سوی اهالی روستا 61
- جدول شماره 4-11: توزیع فراوانی جبران شدن خسارت وارد شده 62
- جدول شماره 4-12: توزیع فراوانی عمده ترین مشاغل روستاییان 63
- جدول شماره 4-13: توزیع فراوانی میزان درآمد قبل از وقوع حادثه 64
- جدول شماره 4-14: توزیع فراوانی مهارت های روستاییان غیر از شغلشان 65
- جدول شماره 4-15: توزیع فراوانی سطح سواد روستاییان 66
- جدول شماره 4-16: توزیع فراوانی وضعیت کنونی روستاییان 67
- جدول شماره 4-17: توزیع فراوانی خانوارهای موجود در چادرها 68
- جدول شماره 4-18: توزیع فراوانی میزان تخریب خانه های روستاییان زلزله زده 68
- جدول شماره 4-19: توزیع فراوانی میزان رضایت زلزله زدگان به آوار برداری بوسیله بولدوزر 69
- جدول شماره 4-20: توزیع فراوانی هزینه بازسازی مسکن از نظر روستاییان 71
- جدول شماره 4-21: توزیع فراوانی میزان تمایل روستاییان در مکان قبلی 72
- جدول شماره 4-22: توزیع فراوانی ساخت خانه ها توسط خود روستاییان 72
- جدول شماره 4-23: توزیع فراوانی فروش دامها برای خرید خانه 73
- جدول شماره 4-24: توزیع فراوانی انتظارات زلزله زدگان از نهادهای دولتی 73
- جدول شماره 4-25: توزیع فراوانی دورنمای سرنوشت آوارگان 74
- جدول شماره 4-26: توزیع فراوانی میزان فوت شدگان پاسخگویان 75
- جدول شماره 4-27: توزیع فراوانی آسیب جسمی خانواده ها 76
- جدول شماره 4-28: توزیع فراوانی شدت آسیب 76
- جدول شماره 4-29: توزیع فراوانی برگزاری مراسم سوگواری 77
- جدول شماره 4-30: توزیع فراوانی وجود بیماری خاص در خانواده زلزله زدگان 78
- جدول شماره 4-31: توزیع فراوانی بیماریهای زلزله زدگان 80
- جدول شماره 4-32: توزیع فراوانی وضعیت رسیدگی به زباله ها در روستاهای زلزله زده 81
- جدول شماره 4-33: توزیع فراوانی 82
- جدول شماره 4-34: توزیع فراوانی مهمترین نگرانی وترس روستاییان 83

فهرست تصاویر

- تصویر شماره 1-1: چرخه مدیریت بحران و اهمیت ارزیابی آسیب پذیری اجتماعی در آن 7
- تصویر شماره 1-2: مدل نظری - راهبردی پژوهش 11
- تصویر شماره 2-2: نقشه پراکندگی گسلها در ایران 23
- تصویر شماره 2-3: نقشه محدوده تحت تاثیر زلزله آذربایجان در شهرهای اهر، ورزقان و هریس 23
- تصویر شماره 2-4: نقشه های منطقه قره داغ یا ارسباران 41

فصل او

کلمات تخصصی

1-1. مقدمه

کشور ما در ردیف ۱۰ کشور اول حادثه خیز جهان است، ۷۰٪ سرزمین ایران در معرض خطر زلزله قرار دارد. ۸۶٪ جمعیت شهری کشور روی گسل های زلزله قرار دارند. (صمدی راد، ۱۳۸۰)

زلزله فاجعه ناگهانی غیرمترقبه ای است که اتفاق می افتد و هیچ کس نمی تواند ابعاد چنین حادثه ای را به طور دقیق و قطعی پیش بینی نماید. بدون شک این فاجعه اثرات مخرب و تکان دهنده ای برجای خواهد گذاشت که وحشت کامل آن برای افرادی که در محل حادثه یا اطراف آن زندگی می کنند کاملاً محسوس و مشهود است. زلزله از نظر خطرات انسانی و جانی مهمترین حادثه غیرمترقبه در ایران است، زیرا که تخریب حاصل از آن کلی بوده و پس از تخریب کلی است که احساس از دست دادن همه چیز در اذهان آسیب دیدگان نقش خواهد بست.

نمونه های زنده آن، زلزله های سال ۱۳۸۲ بم و ۱۳۸۳ زرنند در استان کرمان می باشد که علاوه بر خسارات مالی، اثرات روانی و اجتماعی آن تا سالیان سال برای مردم این منطقه باقی مانده است. در کشور ما ایران هر ساله بلاای متعدد و گوناگونی اتفاق می افتد که بر اثر آن جان هزاران انسان در معرض مخاطرات جدی قرار می گیرد. یکی از پیامدهای نامطلوب این حوادث و بلاای، شیوع نسبتاً بالای اختلالات روانی و اجتماعی در بازماندگان است که بررسی ها، حدود ۵۰-۴۰ درصد گزارش نموده اند (نوربالا، ۱۳۸۰)

1-2. بیان مسئله

وقوع مخاطرات طبیعی، از جمله زلزله، نه تنها باعث خسارت به زیرساختارهای کالبدی و فیزیکی در مناطق زلزله زده می شود، بلکه ساختارهای اجتماعی آن مناطق را هم تحت تاثیر قرار می دهد. بنابراین، ارزیابی آسیب پذیری شهرها در برابر این مخاطرات، تنها به عناصر کالبدی و فیزیکی آنها محدود نشده، در این راستا عناصر اجتماعی این شهرها را هم باید مطالعه و بررسی نمود.

مطالعات انجام شده در دنیا نشان دهنده این است که آسیب پذیری گروههای مختلف مردم ساکن در نواحی خطر خیز، بسته به سطح زندگی و وضع اجتماعی و اقتصادی آنها در نقاط مختلف دنیا متفاوت است. بنابراین، آسیب پذیری تنها نتیجه خطر خیزی مناطق نبوده، بلکه نتیجه فرآیندهای اجتماعی و اقتصادی و سیاسی هم هست و سانحه یک وضع نهایی است که از این فرآیندها ناشی می شود. با توجه به رویکردها و نظریات آسیب پذیری، مردم در برابر سوانح طبیعی، تنها به دلیل مجاورت با مکان وقوع عوامل خطر آفرین آسیب پذیر نبوده بلکه شرایط اجتماعی و اقتصادی آنان نیز باعث بالا و پایین رفتن میزان آسیب پذیری آنها می شود. افراد فقیر و کم درآمد عمدتاً با بروز حوادث طبیعی، از جمله زلزله با آسیب پذیری بیشتری در مقایسه با دیگران روبرو خواهند بود.

خسارت به تولید و اشتغال، هزینه افت فرصت های سرمایه گذاری و بیکاری ها، خسارت های بهداشتی، هزینه های نامستقیم اجتماعی شامل از کار افتادن کنترل اجتماعی و آسیب ها و انحرافات در پی بدآمدی مانند زلزله به وجود خواهد آمد.

فاجعه زلزله آذربایجان نیز بیشتر نواحی روستایی را تحت تاثیر قرار داده است. آمار منتشر شده از سوی

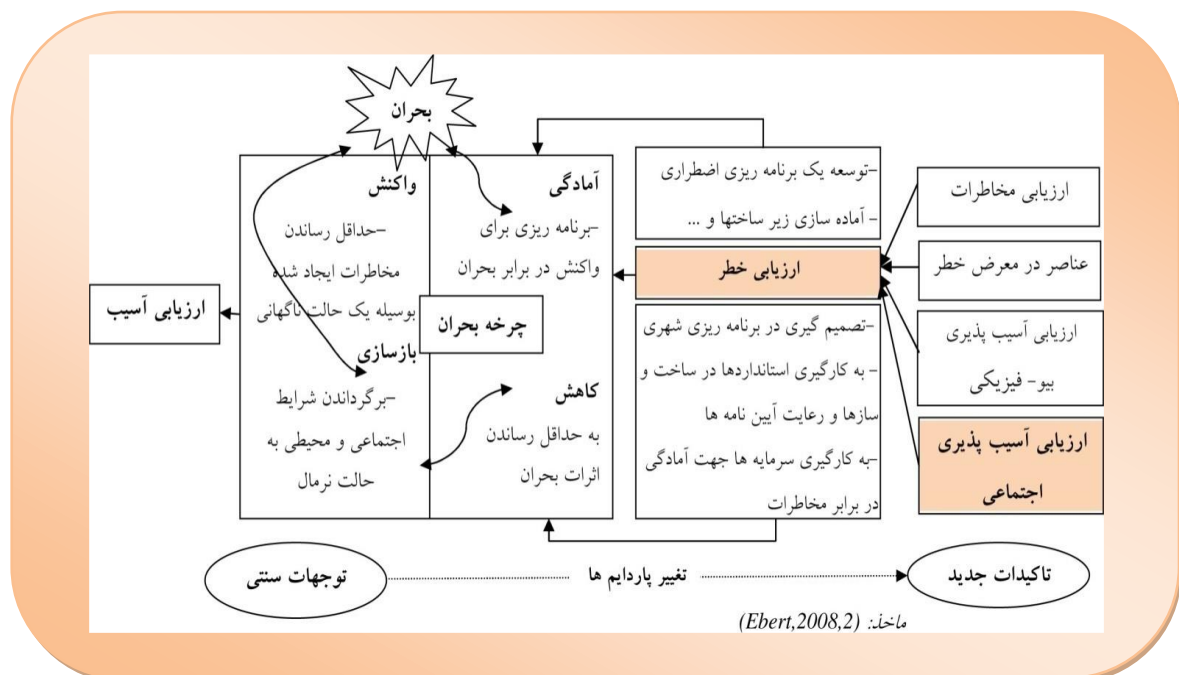

نهادهای مختلف نشان می‌دهد که روستاها بیشترین آسیب را در حادثه متحمل شده‌اند و از آنجا که ساکنان این مناطق بیشتر دارای زندگی معیشتی و وابسته به زمین هستند و اکثراً امکان ترک محیط زندگی خویش را ندارند و با توجه به پیش رو بودن فصل سرما در صورتی که راهکاری موثر برای حل مشکلات آنان نیابیم بی‌گمان با فاجعه‌ای انسانی روبرو خواهیم شد.

3-1. ضرورت و اهمیت پژوهش

در کشورهایی که سابقه زلزله خیزی وسیعی داشته‌اند، هم تحقیقات مربوط به تأثیرات روانی، اجتماعی پدیده زلزله صورت گرفته است و هم بررسی‌های زمین‌شناختی و تأثیرات آن بر مناطق مسکونی که محققان با توجه به ویژگی‌های هر منطقه روش‌های مناسبی برای طراحی مناطق مسکونی و همچنین آموزش عملکردهای مناسب در هنگام وقوع حوادث ارائه داده‌اند. اما در کشور ما با وجود سابقه لرزه‌خیزی طولانی، به جز تحقیق در ابعاد اقتصادی و ابعاد اجتماعی آن هم پس از زلزله‌ها تحقیق دیگری در مسائل انسانی انجام نمی‌گیرد. در هنگام بروز حادثه‌ای چون زلزله در اکثر مواقع در ایران برخورد احساسی با مسئله صورت می‌گیرد و بیشتر توجهات حول تامین نیازهای موقت افراد زلزله‌زده است و پس از مدتی مورد بی‌توجهی قرار گرفته و به فراموشی سپرده می‌شود. این مسئله بیشتر ناشی از عدم شناخت نیازهای بلندمدت آسیب‌دیدگان و عدم شناخت کافی از مصائب و مشکلات خاص منطقه در هنگام برنامه‌ریزی است. شناخت دقیق و داشتن دورنمای نزدیک به واقعیت از آینده در پیش‌روی زلزله‌زدگان نیازمند بررسی همه‌جانبه مسائل و مشکلات است. پژوهش حاضر سعی دارد که علاوه بر مطالعه بررسی وضعیت موجود و نیازهای کنونی در مناطق آسیب‌دیده، دورنمایی واقع‌بینانه از آنچه در آینده در منطقه رخ خواهد داد ارائه دهد.

تصویر شماره 1-1: چرخه مدیریت بحران و اهمیت ارزیابی آسیب پذیری اجتماعی در آن

4-1. اهداف پژوهش

با توجه به اینکه در مطالعات داخلی به دلیل نقص و کمبود پایگاه داده های مورد نیاز برای بررسی آسیب پذیری اجتماعی کمتر به آن توجه شده است و ارزیابی های صورت گرفته عمدتاً مربوط به بررسی ساختارهای فیزیکی بوده و این امر مورد غفلت محققان مختلف، از جمله برنامه ریزان شهری و مدیران بحران قرار گرفته است. هدف اصلی این پژوهش، کمک برای پر نمودن خلاهای موجود در این زمینه به وسیله کشف وابستگی فضایی بین سیستم های اجتماعی و فیزیکی در محیط های آسیب دیده از زلزله است تا بتواند مورد استفاده محققان، برنامه ریزان شهری و مدیران بحران قرار گیرد. ارزیابی آسیب پذیری اجتماعی سکونتگاه های انسانی در برابر مخاطرات طبیعی، به عنوان یکی از شاخص های اساسی در ارزیابی خطر، از جایگاه ویژه ای در چرخه مدیریت بحران برخوردار است و بدون آگاهی از اوضاع اجتماعی و اقتصادی ساکنان، تصمیم گیری در خصوص ارزیابی آسیب پذیری آنها در برابر این مخاطرات امکان پذیر نیست. بنابراین تحقیق حاضر در با هدف بررسی وضعیت اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، فرهنگی و روانی در مناطق زلزله زده سعی در شناسایی مشکلات به وجود آمده ناشی از این فاجعه دارد و در نهایت به ارائه راهکارهایی برای حل این مسائل می پردازد.

فصل دوم

1-2. مقدمه

ریلی^۱ بحران را چنین تعریف می کند "موقعیتی غریب، بی سازمان، و خارج از چارچوب رایج کنترل. واژه‌های معادل بحران عبارتند از فاجعه، بدبختی، تهدید، مسیله و... سیگار و اولمر^۲ معتقدند که بحرانها غالباً رویدادهایی ویرانگرند که احساس کمک اورژانسی، تهدید جدی، و فقدان فراگیر را برمی انگیزند. از نظر اولمر و دیگران^۳ بحرانها رویدادهایی غیر قابل انتظارند که سطوح بالایی از بی اعتمادی و تهدید را بر می انگیزند.

شیوه ی رایج روش تحقیق در مدیریت بحران مطالعه ی موردی است. در این شیوه پهنه ای که بحران در آن روی داده است به عنوان یک مورد دیده می شود و جنبه های مختلف بحران بررسی می شود (اولمر، 2003؛ ویک^۴، 1995).

پوچاند و دوئیل^۵ (1993) تحلیل محتوایی روی مطالعات منتشر شده در مورد مدیریت بحران انجام دادند که بین سالهای 1963 تا 1990 منتشر شده بود. آنها مقولات عمده ای که در مدیریت بحران مطرح می شوند را چنین خلاصه می کنند: نظریه سازی، مسایل فنی، مسایل ذهنی و فرهنگی، مسایل اجتماعی، مسایل ساختاری، مسایل ارتباطی و مسایل راهبردی.

این حوزه ها را می توان در دو دسته ی کلی سطح خرد و سطح کلان جای داد که رویه ی مدیریتی خاصی را طلب می کنند.

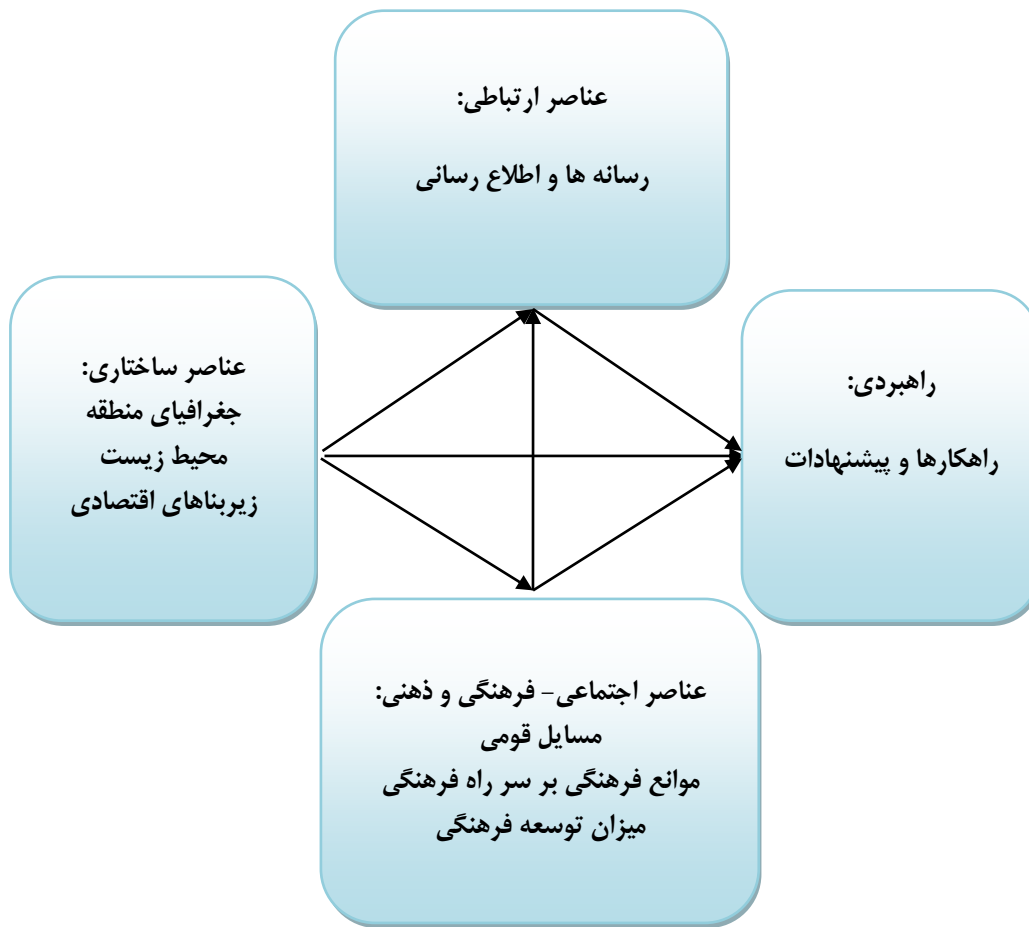
استورگس^۶ (1994) سه مقوله را در مدیریت بحران مطرح می کند. آمادگی برای ورود به بحران، رفتار سازمانی و اعضای آن در دوره ی بحران و ارتباطات در طول دوره ی بحران با افکار عمومی.

بحران را نباید یک رویداد و یک پروژه در نظر گرفت بلکه باید آن را به مثابه ی یک فرایند در نظر گرفت که باید مدیریت شود (بویز^۷، 2001). این رویکرد فرآیندی، به رویکرد مرحله ای به مدیریت بحران معروف است (کومبز^۸، 1999) این بدان معناست که مدیریت بحران را به بخش هایی مجزا بدل می کند که هر کدام نظم خاصی را می طلبد. در این معنا بحران به مثابه یک موقعیت سیال، بی ثبات و پویا دیده می شود (فینک، 1986). این شیوه به عنوان "چرخه ی حیات بحران" مطرح است که در آن مراحل مختلف نیازمند مداخلات خاص و کنش های خاص است. با این اوصاف مدیریت بحران مرحله بندی می شود و یک عمل موقتی نیست. محققانی از جمله پوچان و دوویله معتقدند که بحران در خلا رخ نمی دهد، بلکه نتیجه ی روابط نظام مند و پیچیده ای بین متغیرهای مختلف است. با این اوصاف بحران فقط اتفاق نمی افتد بلکه رشد می کند و جنبه های متعددی به خود می گیرد (کومز، 1999).

- 1- Relly
- 2- Seegar&ulmer
- 3- Ulmer
- 4- Weik
- 5- Puchand&douville
- 6- sturges
- 7- boys
- 8- coombs

تصویر شماره 2-1: مدل نظری - راهبردی پژوهش

بحران های اجتماعی در سه سطح قابل تشخیص هستند: حادثه (خطر)، سانحه و فاجعه.

- تعریف خطر: خطر حادثه ای است که در طبیعت یا طبیعت ساخت بشر رخ می دهد که کم و بیش و به طور غیرمستقیم در زندگی بشر تأثیر می گذارد و می تواند تأثیر یا فعالیتی همچون یک سانحه طبیعی داشته باشد (حبیب، ۱۳۷۳).
- تعریف سانحه: حادثه ای است که در زمان و مکان معینی رخ می دهد و در اثر آن یک جامعه متحمل خسارت های شدیدی بر نیروهای انسانی و ابزار فیزیکی می شود، به گونه ای که ساختار اجتماعی آن از هم گسیخته و انجام همه یا بعضی از کارکردهای آن متوقف می شود (پویان، ۱۳۷۳).
- تعریف فاجعه: فاجعه یک پدیده طبیعی است که کارکردها و ساختارهای اجتماعی را برای یک دوره زمانی به هم می ریزد، ولی باعث از بین رفتن این نهادها نمی شود و جامعه به زندگی خود ادامه می دهند (شادی طلب، ۱۳۷۲).

به هنگام وقوع زلزله به علت ناپایداری فضاهای شهری و روستایی در برابر زلزله و عدم آمادگی مردم، در مدت زمان کوتاهی آسیب های فیزیکی گوناگونی دیده می شود. آسیب های فیزیکی، سبب ایجاد آسیب های جانی، مالی

و عملکردی و در نتیجه آسیب های اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، روانی و بهداشتی می شود.

آسیب:

۱. آسیب جانی ۲. آسیب مالی ۳. آسیب عملکردی (آسیب اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی، روانی و بهداشتی)

میزان آسیب جانی: تابعی از آسیب افراد و ارزش جانی افراد آسیب دیده است. میزان آسیب مالی تابعی از آسیب فضاهای شهری و ارزش مالی و فضاهای آسیب دیده است.

• میزان آسیب عملکردی: تابعی از میزان آسیب عناصر و فضاهای شهری و روستایی و ارزش عملکردی آنان است. در نهایت آسیب های مذکور منجر به آسیب اجتماعی و اقتصادی می شود (بحرینی، ۱۳۷۳)

از تعیین انواع آسیب ها، مشخص کردن شاخص های آسیب پذیری ذیل می باشد:

۱. امکانات سیستم، هر چه این امکانات بیشتر باشد آسیب پذیری کمتر است، مانند ایستگاه های قطع و وصل از و شیر آتش نشانی و غیره.

۲. بازگشت به وضع عادی به صورت غیرخطی با وسعت تخریب ها در ارتباط است.

۳. امکان خدمات رسانی؛

۴. امکان تخلیه؛

۵. امکان به مخاطره انداختن؛

۶. اشتغال؛

۷. قابلیت انطباق اجتماعی روانی برای انطباق با تنش های روانی بعد از فاجعه؛

۸. توجه به ساکنان ویژه مانند کودکان، سالمندان، بیماران و معلولان؛

با توجه به شاخص های فوق، عواملی که به طور مؤثر در افزایش آسیب پذیری در برابر سوانح طبیعی دخالت دارند عبارتند از:

۱. فقر

فقر سبب آسیب پذیری بیشتر مردم در برابر خطرات سوانح می شود چرا که برخی افراد به دلیل ضعف اقتصادی در صورت بروز حوادث قادر به نقل و انتقال و جابجایی نیستند (نمونه بارز، مردم شهرستان بم)

۲. رشد جمعیت

رابطه قطعی بین افزایش زیان های ناشی از سوانح طبیعی و افزایش جمعیت وجود دارد. چنانکه بر سر منابع محدود مانند کار و زمین رقابت ایجاد می شود.

۳. شهرسازی سریع

رشد قابل ملاحظه جمعیت و مهاجرت آنها به شهرها از عوامل مهم در روند شهرسازی است. جمعیت مهاجر

که به شهرها می روند، بین آنها بر سر منابع کمیاب (مسکن و زمین) رقابت ایجاد می شود که خود عامل ایجاد مشکلات بعدی است.

۴. تنزل کیفیت محیطی

در پی بسیاری از سوانح طبیعی کیفیت محیطی دچار تنزل می شود و یا تنزل آن تشدید می شوند، مانند قطع کردن درختان جنگلی و... محیط زیست را در دو دسته می توان بررسی کرد: محیط زیست طبیعی و محیط زیست ساخته دست بشر. هرکدام از این دو محیط نیز آسیب های خاص خود را دارند. از بین رفتن محیط طبیعی و تخریب محیط زیست مشکلاتی از قبیل نابودی جنگل ها، آلودگی آب، هوا، خاک و مواد غذایی، گرم شدن هوای کره زمین و ده ها معضل دیگر را به همراه دارد.

از بین رفتن محیط زیست ساخته دست بشر مانند باغ ها و زمین های کشاورزی علاوه بر مشکلاتی برای ساکنان منطقه از قبیل از دست دادن شغل و... مشکلاتی زیست محیطی برای منطقه ایجاد می کند. این محیط وابسته به کسانی است که در آن به کار و فعالیت مشغولند. اگر ساکنان مناطق آسیب دیده به مناطق دیگری مهاجرت کنند باغ ها و زمین ها بدون تصدی می مانند و در آینده نه چندان دور به بیابان های خشک و بی آب و علف تبدیل خواهند شد.

2-2. بررسی اثرات زلزله

زلزله به عنوان یک عامل طبیعی، اثرات گوناگونی را بر محیط پیرامون خود می گذارد. در شهرها به عنوان یک سیستم این اثرات را می توان به دو صورت اصلی اثرات مستقیم و اثرات غیر مستقیم، به شرح ذیل تقسیم بندی نمود.

2-2-1. اثرات مستقیم زلزله

تأثیراتی که مستقیماً و بدون واسطه، بر اثر بروز زلزله اتفاق می افتند و باعث تخریب و صدمات گوناگونی می گردند را "اثرات مستقیم" زلزله می نامند. اثرات کالبدی زیر مجموعه ای از اثرات مستقیم زلزله محسوب می گردند.

2-2-2. اثرات غیر مستقیم زلزله

تأثیراتی که بیشتر به صورت غیر مستقیم و بر اثر بروز اثرات مستقیم و نتایج بعدی حاصل از اثرات کالبدی ایجاد می گردد را "اثرات غیر مستقیم زلزله" می نامند که عبارتند از:

- اثرات اقتصادی زلزله؛
- اثرات اجتماعی زلزله؛
- اثرات مدیریتی زلزله؛
- اثرات زیست محیطی زلزله؛
- اثرات کالبدی زلزله؛

2-3. برنامه ریزی برای کاهش اثرات زلزله

هدف این برنامه ریزی کاهش اثرات و عوارض نامطلوب بروز زلزله است که اقدامات مربوط به آن در اکثر موارد در مقایسه با سایر روشهای مقابله با زلزله، هزینه بسیار پایینی دارد. سیستم حیات اجتماعی مانند هر سیستم دیگری در شرایط عادی می تواند در چهارچوب برنامه ریزی های انجام شده مطلوب، به حرکت پویای خود ادامه دهد، اما بروز زلزله به عنوان یک بحران به مفهوم اختلال در جریان حیات این سیستم خواهد بود. لذا با برنامه ریزی مناسب در راستای کاهش تأثیرات مخرب زلزله می توان در تطبیق سیستم با بحران آتی اقدام نمود تا بتوان از شرایط بحران گذر نمود.

2-4. مراحل برنامه ریزی کاهش خسارات ناشی از وقوع زلزله

برنامه ریزی کاهش خسارات ناشی از وقوع زلزله براساس نوع خسارات وارده به دسته های ذیل طبقه بندی می شوند.

- کاهش آسیب پذیری کالبدی؛
- کاهش آسیب پذیری اجتماعی؛
- کاهش آسیب پذیری اقتصادی؛
- کاهش آسیب پذیری زیست محیطی؛
- کاهش آسیب پذیری کالبدی؛

در مناطق با پهنه بندی خطر زلزله بالا، در صورت کاهش آسیب پذیری کالبدی و فیزیکی، می توان به کاهش آسیب پذیری اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی دست یافت، لذا برنامه ریزی جهت کاهش خسارات اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی به عنوان زیرمجموعه های از برنامه ریزی کاهش آسیب پذیری کالبدی و سازه ای در نظر گرفته می شود.

2-5. زلزله و پیامدهای روانشناختی آن

طبیعت در طول تاریخ چهره خشن خود را با پدیده‌های ویرانگری چون سیل، آتشفشان، طوفان، گردباد، آتش‌سوزی‌های گسترده و زمین لرزه به انسان نشان داده است. این بلاها بخشی از زندگی ماست و همواره ما را تهدید می‌کند و هر از چند گاهی گروه بزرگی از هم‌نوعان ما را به کام مرگ می‌فرستند و یا دچار آسیب‌های جدی جسمی و روانی می‌کنند. از سوی دیگر هر اندازه که علم به پیشرفت‌های بی‌سابقه دست یازد باز هم رسیدن به نقطه صفر خطر، ناممکن است.

نگاهی به آمار و ارقام بلایای طبیعی نشان می‌دهد که هر سال در کره زمین بیش از صد هزار طوفان، ده هزار سیل، هزاران مورد رانش زمین، بیش از صد زمین لرزه ویرانگر، صدها مورد آتش‌سوزی گسترده و ده‌ها مورد تندباد رخ می‌دهد (هیز، 1377). گزارش اتحادیه بین‌المللی انجمن‌های صلیب سرخ و هلال احمر (1993) گویای آن است که در فاصله 1967 تا 1991، 7766 فاجعه طبیعی در سطح جهان رخ داده است که منجر به مرگ بیش از هفت میلیون نفر از ساکنین کره زمین شده و زندگی 3 میلیارد نفر را تحت تأثیر قرار داده است.

این حوادث افزون بر پیامدهای زیانبار مالی و تلفات جانی گسترده، عواقب روانی و پیامدهای روانشناختی عمیقی برجای می‌گذارند که گاهی تا سال‌ها بازماندگان این بلایای طبیعی را رنج می‌دهند. ترس از رخداد و تکرار حوادث مصیبت‌بار آینده، شایع‌ترین نگرانی و ناراحتی بازماندگان حوادث غیرمترقبه است. این ترس شاید به دلیل این باشد که افراد آسیب‌دیده، احتمال وقوع حوادثی مانند آنچه را که تجربه کرده‌اند بسیار بیش از میزان واقعی برآورد می‌کنند. بسیاری از آنان احساس می‌کنند که منتظر یک رویداد بد و ناگوار و در شرف وقوع هستند. امروزه متخصصان روانشناسی، علوم رفتاری، روانپزشکی و بهداشت روانی بیش از هر زمان دیگری دریافته‌اند که این حوادث می‌تواند تأثیرات دیرپا و عمیقی بر افراد درگیر در آنها بر جای بگذارد و بر این باورند که با کمک به موقع به آسیب‌دیدگان می‌توانند به آنها کمک نمایند تا به شکل موثر با استرس‌های فوق‌تحمیل بشری که پس از بلایای طبیعی با آنها روبرو می‌شوند، خود را سازگار نمایند (ژوزف، ویلیامز و یول، 1997). هدف آنان این است که از پیامدهای منفی و دیرپای روانشناختی حوادث غیرمترقبه مانند اختلال پس از ضربه استرس (PTSD) پیشگیری نمایند و زمینه را برای بهبودی اثرات زیانبار حوادث غیرمترقبه آماده نمایند (رحمان، 1999).

چرا حوادث غیرمترقبه و بلایای طبیعی دارای اهمیت ویژه هستند؟

پاسخ به این پرسش در تعریف بلایای طبیعی نهفته است:

حادثه غیر مترقبه را به عنوان یک فاجعه بدون توجه به علت آن، آتش‌سوزی، سیل یا انفجار تعریف کرده‌اند که سبب خسارت‌های شدیدی گردیده تا آن اندازه که افزون بر منابع محلی نیاز به کمک سازمان‌های ملی و بین‌المللی برای بهبود و کاهش آثار زیانبار آن باشد (مرکز ملی اختلال پس از ضربه استرس، 1999).

حوادث غیرمترقبه دارای ویژگی‌های زیر هستند:

1- Hays

2- Post Traumatic Stress Disorder

1. غیر قابل پیش‌بینی هستند، روشن است که اگر حوادث غیرمترقبه قابل پیش‌بینی بودند، امکان اجتناب از آنها وجود داشت. البته در بسیاری از مواقع می‌توان بروز یک حادثه غیر مترقبه را تا اندازه‌ای پیش‌بینی نمود. برای نمونه می‌توان پیش‌بینی کرد که پس از چند ساعت باران تند، سیل خواهد آمد. اما این امر تنها یک احتمال است و کمتر می‌توان از زمان واقعی بروز آن آگاه شد (مایک، 1989).
  2. ناآشنایی: حوادث غیرمترقبه با رویدادهای واقعی تفاوت دارند. بسیاری از امدادگران و کارکنان حوادث غیرمترقبه با وظایف خود در حوادث غیرمترقبه کاملاً آشنا نیستند و نمی‌توان از آنها انتظار داشت که در آن شرایط استرس‌زا و ناآشنا بتوانند کار خود را به بهترین شکل انجام دهند.
  3. چرا من؟ بسیاری از بازماندگان حوادث غیرمترقبه از مشکلات روانشناختی عمیقی رنج می‌برند، به ویژه اگر شاهد صحنه‌های وحشتناک و تکان دهنده‌ای باشند یا چند تن از عزیزان و بستگان خود را از دست داده باشند. ناگهانی بودن و غیرقابل پیش‌بینی بودن حوادث این پرسش را برای افراد مطرح می‌کند که چرا من؟ بازماندگان این حوادث اغلب توانایی تفکر و عمل منطقی را از دست می‌دهند. آنها ممکن است از آسیب‌های روانشناختی بیشتر از آسیب‌های بدنی رنج ببرند که ممکن است هفته‌ها، سال‌ها و گاهی تمام عمر با آنان همراه باشد (مایک، 1989).
  4. درگیر شدن سازمان‌های خدمات مختلف: یکی از ویژگی‌های مهم حوادث غیرمترقبه و بلایای طبیعی درگیر شدن سازمان‌های خدماتی متعدد در امر امداد رسانی و رسیدگی به امور آسیب‌دیدگان است. نیروهای انتظامی، آتش‌نشانی، آمبولانس، خدمات بیمارستانی و گاهی نیروهای ارتش و امکانات عمومی مانند راه‌آهن و شبکه حمل و نقل بین شهری و مانند آن از جمله این سازمان‌ها هستند (مایکف 1989).
- هنگامی که یک حادثه غیرمترقبه رخ می‌دهد نگاه افراد درگیر در آن نسبت به بسیاری از اشیا و پدیده‌های زندگی تغییر می‌کند. پیش از فاجعه آنان احساس می‌کرده‌اند که زندگی آنان از نظم برخوردار بوده و بر آن کنترل دارند. چند لحظه یا چند روز پس از بحران آنان درمی‌یابند که یک حادثه ناگهانی سبب وارد شدن تلفات جانی و خسارت‌های مالی شدیدی بر آنان گردیده، زندگی عادی آنان را دستخوش پریشانی نموده و توان کنترل شرایط زندگی خویش را از آنان گرفته است. در این شرایط بسیاری از افراد دچار ترس، نگرانی، خشم و افسردگی می‌شوند (سازمان جهانی بهداشت، 1992). آنان ممکن است انتظار داشته باشند که بزودی بر مشکلات غلبه نموده و بهبودی یابند. اگر این پیش‌بینی تحقق نیابد، ممکن است نگرانی آنها افزایش یابد، احساس ضعف و درماندگی می‌کنند نسبت به آینده خود و بستگان خویش احساس بدبینی و ناامنی نمایند (همان).
- بررسی‌ها نشان داده‌اند که در هنگام بلایای طبیعی و غیرعادی، نخستین واکنش بازماندگان نوعی کمرختی، بهت و مات‌زدگی است. اما چندی پس از زمان حادثه، ممکن است دچار بی‌قراری اشکال در تمرکز گردیده و انجام فعالیت‌های شغلی زندگی عادی برای آنان دشوار شود. آنان ممکن است ساعت‌های زیادی را همه روزه با فکر کردن به حادثه اخیر بگذرانند و تا چندین ماه پس از یک فاجعه، از بی‌اشتهایی، بی‌خوابی، احساس خستگی و کابوس‌های شبانه رنج ببرند (همان).

2-6. مشکلات شایع بازماندگان و آسیب دیدگان حوادث غیرمترقبه

همه انسان‌ها در شرایط بحران و موقعیت‌های سخت و یا تهدیدکننده زندگی دچار استرس و فشار روانی می‌شوند و این فشار روانی برخی از انسان‌ها را بیشتر از سایرین تحت تاثیر قرار می‌دهد. میزان تاثیر بسیاری از فشارهای روانی را می‌توان کاهش داد و یا از تاثیر آن بر انسان‌ها پیشگیری کرد. این امر در بهبود بهداشت روانی و جسمی افراد نقش بسزایی دارد (صلیب سرخ آمریکا، 2004؛ سازمان جهانی بهداشت، 1992).

خوشبختانه همه کسانی که در معرض استرس‌های شدید قرار می‌گیرند مبتلا به مشکلات روانی نمی‌شوند از این رو شناسایی و کسانی که آمادگی بروز اختلالات روانی را دارند، نقش مهمی در برنامه‌ریزی نیازهای درازمدت آنان دارد (ویلیامز، ژوزف و یول، 1993). با وجود این افزون بر آنچه که بیان گردید، زنده شدن پی در پی و مکرر صحنه‌های حادثه در فکر و ذهن بازماندگان این حوادث یکی از مشکلات این افراد است.

از جمله مشکلاتی که بسیاری از بازماندگان حوادث غیرمترقبه را رنج می‌دهد یادآوری صحنه‌های دردناک گذشته و کابوس‌های شبانه است که آنها را به شدت ناتوان و بی‌رمق می‌کند.

از سوی دیگر بسیاری از بازماندگان این حوادث دارای نگرانی‌ها و ترس‌های واقعی فراوانی هستند و آنان ناگزیرند با مشکلات فراوانی که قبلا با آنها روبرو نبوده‌اند از جمله تغذیه مناسب در شرایط آشفته، محل سکونت امن، حفظ موقعیت شغلی و ... خود را سازگار نمایند (ژورف، ویلیامز و یول، 1997).

2-7. مراحل بروز واکنش‌ها در رویارویی با بلایای طبیعی

بسیاری از افراد هنگام بروز حوادث و بلایای طبیعی، تجربه مرگ ناگهانی عزیزان و بستگان، زیان‌های مالی شدید و از دست دادن خانه و کاشانه خود، واکنش‌های کم و بیش مشابهی انجام می‌دهند. این واکنش‌ها طی چند مرحله به شرح زیر بروز می‌کند:

1. **انکار:** بلافاصله پس از بروز یک حادثه فاجعه‌بار و بروز خسارت‌های مالی و جانی، بازماندگان از پذیرش واقعیت‌ها خودداری می‌کنند و هرگونه زیان، خسارت و از دست دادن را انکار می‌کنند. درعین حال دچار بهت‌زدگی، بی‌حسی و کرختی می‌شوند. از این رو ممکن است شرکت در فعالیت‌های پیشگیرانه مختلف را نپذیرند، زیرا هنوز باور نکرده‌اند که مشکلی پیش آمده است. گریه نکردن و حرف نزدن درباره مرگ عزیزان نوعی انکار به شمار می‌رود.

2. **خشم:** معمولا چند روز پس از حادثه، افراد وارد مرحله دوم می‌گردند. در این مرحله افراد پرخاشگر، انتقادگر و پرتوقع می‌شوند. ممکن است خشم خود را به صورت غیر طبیعی ابراز نمایند و ممکن است به صورت کلامی فحاشی و نفرین کردن خود را برون‌ریزی نمایند. در این مرحله ممکن است خود را با این پرسش روبرو ببینند که چرا این مصیبت‌ها تنها برای آنها رخ داده است (بوالهیری، اضغرئزاد و موتابی، 1375).

3. متوسل شدن: در این مرحله افراد تا حدودی واقعیت‌های موجود را می‌پذیرند، اما هنوز کاملاً امید به برگشت به شرایط گذشته را از دست نداده‌اند. از این رو ممکن است به نذر و نیاز روی آورده، بهبود حال بستگانی را که دچار صدمات جدی شده‌اند و یا ناپدید شده‌اند را آرزو نمایند یا میزان خسارت‌ها را کمتر از آنچه که برآورد شده ببینند.
  4. افسردگی: پس از چندی مرحله افسردگی آغاز می‌شود. در این مرحله فرد خود را ناگزیر از پذیرش واقعیت‌های تلخ می‌بیند. از این رو دچار افسردگی و اندوه شدید می‌شود. ممکن است گوشه‌گیر شده یا بی‌قراری نشان دهد. ممکن است پیوسته گریه کند و از نظر خواب، اشتها و تغذیه دچار اشکال گردد و سایر نشانه‌های افسردگی را نشان دهد.
  5. پذیرش و برگشت به حالت اولیه: در این مرحله فرد احساسات خود را در مورد زیان‌ها، خسارت‌ها و جدایی‌ها بیان می‌کند، در فعالیت‌ها شرکت می‌کند، طبیعت حادثه را می‌پذیرد و با آن کنار می‌آید و خواب، اشتها و قدرت تمرکز وی به حالت اولیه باز می‌گردد.
- در هنگام روبرو شدن با افراد مصیبت دیده باید توجه داشت که وی در کدامیک از مراحل یاد شده به سر می‌برد و رفتار خود را مناسب با آن تنظیم کرد. کوشش باید آن باشد که مراحل پنجگانه یاد شده هر چه زودتر سپری شده و فرد به مرحله پنجم برسد (همان).

2-8. طبقه‌بندی نیازهای آسیب‌دیدگان بلایای طبیعی

الف: مراقبت‌های همگانی

- این گروه از نیازها شامل کلیه امکانات و خدماتی می‌شود که در هنگام بروز بلایای طبیعی در میان قربانیان و آسیب‌دیدگان، نیروهای امدادگر به عنوان گروه‌هایی از جامعه یا جمعی از افراد توزیع می‌شود و با کمک‌هایی به یک فرد یا یک خانواده می‌شود، تفاوت دارد. این کمک‌ها عبارتند از:
1. غذا و مواد غذایی، امکانات تهیه و آماده سازی غذا برای یک گروه؛
  2. پوشاک، امکانات دارویی، پزشکی، ابزار و امکانات توزیع لوازم در سطح گسترده که در فعالیت‌های گروهی کاربرد دارد از جمله کیت‌های نظیف پتو، فانوس، اجاق‌های دارویی و مانند آن؛
  3. غذا، آب، یخ، سوخت موتور و سایر اقلام مصرف‌شدنی برای توزیع در سطح گسترده؛
  4. وسایل هشداردهنده، لوازم نجات و انتقال اضطراری افراد آسیب‌دیده و وسایل و دارایی‌های آنها به نقاط امن؛
  5. ارسال و ذخیره ساختن کالاهای خانگی برای نگهداری امن و درست آنها هنگامی که به صورت انبوه برای یک جمع قابل استفاده است و نه برای افراد یا یک خانواده؛

6. امکانات بهداشتی، مایه کوبی، گروهی، امدادهای اضطراری قابل مصرف در هنگام ارائه خدمات بهداشتی بلایای طبیعی در پناهگاه‌ها، ایستگاه‌های کمک‌های اولیه، مراکز خدمات و یا دیگر مراکز مربوط به صلیب سرخ؛
7. هزینه‌های ارسال، بسته‌بندی و حمل و نقل اقلام مورد استفاده در فعالیت های مراقبتی گروهی؛

ب: لوازم و نیازهای زندگی فردی

شامل لوازم و امکاناتی که برای مصارف شخصی در شرایط اضطراری به افراد داده می‌شود و در محیط خانه کاربرد دارند.

1. غذا و کلیه فراورده‌های غذایی از جمله غذای نوزاد؛
2. لباس و پوشاک شامل کفش، بارانی، اورکت و مانند آن؛
3. لوازم بهداشتی فردی و کلیه لوازمی که برای رعایت بهداشت از جمله پوشک یا کهنه بچه لازم است؛
4. لوازم مصرفی خانگی، مانند محصولات کاغذی، مواد ظرفشویی، رختشویی و مواد پاک‌کننده؛
5. لوازم و ضروریات حمل و نقل، مانند سوخت موتور، روغن موتور، لوازم تعمیر، هزینه‌های خرید لوازم یدکی؛
6. امکانات حمل و ذخیره‌سازی و نگهداری لوازم خانه به جاهای دیگر؛

پ: لوازم مورد نیاز برای مسکن

لوازمی که برای خانواده‌ها، برای تعمیر، بازسازی و جایگزینی، پناهگاه‌های موقتی یا دائمی مورد نیاز است، از قبیل خانه سکونتگاه‌های متحرک، قایق‌های مسکونی، ساختمان‌های قابل استفاده در مزارع یا مکانی که بتواند به عنوان محل کار و کسب به کار برده شود.

1. تهیه مسکن از جمله هزینه‌های پرداخت شارژ و تسهیلات ساختمان‌های مسکونی و یا اجاره آنها، هزینه‌های آب، برق، تلفن، گاز و مانند آن؛
2. امکانات و لوازم حمل زباله و نخاله از محل زندگی، زه‌کشی، باغبانی و یا فعالیت‌های ضروری دیگر برای آماده‌سازی ساختمان‌ها برای زندگی و تعمیر یا بازسازی سازه‌های اساسی؛
3. برنامه‌ریزی از جمله آماده کردن طرح‌ها، کسب مجوزها، تاییدیه‌ها و هزینه‌های قانونی و یا هزینه‌های خدماتی؛
4. تعمیر، شامل تعمیرات اضطراری برای قابل سکونت کردن موقتی سکونتگاه‌های موقت و دائمی؛
5. ساخت شامل آماده‌سازی طرح‌ها، ساخت سازه‌ها و جایگزین تامین مواد و مصالح ساختمانی از افراد خیر یا کمک سازمان‌های مختلف؛
6. خرید لوازم ساختمانی، هزینه‌های بیمه، رهن و سایر هزینه‌های قانونی؛
7. ساخت و تعمیر دیوارهای منازل پرچین، سیستم آب‌رسانی و فاضلاب خصوصی، آسیب‌ها، جاده‌ها و غیره؛

ت: لوازم و ملزومات و اثاثیه زندگی

شامل کلیه لوازم و اثاثیه منزل که برای زندگی خانواده ضروری هستند:

1. تعمیر اثاثیه یا جایگزین کردن تخت خواب‌ها، میز، صندلی و مانند آن؛
2. تعمیر یا جایگزین کردن اجاق خوراک‌پزی، یخچال، فریزر، ظرفشویی، خشک‌کن و سایر لوازم خانگی؛
3. تعمیر و جایگزین کردن لوازم زندگی مورد نیاز مانند پرده، حوله، ملحفه، فرش، ظروف غذاخوری شیشه‌ای یا چینی؛
4. لوازم پخت و پز، لوازم نگهداری و تغذیه دام (صندوق ملی بهبود بلایای طبیعی، 1994)؛

ث: لوازم بهداشتی

لوازم و امکاناتی که به منظور کمک به افراد آسیب‌دیده از بلایای طبیعی برای مصرف فردی و یا خانواده در منطقه آسیب‌دیده در اختیار افراد قرار می‌گیرد مانند:

1. هزینه‌های درمانی، ویزیت پزشک، دندانپزشک و پرستار؛
2. هزینه‌های مربوط به صورت حساب بیمارستان‌ها و یا کرایه آمبولانس؛
3. هزینه‌های آزمایشگاه و عکسبرداری‌های تشخیصی؛
4. هزینه‌های مربوط به عینک‌های طبی، سمعک و اندام‌های مصنوعی؛
5. داروهای مخصوص، اقلام غذایی رژیمی؛
6. وسایل حمل و نقل و لوازم زندگی قابل حمل، تاشو و قابل تنظیم؛
7. هزینه‌های کفن و دفن؛

ج: نیازهای شغلی و حرفه‌ای

1. ابزار شخصی شغلی و حرفه‌ای، یونیفرم، لباس و پوشاک مخصوص و سایر اقلام مورد نیاز برای خدمات شغلی؛
2. ابزار و لوازم ایمنی شخصی برای انجام کار؛
3. امکانات و لوازم کشاورزی و دامداری مانند بذر، کود و خوراک دام؛
4. تعمیر و اجاره خرید لوازم حمل و نقل که به منظور امرار معاش بکار برده می‌شود (همان)؛

د: امکانات اجرایی

شامل کلیه امکانات امور اجرایی مانند

1. ارزیابی هزینه‌های مربوط به ارائه خدمات مربوط به حوادث غیرمترقبه؛
2. حقوق، هزینه‌های مسافرت و زندگی کارکنان مأمور به مناطق آسیب‌دیده؛
3. خرید، تعمیر و یا اجاره لوازم مورد استفاده در زمینه ارائه خدمات؛
4. لوازم دفتری؛
5. تلفن و سایر ابزار ارتباطی؛
6. لوازم و امکانات چاپ، نسخه‌برداری، کپی و کامپیوتر؛
7. هزینه‌های پستی یا حمل و نقل؛

ه: هزینه‌های خدمات مستقیم

شامل هزینه‌های مربوط به ارائه خدمات

1. حقوق هزینه‌های مسافرت، زندگی کارکنان مأمور به مناطق آسیب‌دیده هزینه‌های مربوط به مراقبت‌های همگانی، امور بهزیستی و رفاه اجتماعی، خدمات بهداشتی مربوط به بلایای طبیعی، خدمات خانواده، ارزیابی خسارت، تعمیر و بازسازی ساختمان‌ها؛
2. خرید، اجاره و تعمیر ابزار و لوازم مربوط به خدمات مستقیم مانند سرپناه و مراکز غذاخوری؛
3. هزینه‌های مربوط به تلفن و سایر وسایل ارتباطی (صندوق ملی بهبود بلایای طبیعی، 1994)؛

2-9. در حوادث غیرمترقبه چه کسانی از اولویت برخوردارند

1. خانواده‌هایی که قبلاً دچار حوادث غیرمترقبه شده‌اند، خانواده‌های تک والد، خانواده‌های مشکل‌دار، خانواده‌های دارای عضو سالخورده معلول، ازکار افتاده؛
2. کسانی که به تازگی وارد محیط فاجعه‌دیده گردیده‌اند و از حمایت‌های اجتماعی کمتری برخوردارند (سازمان جهانی بهداشت، 1992)؛
3. خانواده‌های دارای چند کودک خردسال، خانواده‌های پر جمعیت؛
4. خانواده‌هایی که علاوه بر فرزندان خود از بچه‌های دیگران نیز مراقبت می‌کنند؛
5. افراد جوان و کسانی که به تازگی وارد شهر یا محله‌ای شده‌اند؛
6. افراد بی‌پناه و بی‌دفاع و کسانی که از حمایت‌های اجتماعی - اقتصادی کمتری برخوردارند؛
7. کسانی که مسئولیت عاطفی دیگران را به عهده دارند (برای نمونه نگهداری از کودکان)؛
8. کسانی که به تازگی عزیزانی را از دست داده‌اند، هنوز سوگووار هستند و متحمل زیان‌های مالی شدید شده‌اند؛

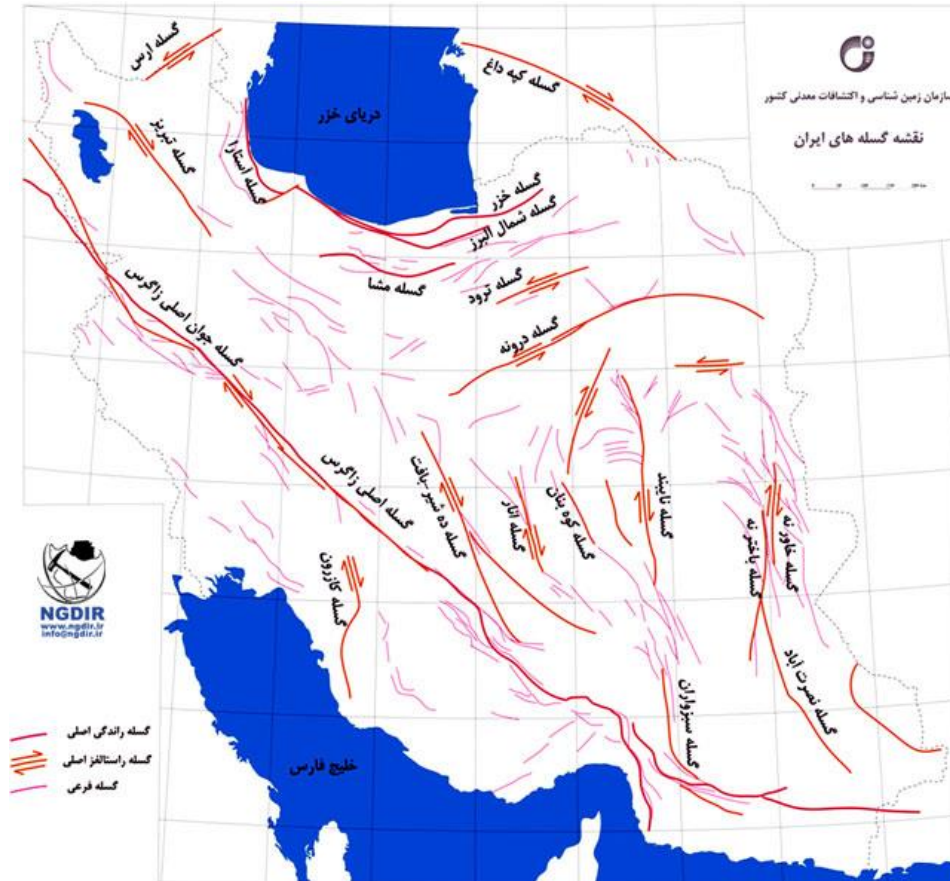
9. کسانی که کمتر از خود مراقبت می‌کنند و یا توان رویارویی با فشارهای روانی شدید را ندارند؛
10. کسانی که در امر امداد رسانی به آسیب‌دیدگان فعالیت دارند، به ویژه کسانی که گمان می‌کنند در برابر فشارهای روانی شدید آسیب‌پذیر نیستند؛
11. کسانی که خطرات تهدیدکننده زندگی و خشونت شدید را تجربه کرده‌اند؛
12. کودکانی که پدر یا مادر آنها دچار اختلال‌های روانی هستند؛
13. کودکانی که والدین آنها به تازگی یک یا چند فرزند خود را از دست داده‌اند (همان منبع)؛

2-10. توصیف وضع موجود روستاهای زلزله زده

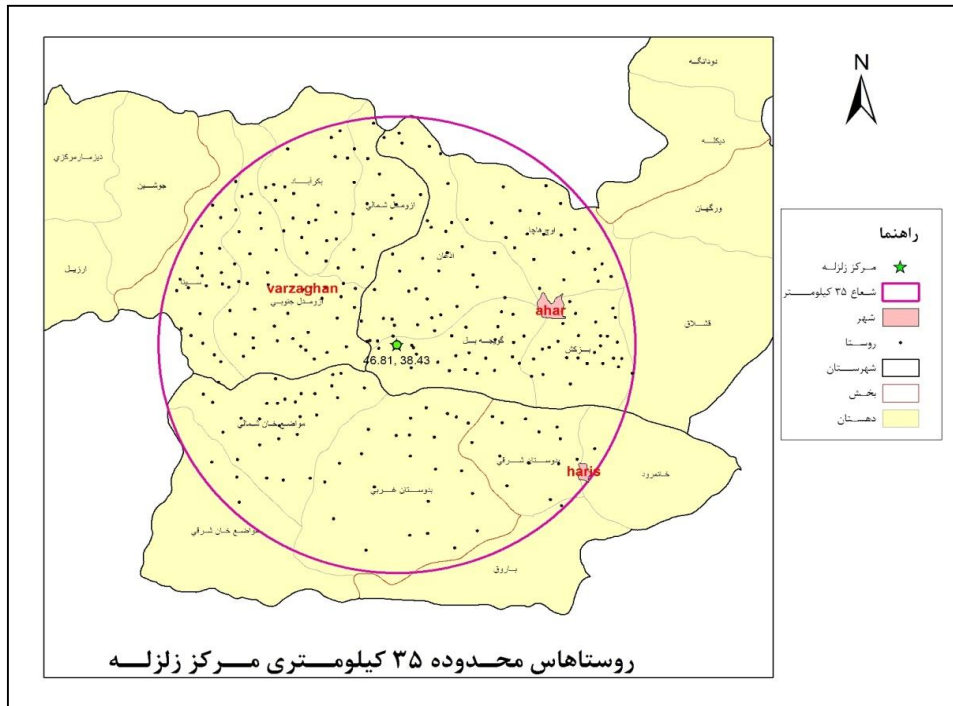
طبق گزارش منتشر شده از سوی جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران (IRCS)، 356 روستا بین 30 تا 100 درصد تخریب شده‌اند. روستاهای بخش مرکزی ورزقان، هریس و اهر جزو اصلی‌ترین مناطق زلزله‌زده محسوب می‌شوند که از طریق کشاورزی و دامداری روزی می‌گذرانند. متأسفانه برآورد دقیقی از جمعیت تحت تاثیر این زلزله وجود ندارد. علیرغم فقدان آماری در تخمین جمعیت آواره در این زلزله، با این حال با انجام یکسری محاسبات می‌توان به جمعیت تحت تاثیر روستایی نزدیک شد. بر اساس سرشماری سال 1385 این محدوده (هریس، ورزقان و اهر) دارای 515 روستا و 138048 نفر جمعیت می‌باشد. برای بدست آوردن جمعیت تقریبی این 356 روستا با تشکیل یک نسبت ساده به عدد تقریبی 95427 نفر (در سال 1385) می‌رسیم. در این محاسبه رشد متوسط سالانه جمعیت 1385-1390 که 0.66 درصد است لحاظ نشده است، بنابراین عدد 95427 نفر کاملاً خوشبینانه است.

تصویر شماره ۲-۲: نقشه پراکندگی گسلها در ایران

تصویر شماره ۲-۳: نقشه محدوده تحت تاثیر زلزله آذربایجان در شهرهای اهر، ورزقان و هریس

ماخذ: همکاران

جدول شماره 2-1: تعداد آبادی‌های دارای سکنه محدوده زلزله و طبقه‌بندی جمعیتی آنها در سال 1385

بیش از 500 نفر	200-499 نفر	100-199 نفر	50-99 نفر	کمتر از 50 نفر	جمع		
30	59	72	66	51	278	تعداد روستاها	شهرستان اهر
22893	18873	10392	4755	1562	58475	جمعیت روستاها	
24	26	24	9	12	95	تعداد روستاها	شهرستان هریس
24,504	8,638	3491	673	348	37654	جمعیت روستاها	
25	45	34	21	17	142	تعداد روستاها	شهرستان ورزقان
20766	14369	4715	1473	596	41919	جمعیت روستاها	
79	130	130	96	80	515	تعداد روستاها	کل مناطق زلزله زده
68163	41880	18598	6901	2506	138048	جمعیت روستاها	
						143605	سال 1391 با متوسط رشد جمعیت 66.0 درصد در استان آذربایجان شرقی

ماخذ: شناسنامه آبادی‌های استان آذربایجان شرقی، سال 1385

جدول شماره 2-2: اطلاعات کلی روستاهای محدوده بر اساس سرشماری 1385

اطلاعات کالبدی		اطلاعات اجتماعی		اطلاعات جمعیتی	
26,884	تعداد واحدهای مسکونی	76.3	درصد باسواد مردان	30312	تعداد خانوار
29.1	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-50 و کمتر	56.9	درصد باسواد زنان	138,048	تعداد جمعیت
36.7	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-51 تا 80	19.1	درصد محصلین به نسبت جمعیت	68,404	تعداد مردان
15.4	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-81 تا 100	34.2	درصد جمعیت جوان	69,644	تعداد زنان
11.1	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-101 تا 150	67.6	نرخ اشتغال مردان	98.2	نسبت جنسی
4.8	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-151 تا 200	31.7	نرخ اشتغال زنان	4.6	بعد خانوار
2.1	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-201 تا 300	92.1	محل کار یا تحصیل در روستا	28.8	درصد جمعیت 0-14 ساله
0.7	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-301 تا 500	7.8	محل کار یا تحصیل شهر یا روستای دیگر	63.9	درصد جمعیت 15-64 ساله
0.2	واحد مسکونی با مساحت زیر بنا-501 و بیشتر			7.3	درصد جمعیت 65 ساله و بیشتر

ماخذ: شناسنامه آبادی‌های استان آذربایجان شرقی، سال 1385

مشاهدات میدانی از روستاهای با 30 درصد تخریب و کمتر نشان می‌دهد مساله بی خانمانی مساله ای اساسی است. وضعیت یک روستای با 30 درصد تخریب، وضعیت یک خانه با 30 درصد تخریب و وضعیت خانه ای که بر یک دیوار آن شکافی 30 درصدی حادث شده (!)، در صورت قضیه، هیچ فرقی با وضعیت تخریب 100 درصدی ندارد. هر دو غیر قابل سکونت هستند و اگر به روستاهای کمتر تخریب شده سری بزنیم و نظری بیندازیم و صحبتی با زلزله زدگان داشته باشیم آشکارا متوجه می شویم هیچ خانواری شب را در چهار دیواری خودش به سر نمی برد. به عبارتی 95427 نفر بی خانمان روستایی در محدوده وجود دارد. اگر بعد خانوار را کاملاً اغراق آمیز 5 نفر (متوسط بعد خانوار در مناطق روستایی در سال 1390 3.7 نفر برآورد شده است) در نظر بگیریم می توان گفت 44503 خانوار روستایی، بی خانمان هستند، یعنی 44503 خانواده یا می دانند خانه ندارند، یا می دانند خانه دارند

ولی نمی توانند در آن ساکن شوند. به این رقم بی خانمانی بایستی بی خانمانی دامها را نیز اضافه کنیم. یک روستایی علاوه بر سرپناهی برای خود دارای چند بام (انبار، طویله و ...) برای نگهداری محصولات کشاورزی، علوفه، دام و طیور نیز می باشد.

ویژگی بارزی که زلزله آذربایجان را از سایر زلزله‌ها متمایز می‌سازد، صفت روستایی بودن آن است. معیشت اصلی روستاییان این محدوده کشاورزی و دامداری است که فرشباقی و قالیبافی و پرورش ماهی و طیور نیز در آن دیده می شود.

جدول شماره 2-3: امکانات و خدمات در روستاها در سال 1385

درصد روستاها	تعداد روستاها	نوع امکانات	
85.0	438	دبستان	آموزشی، فرهنگی و ورزشی
5.8	30	مدرسه ی راهنمایی پسرانه	
4.7	24	مدرسه ی راهنمایی دخترانه	
23.5	121	مدرسه ی راهنمایی مختلط	
4.9	25	دبیرستان پسرانه	
1.7	9	دبیرستان دخترانه	
1.4	7	کتابخانه ی عمومی	
2.3	12	مکان ورزشی	
85.0	438	مسجد	مذهبی
15.0	77	امامزاده	
3.3	17	سایر اماکن مذهبی مسلمانان	
0.4	2	اماکن مذهبی سایر ادیان	
72.6	374	شورای اسلامی روستا	سیاسی و اداری
1.0	5	مرکز خدمات جهاد کشاورزی	
10.1	52	شرکت تعاونی روستایی	
91.5	471	برق	برق، گاز و آب
5.4	28	گاز لوله کشی	
74.8	385	آب لوله کشی	
19.4	100	سیستم تصفیه ی آب	
1.4	7	حمام عمومی	بهداشتی و درمانی
2.5	13	مرکز بهداشتی درمانی	
1.6	8	داروخانه	
31.8	164	خانه ی بهداشت	
0.4	2	مرکز تسهیلات زایمانی	
13.6	70	پزشک	
0.0	0	دندانپزشک	
0.6	3	دندانپزشک تجربی یا دندانساز	
7.0	36	بهبار یا مامای روستایی	
9.1	47	بهداشتیار	
24.3	125	بهورز	
1.0	5	دامپزشک	
0.8	4	تکنسین دامپزشکی	
4.1	21	صندوق پست	
1.6	8	دفتر پست	
19.6	101	دفتر مخابرات	
1.7	9	دسترسی عمومی به اینترنت	
35.3	182	دسترسی به وسیله ی نقلیه ی عمومی	
0.8	4	دسترسی به روزنامه و مجله	
7.4	38	فروشگاه تعاونی	بازرگانی و خدمات
50.3	259	بقالی	
17.7	91	نانوایی	
4.1	21	گوشت فروشی	
7.6	39	قهوه خانه	
0.2	1	بانک	
3.5	18	تعمیرگاه ماشین آلات کشاورزی	

دو زمین لرزه همزمان به قدرت 2.6 و 6 ریشتر شمالغربی ایران در آذربایجان شرقی را در 11 آگوست 2012 (21 مرداد سال 1391) لرزاند. مرکز زلزله شناسی دانشگاه تهران مرکز زلزله اول در روستای اورنگ در شهر اهر و مرکز دومین زمین لرزه در مکانی میان روستای علی آباد و زنگ آباد در ورزقان اتفاق افتاد. اولین زمین لرزه در ساعت چهار و 53 دقیقه بعد از ظهر در 60 کیلومتری تبریز و دومین زمین لرزه در ساعت 5 و چهار دقیقه در نزدیکی ورزقان رخ داد. شهرهای اهر، ورزقان، و هریس و حومه مناطق روستایی مرکز اصلی زمین لرزه را تشکیل می دهند. اهمیت کشته شده‌ها و مجروحان در این است که این زمین لرزه در مناطق روستایی اتفاق افتاده است.

399 روستا

تعداد پس لرزه در دو هفته اول: 1628 میان 3.5 و 5.2 ریشتر

تعداد شهرهای تحت تاثیر: پنج شهر ورزقان، هریس، اهر، تبریز و کلیبر)

تعداد روستاهای تحت تاثیر: 399 روستا

درصد تخریب:

• 356 روستا بین 30 تا 100 درصد تخریب

• 46 روستا 100 درصد تخریب

تعداد خانه های تخریب شده بالای 60 درصد: 11908

تعداد تلفات: 306 نفر

تعداد استانهای حمایت کننده: 15 استان

جدول شماره 2-4: جمعیت تحت تاثیر زلزله

شهرستان	جمعیت تحت تاثیر زلزله	درصد از کل تاثیر
ورزقان	42000 (9500 خانوار)	43%
اهر	67000 نفر (14200 خانوار)	38%
هریس	40000 نفر (9300 خانوار)	17%
تبریز	8403 نفر (1200 خانوار)	2%
جمعیت تحت تاثیر در زلزله	157403 نفر (34200 خانوار)	100%

در سال 1385 شهرستان اهر 344 روستا داشته که 278 روستای آن دارای سکنه و 66 روستا خالی از سکنه بوده اند.

جدول شماره 2-5: روستاهای دارای سکنه شهرستان اهر در سال 1385

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
1	مرکزی	آذغان	سراجلو / سوروجرا	79	359	194	165
2	مرکزی	آذغان	شیخ احمد	10	52	27	25
3	مرکزی	آذغان	تازه کندمسقران	75	319	173	146
4	مرکزی	آذغان	نهار	57	289	169	120
5	مرکزی	آذغان	ابریق	74	334	166	168
6	مرکزی	آذغان	اببلو	45	207	109	98
7	مرکزی	آذغان	زنگ ملک	6	17	9	8
8	مرکزی	آذغان	علیرضاجای	41	269	136	133
9	مرکزی	آذغان	کسانق	121	532	268	264
10	مرکزی	آذغان	گلوچه اببلو	23	77	43	34
11	مرکزی	آذغان	اذغان	290	1,132	573	559
12	مرکزی	آذغان	رواسجان	203	866	465	401
13	مرکزی	آذغان	اورنگ	110	427	220	207
14	مرکزی	آذغان	برمس	49	215	103	112
15	مرکزی	آذغان	دغلیان پائین	23	114	53	61
16	مرکزی	آذغان	دغلیان بالا	48	221	107	114
17	مرکزی	آذغان	هلان	12	51	23	28
18	مرکزی	آذغان	افاکندی	22	121	63	58
19	مرکزی	آذغان	دوپق	73	348	182	166
20	مرکزی	آذغان	رشتاباد جدید	7	42	25	17
21	مرکزی	آذغان	رشتاباد قدیم	121	528	275	253
22	مرکزی	آذغان	کنگل اباد	119	578	279	299
23	مرکزی	اوج هاچا	بینق	8	26	14	12
24	مرکزی	اوج هاچا	چاپان	57	323	156	167
25	مرکزی	اوج هاچا	سامبران	54	272	148	124
26	مرکزی	اوج هاچا	شیرین درق	34	165	80	85
27	مرکزی	اوج هاچا	قلعه ملک	12	49	22	27
28	مرکزی	اوج هاچا	قورشاقلو	11	49	21	28
29	مرکزی	اوج هاچا	کوسالار	26	106	52	54
30	مرکزی	اوج هاچا	ونه اباد	37	152	71	81

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
31	مرکزی	اوج هاچا	پسته بیگ لو	48	208	99	109
32	مرکزی	اوج هاچا	چوبانلار	17	84	40	44
33	مرکزی	اوج هاچا	زگلیک سفلی	15	54	24	30
34	مرکزی	اوج هاچا	زگلیک علیا	15	70	27	43
35	مرکزی	اوج هاچا	قلندر	158	650	316	334
36	مرکزی	اوج هاچا	گاودل	26	121	61	60
37	مرکزی	اوج هاچا	یاغ بستلو	17	85	47	38
38	مرکزی	اوج هاچا	جوان شیخ	15	62	32	30
39	مرکزی	اوج هاچا	صومعه	18	79	28	51
40	مرکزی	اوج هاچا	کردلقان	38	162	67	95
41	مرکزی	اوج هاچا	مزرعه مزارع	27	127	57	70
42	مرکزی	اوج هاچا	مصطفی چای	19	67	32	35
43	مرکزی	اوج هاچا	یخفروزان	127	503	219	284
44	مرکزی	اوج هاچا	انجرد	104	568	284	284
45	مرکزی	اوج هاچا	جویند	48	196	93	103
46	مرکزی	اوج هاچا	زنداباد	224	1,104	549	555
47	مرکزی	بزکش	الپاویت	21	122	53	69
48	مرکزی	بزکش	ال مان قدیم	67	289	143	146
49	مرکزی	بزکش	تازه کندطهماسب	49	206	93	113
50	مرکزی	بزکش	جالیق	9	47	18	29
51	مرکزی	بزکش	داشلوجه	25	107	54	53
52	مرکزی	بزکش	رزین	22	107	52	55
53	مرکزی	بزکش	ریحان	92	331	175	156
54	مرکزی	بزکش	سرقین	29	145	76	69
55	مرکزی	بزکش	طویلہ شامی	15	84	39	45
56	مرکزی	بزکش	قره بورون	8	40	20	20
57	مرکزی	بزکش	یوزبند / یوزبندہ	9	36	18	18
58	مرکزی	بزکش	دهستان	32	138	70	68
59	مرکزی	بزکش	دیزج تلخاج	7	36	17	19
60	مرکزی	بزکش	شله بران	103	583	294	289
61	مرکزی	بزکش	کفالق	204	785	411	374
62	مرکزی	بزکش	کلهور	64	289	131	158
63	مرکزی	بزکش	دیزج جالو	37	373	266	107
64	مرکزی	بزکش	زرگر	15	90	45	45
65	مرکزی	بزکش	علی اباد	9	55	32	23
66	مرکزی	بزکش	کردلر	131	706	338	368
67	مرکزی	بزکش	گرتکاه	89	400	212	188
68	مرکزی	بزکش	مردہ کتان	24	101	58	43
69	مرکزی	قشلاق	باللی قشلاق	100	453	260	193
70	مرکزی	قشلاق	پارچه قشلاق	4	18	7	11
71	مرکزی	قشلاق	پییجیک	24	127	60	67
72	مرکزی	قشلاق	جلایر	16	86	40	46
73	مرکزی	قشلاق	دمیرتپه	25	124	64	60
74	مرکزی	قشلاق	ساری سولی	109	572	312	260
75	مرکزی	قشلاق	قره قشلاق	5	29	17	12

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
76	مرکزی	قشلاق	قشلاق جدید / اوج اغل /	11	52	20	32
77	مرکزی	قشلاق	قشلاق نجف خانلو	13	74	37	37
78	مرکزی	قشلاق	جالیق	6	16	7	9
79	مرکزی	قشلاق	چل قشلاقی	197	973	499	474
80	مرکزی	قشلاق	ساری لار	7	24	10	14
81	مرکزی	قشلاق	شاه مرادلو	10	53	27	26
82	مرکزی	قشلاق	قشلاق حاج اوغلو	39	179	96	83
83	مرکزی	قشلاق	گلپزه	40	216	113	103
84	مرکزی	قشلاق	بیدلو	8	32	13	19
85	مرکزی	قشلاق	اق دیوار	8	48	25	23
86	مرکزی	قشلاق	انباق جواد	18	107	53	54
87	مرکزی	قشلاق	انباق سرخای	6	32	20	12
88	مرکزی	قشلاق	انباق علیا	5	19	10	9
89	مرکزی	قشلاق	باباجان	40	201	104	97
90	مرکزی	قشلاق	بصیر اباد	13	67	25	42
91	مرکزی	قشلاق	ریحال	45	218	105	113
92	مرکزی	قشلاق	نقاره کوب جدید	61	314	154	160
93	مرکزی	قشلاق	نقاره کوب قدیم	33	173	88	85
94	مرکزی	قشلاق	الوار	17	82	39	43
95	مرکزی	قشلاق	تازه کندشاهوردی / تازه کند /	32	141	85	56
96	مرکزی	قشلاق	سیدلی	34	144	68	76
97	مرکزی	قشلاق	دوغان	23	106	58	48
98	مرکزی	قشلاق	شنقوش اباد	37	170	76	94
99	مرکزی	قشلاق	عنبرلو	6	20	9	11
100	مرکزی	قشلاق	شاه وردی / قشلاق شاهوردی /	119	544	282	262
101	مرکزی	قشلاق	یاور کندی	82	362	176	186
102	مرکزی	قشلاق	انداپ جدید	14	72	30	42
103	مرکزی	قشلاق	انداپ قدیم	65	282	123	159
104	مرکزی	قشلاق	بهل	158	849	395	454
105	مرکزی	قشلاق	حصار سیدلر	10	34	20	14
106	مرکزی	قشلاق	سیدلر	23	73	35	38
107	مرکزی	قشلاق	قراجه لو	30	146	68	78
108	مرکزی	قشلاق	زگلیک کوربلاغ	40	223	101	122
109	مرکزی	قشلاق	صفی خانلو	15	73	34	39
110	مرکزی	قشلاق	قشلاق حاجیلار	5	24	12	12
111	مرکزی	قشلاق	قشلاق خیاللو	9	44	23	21
112	مرکزی	قشلاق	قلعه باشی	15	84	31	53
113	مرکزی	قشلاق	کوربلاغ	31	140	65	75
114	مرکزی	قشلاق	ناظم اباد	58	250	126	124
115	مرکزی	قشلاق	یوزباشلو	7	19	9	10
116	مرکزی	قشلاق	یوسفلو	10	57	23	34
117	مرکزی	قشلاق	افیل	376	1,639	841	798
118	مرکزی	قشلاق	اللو	170	736	340	396

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
119	مرکزی	قشلاق	پارچه قشلاق	23	126	62	64
120	مرکزی	قشلاق	پالدرن	12	40	21	19
121	مرکزی	قشلاق	خلفیان	71	360	185	175
122	مرکزی	قشلاق	شیخ قشلاق علیا	28	145	67	78
123	مرکزی	قشلاق	قشلاق میدان باغی	9	51	26	25
124	مرکزی	قشلاق	کرملو	22	96	49	47
125	مرکزی	قشلاق	کوسالار	26	127	55	72
126	مرکزی	قشلاق	گوروان بزرگ	16	92	42	50
127	مرکزی	قشلاق	گوروان کوچک	5	15	7	8
128	مرکزی	قشلاق	نقدوز	90	418	222	196
129	مرکزی	گویچه بل	ایلکده	10	52	28	24
130	مرکزی	گویچه بل	خونوق	167	791	384	407
131	مرکزی	گویچه بل	دیزبین	63	265	129	136
132	مرکزی	گویچه بل	فورچی کندی	49	251	132	119
133	مرکزی	گویچه بل	اشدلق	9	29	17	12
134	مرکزی	گویچه بل	پیره یوسفیان	35	186	91	95
135	مرکزی	گویچه بل	چشمه وزان	92	462	218	244
136	مرکزی	گویچه بل	خرم اباد	35	188	94	94
137	مرکزی	گویچه بل	کاشان	17	99	49	50
138	مرکزی	گویچه بل	کرداحمدسفلی	20	90	37	53
139	مرکزی	گویچه بل	کرداحمدعلیا	13	54	26	28
140	مرکزی	گویچه بل	مزرعه حاج عابدین	19	97	51	46
141	مرکزی	گویچه بل	وردین	16	56	25	31
142	مرکزی	گویچه بل	دایلار	91	473	227	246
143	مرکزی	گویچه بل	زنجیر بلاغ	44	186	92	94
144	مرکزی	گویچه بل	گونجیک	152	751	364	387
145	مرکزی	گویچه بل	دامناب	28	161	89	72
146	مرکزی	گویچه بل	ساری یارقان	33	155	74	81
147	مرکزی	گویچه بل	قرلجه	18	90	45	45
148	مرکزی	گویچه بل	گمیش اباد	28	158	80	78
149	مرکزی	گویچه بل	کوره درق	23	111	49	62
150	مرکزی	گویچه بل	مالار	28	158	79	79
151	مرکزی	گویچه بل	مالارمحمد رضا کندی	4	27	15	12
152	مرکزی	گویچه بل	یاجیلو	26	151	73	78
153	مرکزی	ورگهان	کین اب / چنابگو	30	145	74	71
154	مرکزی	ورگهان	سیه دولان	8	39	22	17
155	مرکزی	ورگهان	شیریت	28	140	64	76
156	مرکزی	ورگهان	اق بلاغ	12	72	35	37
157	مرکزی	ورگهان	زردخانه	26	125	60	65
158	مرکزی	ورگهان	قره گوزلو	5	15	9	6
159	مرکزی	ورگهان	قوری گل	8	26	16	10
160	مرکزی	ورگهان	کردلر ترانچه	28	137	68	69
161	مرکزی	ورگهان	گرده سنگ	13	72	36	36
162	مرکزی	ورگهان	لیملو	34	153	84	69
163	مرکزی	ورگهان	شیشه	22	87	43	44

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
164	مرکزی	ورگهان	ترانجه	5	26	16	10
165	مرکزی	ورگهان	داش بلاغ	23	104	50	54
166	مرکزی	ورگهان	داش بلاغ مغار	29	160	79	81
167	مرکزی	ورگهان	سیدقشلاقی	8	32	18	14
168	مرکزی	ورگهان	شوره ناب	17	77	33	44
169	مرکزی	ورگهان	قره قشلاق	13	67	29	38
170	مرکزی	ورگهان	قشلاق قلعه جیق	11	46	23	23
171	مرکزی	ورگهان	گل لر	28	146	67	79
172	مرکزی	ورگهان	مغار	23	110	49	61
173	مرکزی	ورگهان	هلان	22	99	50	49
174	مرکزی	ورگهان	ارمدلوسفلی	4	22	9	13
175	مرکزی	ورگهان	ترکلان	12	67	33	34
176	مرکزی	ورگهان	خرده قشلاق	8	35	17	18
177	مرکزی	ورگهان	دره قشلاق سفلی	15	66	34	32
178	مرکزی	ورگهان	کولی دره / گوی دره /	18	73	40	33
179	مرکزی	ورگهان	وجنی	77	337	142	195
180	مرکزی	ورگهان	ورگهان	208	1,057	589	468
181	مرکزی	ورگهان	حسین کندی	23	90	40	50
182	مرکزی	ورگهان	دوشدور	204	965	497	468
183	مرکزی	ورگهان	سوات	36	176	93	83
184	مرکزی	ورگهان	قشلاق ذاخر	64	328	153	175
185	مرکزی	ورگهان	قشلاق کهل	11	57	30	27
186	هوراند	چهاردانگه	تازه کندداودلو	23	128	72	56
187	هوراند	چهاردانگه	خان کندی	44	243	119	124
188	هوراند	چهاردانگه	داودلو	9	44	21	23
189	هوراند	چهاردانگه	الچالو	5	28	17	11
190	هوراند	چهاردانگه	پیراسمیلو	26	117	64	53
191	هوراند	چهاردانگه	تمباکولوق	36	180	100	80
192	هوراند	چهاردانگه	تین	11	63	31	32
193	هوراند	چهاردانگه	شیخ بران	13	51	25	26
194	هوراند	چهاردانگه	قیه دیبی	14	67	29	38
195	هوراند	چهاردانگه	ملک درق	23	127	60	67
196	هوراند	چهاردانگه	هوبین	18	98	47	51
197	هوراند	چهاردانگه	ارمک	27	140	69	71
198	هوراند	چهاردانگه	ازنان	169	774	375	399
199	هوراند	چهاردانگه	خوی سورت	36	187	85	102
200	هوراند	چهاردانگه	کوبر	71	357	163	194
201	هوراند	چهاردانگه	گورم درق	6	27	15	12
202	هوراند	چهاردانگه	اق براز	142	850	495	355
203	هوراند	چهاردانگه	توبین	47	278	139	139
204	هوراند	چهاردانگه	قلعه کندی	55	293	141	152
205	هوراند	چهاردانگه	ماللو	59	276	154	122
206	هوراند	چهاردانگه	وروجن سفلی	36	180	85	95
207	هوراند	چهاردانگه	ازناخالصه	35	178	104	74
208	هوراند	چهاردانگه	ازناب سفلی	85	395	197	198

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
209	هوراند	چهار دانگه	از ناب علیا	43	220	104	116
210	هوراند	چهار دانگه	تابستانق	113	473	226	247
211	هوراند	چهار دانگه	وروجن علیا	58	284	141	143
212	هوراند	چهار دانگه	زیارلو	33	190	87	103
213	هوراند	چهار دانگه	عزیزلو	29	185	89	96
214	هوراند	چهار دانگه	عسگرلو	18	76	33	43
215	هوراند	چهار دانگه	قره قیه شکرلو	103	602	304	298
216	هوراند	چهار دانگه	مردی لو	84	515	262	253
217	هوراند	چهار دانگه	قمیشلو (ممیشلو)	85	490	264	226
218	هوراند	چهار دانگه	بال داغی	12	67	28	39
219	هوراند	چهار دانگه	هالان صفرعلی	30	145	64	81
220	هوراند	دودانگه	کورن	114	524	227	297
221	هوراند	دودانگه	جعفرآباد	18	60	26	34
222	هوراند	دودانگه	قره درویش	47	230	103	127
223	هوراند	دودانگه	کرگس	17	82	42	40
224	هوراند	دودانگه	کنبدان	24	109	59	50
225	هوراند	دودانگه	هرسان	19	95	47	48
226	هوراند	دودانگه	چرمه داش	16	65	33	32
227	هوراند	دودانگه	شلوری	8	56	33	23
228	هوراند	دودانگه	منجاب جدید	12	50	25	25
229	هوراند	دودانگه	منجاب قدیم	38	144	75	69
230	هوراند	دودانگه	ویق	7	31	14	17
231	هوراند	دودانگه	هوای	167	743	368	375
232	هوراند	دودانگه	نقدی	22	92	46	46
233	هوراند	دودانگه	پریجان / بریحان /	29	137	64	73
234	هوراند	دودانگه	ده رود	89	420	220	200
235	هوراند	دودانگه	کلی سفلی	33	167	89	78
236	هوراند	دودانگه	جوزنگ / گوزلیک /	10	40	17	23
237	هوراند	دودانگه	میدانلار	20	80	39	41
238	هوراند	دودانگه	یدی بلاغ	5	17	10	7
239	هوراند	دودانگه	تازه کندنیق	26	137	74	63
240	هوراند	دودانگه	محمدآباد	28	110	51	59
241	هوراند	دودانگه	اوالان	25	153	81	72
242	هوراند	دودانگه	اینجار	190	927	481	446
243	هوراند	دودانگه	بزینان	7	38	21	17
244	هوراند	دودانگه	جابان	14	71	37	34
245	هوراند	دودانگه	نیق	59	264	132	132
246	هوراند	دودانگه	خداقلی	13	51	29	22
247	هوراند	دودانگه	کوجان	4	23	11	12
248	هوراند	دودانگه	تقی کندی	9	24	13	11
249	هوراند	دودانگه	پشتاب	57	262	129	133
250	هوراند	دودانگه	تازه کند یافت / تازه کندچای /	8	26	16	10
251	هوراند	دودانگه	دلقتاب	27	153	86	67
252	هوراند	دودانگه	شغلان	14	65	34	31

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت			
					کل	مرد	زن	
253	هوراند	دودانگه	قناتلو	38	177	83	94	
254	هوراند	دودانگه	کره میدان	*	*	*	*	
255	هوراند	دودانگه	گولان	42	231	117	114	
256	هوراند	دودانگه	لغان	63	279	132	147	
257	هوراند	دودانگه	ملخاص	11	62	29	33	
258	هوراند	دودانگه	ملاحونی	7	28	13	15	
259	هوراند	دودانگه	ویز ناب	30	144	69	75	
260	هوراند	دودانگه	مزرعه گورا	4	20	8	12	
261	هوراند	دیکله	سنگر اباد	17	89	41	48	
262	هوراند	دیکله	کنده	61	297	150	147	
263	هوراند	دیکله	لروم	83	397	195	202	
264	هوراند	دیکله	هلیلو	34	163	80	83	
265	هوراند	دیکله	حوریدرق	115	487	248	239	
266	هوراند	دیکله	چیناب	94	499	256	243	
267	هوراند	دیکله	مجید اباد	100	546	200	346	
268	هوراند	دیکله	مرادلو	97	438	222	216	
269	هوراند	دیکله	امپار	17	78	37	41	
270	هوراند	دیکله	ایدین لو	40	202	89	113	
271	هوراند	دیکله	تازه کندنصیر اباد	13	49	26	23	
272	هوراند	دیکله	خلیفه لو	20	105	47	58	
273	هوراند	دیکله	سلطان اباد	11	28	14	14	
274	هوراند	دیکله	قلعه جیق / قلعه بیق /	14	50	25	25	
275	هوراند	دیکله	لقمان	34	147	70	77	
276	هوراند	دیکله	مزرعه جهانگیر	7	39	21	18	
277	هوراند	دیکله	نوانسر	95	466	230	236	
278	هوراند	دیکله	اغ دره	5	17	9	8	
جمع					12,281	58,475	29,225	29,250

در سال 1385 شهرستان ورزقان 163 روستا داشته که 142 روستاهای آن دارای سکنه و 21 روستا خالی از سکنه

بوده اند.

جدول شماره 2-6: روستاهای دارای سکنه شهرستان ورزقان در سال 1385

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
1	خاروانا	ارزیل	ارزیل	125	432	208	224
2	خاروانا	ارزیل	طرزم	184	816	407	409
3	خاروانا	ارزیل	کوراکش	44	165	74	91
4	خاروانا	ارزیل	گلاخور	103	420	207	213
5	خاروانا	ارزیل	استرقان	41	157	75	82
6	خاروانا	ارزیل	ایریلیا	148	635	317	318
7	خاروانا	ارزیل	جوانانگروه / گونگیروه /	10	44	19	25
8	خاروانا	ارزیل	حاجیلار	20	86	42	44
9	خاروانا	ارزیل	قشلاقحاجیلار	7	27	16	11
10	خاروانا	ارزیل	سهران / سهرن /	25	95	49	46
11	خاروانا	ارزیل	اندرگان	228	911	400	511
12	خاروانا	ارزیل	سیوان	17	51	28	23
13	خاروانا	ارزیل	مشاهیر	53	197	96	101
14	خاروانا	ارزیل	میوه‌رود	65	249	114	135
15	خاروانا	جوشین	استمال	127	400	169	231
16	خاروانا	جوشین	انوبیق	16	68	35	33
17	خاروانا	جوشین	اوان	96	369	179	190
18	خاروانا	جوشین	اوانسر	6	28	18	10
19	خاروانا	جوشین	جعفرآباد	4	25	12	13
20	خاروانا	جوشین	چشمقان	4	10	4	6
21	خاروانا	جوشین	سرکش	53	224	103	121
22	خاروانا	جوشین	بیشک	34	83	40	43
23	خاروانا	جوشین	جوشین	122	553	303	250
24	خاروانا	جوشین	علییار	45	182	87	95
25	خاروانا	جوشین	گلو	76	380	186	194
26	خاروانا	جوشین	سقای	187	869	428	441
27	خاروانا	جوشین	گلچول	33	172	85	87
28	خاروانا	جوشین	نگارستان	101	460	227	233
29	خاروانا	جوشین	ینگجه	122	539	257	282
30	خاروانا	دیزمارمرکزی	دستجرد	103	409	177	232
31	خاروانا	دیزمارمرکزی	کوجان	12	54	25	29
32	خاروانا	دیزمارمرکزی	ملکقضا	42	169	73	96
33	خاروانا	دیزمارمرکزی	ورزقان	34	131	64	67
34	خاروانا	دیزمارمرکزی	قره‌قیه	11	37	18	19
35	خاروانا	دیزمارمرکزی	قشلاقخورشاسفلی	6	28	15	13
36	خاروانا	دیزمارمرکزی	کبودگنبد	45	214	110	104
37	خاروانا	دیزمارمرکزی	کلو	24	77	43	34
38	خاروانا	دیزمارمرکزی	قشلاقخورشاعلیا	11	44	20	24
39	خاروانا	دیزمارمرکزی	سونداخر	24	107	49	58
40	خاروانا	دیزمارمرکزی	گوراند	37	137	67	70
41	خاروانا	دیزمارمرکزی	لیلاب	130	591	289	302
42	خاروانا	دیزمارمرکزی	مرزآباد	41	165	90	75
43	خاروانا	دیزمارمرکزی	میلق	27	116	52	64
44	خاروانا	دیزمارمرکزی	نچق	80	339	162	177

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
45	مرکزی	ازومدلجنوبی	چلناب	44	200	98	102
46	مرکزی	ازومدلجنوبی	روادانق	40	186	101	85
47	مرکزی	ازومدلجنوبی	سر خهدیزج	101	496	256	240
48	مرکزی	ازومدلجنوبی	قراجهملک	16	75	35	40
49	مرکزی	ازومدلجنوبی	کلان	14	62	29	33
50	مرکزی	ازومدلجنوبی	ونستان	58	245	123	122
51	مرکزی	ازومدلجنوبی	روزی	162	733	375	358
52	مرکزی	ازومدلجنوبی	علویق	247	1,125	556	569
53	مرکزی	ازومدلجنوبی	ارهجان	84	449	237	212
54	مرکزی	ازومدلجنوبی	کاسین	430	1,917	994	923
55	مرکزی	ازومدلجنوبی	چایکند یخیرالدین	37	177	99	78
56	مرکزی	ازومدلجنوبی	حماملو	35	135	66	69
57	مرکزی	ازومدلجنوبی	خیرالدین	17	86	39	47
58	مرکزی	ازومدلجنوبی	دیزجملک	238	1,123	569	554
59	مرکزی	ازومدلجنوبی	قرهباغ	53	237	117	120
60	مرکزی	ازومدلجنوبی	اللهو	190	820	379	441
61	مرکزی	ازومدلجنوبی	دیز جعفر علی	115	495	261	234
62	مرکزی	ازومدلجنوبی	گو بیجسلطان	183	803	404	399
63	مرکزی	ازومدلجنوبی	سغندل	34	157	81	76
64	مرکزی	ازومدلجنوبی	نصیر اباد	23	114	60	54
65	مرکزی	ازومدلجنوبی	سردار کندی / بیشک /	7	29	17	12
66	مرکزی	ازومدلجنوبی	صومهدل	321	1,369	666	703
67	مرکزی	ازومدلجنوبی	زنگاباد	73	421	221	200
68	مرکزی	ازومدلجنوبی	علیبیگکندی	27	130	71	59
69	مرکزی	ازومدلجنوبی	نصیر اباد	10	41	22	19
70	مرکزی	ازومدلجنوبی	مهتر لو	186	881	435	446
71	مرکزی	ازومدلجنوبی	علیاباد	56	285	136	149
72	مرکزی	ازومدلجنوبی	ایشقلو	5	41	19	22
73	مرکزی	ازومدلجنوبی	چراغلو	22	104	54	50
74	مرکزی	ازومدلجنوبی	خلفانصار	7	50	21	29
75	مرکزی	ازومدلجنوبی	زغاباد	61	347	171	176
76	مرکزی	ازومدلجنوبی	شیخملو	51	253	138	115
77	مرکزی	ازومدلجنوبی	گلنبر	41	214	111	103
78	مرکزی	ازومدلجنوبی	میرزا علیکندی	57	271	140	131
79	مرکزی	ازومدلجنوبی	هیبیبیگلو	28	130	58	72
80	مرکزی	ازومدلشمالی	اردشیر	17	68	35	33
81	مرکزی	ازومدلشمالی	برازین	51	269	125	144
82	مرکزی	ازومدلشمالی	بنهکاهی	27	162	89	73
83	مرکزی	ازومدلشمالی	سید اباد	9	43	24	19
84	مرکزی	ازومدلشمالی	لالهجان	64	259	131	128
85	مرکزی	ازومدلشمالی	اقاباستک	103	487	231	256
86	مرکزی	ازومدلشمالی	جاجان	188	772	352	420
87	مرکزی	ازومدلشمالی	خویندیزج	65	275	127	148
88	مرکزی	ازومدلشمالی	گشایش	20	100	40	60
89	مرکزی	ازومدلشمالی	نهریق	120	592	261	331

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
90	مرکزی	ازومدشمالی	اغیلاغسغلی	329	1,285	648	637
91	مرکزی	ازومدشمالی	مسقران	203	887	418	469
92	مرکزی	ازومدشمالی	امیرآباد	22	115	63	52
93	مرکزی	ازومدشمالی	بجوشن	18	83	42	41
94	مرکزی	ازومدشمالی	تازهنکندبکرآباد	26	124	60	64
95	مرکزی	ازومدشمالی	تخمدل	169	660	309	351
96	مرکزی	ازومدشمالی	سپهکلان	119	471	236	235
97	مرکزی	بکرآباد	اوزی	32	161	84	77
98	مرکزی	بکرآباد	خونبرود	14	56	28	28
99	مرکزی	بکرآباد	دایمق	13	52	28	24
100	مرکزی	بکرآباد	دنگاه	6	23	14	9
101	مرکزی	بکرآباد	معدنمسوتگون	22	252	252	0
102	مرکزی	بکرآباد	طویل	18	112	56	56
103	مرکزی	بکرآباد	کلم	10	47	20	27
104	مرکزی	بکرآباد	الوجهقشلاق	67	310	141	169
105	مرکزی	بکرآباد	بورملک	21	84	42	42
106	مرکزی	بکرآباد	ساریچمن	18	93	48	45
107	مرکزی	بکرآباد	سرپادرق	11	41	23	18
108	مرکزی	بکرآباد	بکرآباد	135	605	324	281
109	مرکزی	بکرآباد	دوربِق	51	214	107	107
110	مرکزی	بکرآباد	قیهقشلاق	15	65	31	34
111	مرکزی	بکرآباد	کروبق	67	257	122	135
112	مرکزی	بکرآباد	کیغال	125	537	246	291
113	مرکزی	بکرآباد	لیلیخانه	31	125	60	65
114	مرکزی	بکرآباد	یاشیل	53	218	109	109
115	مرکزی	سینا	خاکوانق / خایفانا	19	113	49	64
116	مرکزی	سینا	شرفآباد	140	694	344	350
117	مرکزی	سینا	کالیجان	15	75	39	36
118	مرکزی	سینا	کرتکان	27	129	60	69
119	مرکزی	سینا	ملکطاش	41	231	113	118
120	مرکزی	سینا	هیزهجان	12	56	30	26
121	مرکزی	سینا	بهرینگ	22	108	43	65
122	مرکزی	سینا	کهنلو	104	521	274	247
123	مرکزی	سینا	اویلق	108	528	261	267
124	مرکزی	سینا	گزانبد	51	255	124	131
125	مرکزی	سینا	مزرعهشادی	110	460	224	236
126	مرکزی	سینا	اغیلاغ	28	125	65	60
127	مرکزی	سینا	صیفار	61	321	154	167
128	مرکزی	سینا	لیچین	49	277	139	138
129	مرکزی	سینا	مزرعهسواره	32	116	56	60
130	مرکزی	سینا	فرخران	66	341	169	172
131	مرکزی	سینا	لمبران	81	289	138	151
132	مرکزی	سینا	هما یسغلی	46	205	103	102
133	مرکزی	سینا	هما یعلیا	23	118	62	56
134	مرکزی	سینا	ابخواره	50	207	103	104

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت			
					کل	مرد	زن	
135	مرکزی	سینا	اقابابا فرامری	56	221	115	106	
136	مرکزی	سینا	الهرد	24	121	61	60	
137	مرکزی	سینا	بوروندرق	7	47	21	26	
138	مرکزی	سینا	صمصامکندی	10	41	19	22	
139	مرکزی	سینا	قرهقیه	8	54	27	27	
140	مرکزی	سینا	مشکعبیر	50	245	122	123	
141	مرکزی	سینا	وردین	98	496	237	259	
142	مرکزی	سینا	داشکسن	39	155	70	85	
جمع					9,432	41,919	20,746	21,173

در سال 1385 شهرستان هریس 104 روستا داشته که 95 روستاهای آن دارای سکنه و 9 روستا خالی از سکنه بوده اند.

جدول شماره 2-7: روستاهای دارای سکنه شهرستان هریس در سال 1385

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
1	خواجه	بدوستان غربی	اقاعلی لو	35	186	74	112
2	خواجه	بدوستان غربی	شهواری	106	467	233	234
3	خواجه	بدوستان غربی	طرف	51	227	107	120
4	خواجه	بدوستان غربی	قره گونی	9	28	12	16
5	خواجه	بدوستان غربی	قیزقاپان	25	92	41	51
6	خواجه	بدوستان غربی	گوی درق کندی	35	154	76	78
7	خواجه	بدوستان غربی	ولیلو	96	399	178	221
8	خواجه	بدوستان غربی	ینگجه	31	151	71	80
9	خواجه	بدوستان غربی	احمدابادشهرک	40	147	69	78
10	خواجه	بدوستان غربی	جغناپ	93	449	218	231
11	خواجه	بدوستان غربی	جیقه / جقه	244	1,156	561	595
12	خواجه	بدوستان غربی	عبدالجبار	35	177	91	86
13	خواجه	بدوستان غربی	ساخسلو	33	128	65	63
14	خواجه	بدوستان غربی	شاملو	69	295	151	144
15	خواجه	بدوستان غربی	شهرک پایین	150	686	329	357
16	خواجه	بدوستان غربی	مرکید	132	614	311	303
17	خواجه	بدوستان غربی	جانقور	492	1,940	967	973
18	خواجه	بدوستان غربی	اربطان	670	2,824	1,344	1,480
19	خواجه	بدوستان غربی	شیخ رجب	185	825	390	435
20	خواجه	بدوستان غربی	احمدابادلیقلی / احمدابادسقلی	18	62	34	28
21	خواجه	بدوستان غربی	بیلوردی	288	1,201	627	574
22	خواجه	بدوستان غربی	خرمالو	148	719	335	384
23	خواجه	بدوستان غربی	قراجه	215	1,081	551	530
24	خواجه	بدوستان غربی	گیلدر / گیلدر	187	809	405	404
25	خواجه	بدوستان غربی	سرای	342	1,501	728	773
26	خواجه	مواضع خان شرقی	استیار	55	266	143	123
27	خواجه	مواضع خان شرقی	قلعه لر	40	158	79	79

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
28	خواجه	مواضع خان شرقی	نهند	304	1,222	606	616
29	خواجه	مواضع خان شرقی	پاکچین	57	265	129	136
30	خواجه	مواضع خان شرقی	تازه کندنهند	74	278	142	136
31	خواجه	مواضع خان شرقی	سولوجه	23	76	39	37
32	خواجه	مواضع خان شرقی	گمند	182	924	433	491
33	خواجه	مواضع خان شرقی	کهلک بلاغی	7	35	13	22
34	خواجه	مواضع خان شرقی	مرناب	4	10	6	4
35	خواجه	مواضع خان شرقی	ونبار	14	64	33	31
36	خواجه	مواضع خان شرقی	امندی	196	847	426	421
37	خواجه	مواضع خان شرقی	گوگرچین	10	28	25	3
38	خواجه	مواضع خان شرقی	قویوجاق	7	26	13	13
39	خواجه	مواضع خان شرقی	اپاوت	19	69	36	33
40	خواجه	مواضع خان شمالی	چای کندی	90	424	215	209
41	خواجه	مواضع خان شمالی	چخماق بلاغ سفلی	22	98	56	42
42	خواجه	مواضع خان شمالی	چخماق بلاغ علیا	8	38	17	21
43	خواجه	مواضع خان شمالی	چوبانلارسردارلو	92	427	216	211
44	خواجه	مواضع خان شمالی	باجاباج	67	342	168	174
45	خواجه	مواضع خان شمالی	سرخه گاو	32	150	76	74
46	خواجه	مواضع خان شمالی	هفدران	35	130	61	69
47	خواجه	مواضع خان شمالی	هیق	53	238	121	117
48	خواجه	مواضع خان شمالی	تازه کندسردند	50	225	111	114
49	خواجه	مواضع خان شمالی	حسین اباد	7	32	19	13
50	خواجه	مواضع خان شمالی	دغدغان	43	162	87	75
51	خواجه	مواضع خان شمالی	دیگللو	35	193	95	98
52	خواجه	مواضع خان شمالی	سردند	115	448	225	223
53	خواجه	مواضع خان شمالی	سولی درق	11	41	19	22
54	خواجه	مواضع خان شمالی	مشیر اباد	29	166	83	83
55	خواجه	مواضع خان شمالی	نیچران	54	256	126	130
56	خواجه	مواضع خان شمالی	هرزندیق / هرزنق /	25	109	55	54
57	خواجه	مواضع خان شمالی	افشرد	104	527	246	281
58	خواجه	مواضع خان شمالی	چمن زمین	30	144	76	68
59	خواجه	مواضع خان شمالی	قشلاق بالا	30	142	71	71
60	خواجه	مواضع خان شمالی	قشلاق پایین	32	132	74	58
61	خواجه	مواضع خان شمالی	گویج	167	768	381	387
62	خواجه	مواضع خان شمالی	بشیر	59	268	142	126
63	خواجه	مواضع خان شمالی	چنزق	33	126	59	67
64	خواجه	مواضع خان شمالی	دیجج ور	7	22	12	10
65	خواجه	مواضع خان شمالی	شالی	14	49	24	25
66	خواجه	مواضع خان شمالی	عباس اباد	52	252	116	136
67	مرکزی	بدوستان شرقی	اسبخان	24	103	45	58
68	مرکزی	بدوستان شرقی	خلج	29	125	64	61
69	مرکزی	بدوستان شرقی	صمد اباد	14	61	31	30
70	مرکزی	بدوستان شرقی	صومعه	42	208	95	113
71	مرکزی	بدوستان شرقی	میان بازور	14	80	32	48
72	مرکزی	بدوستان شرقی	نمرو	300	1,167	574	593

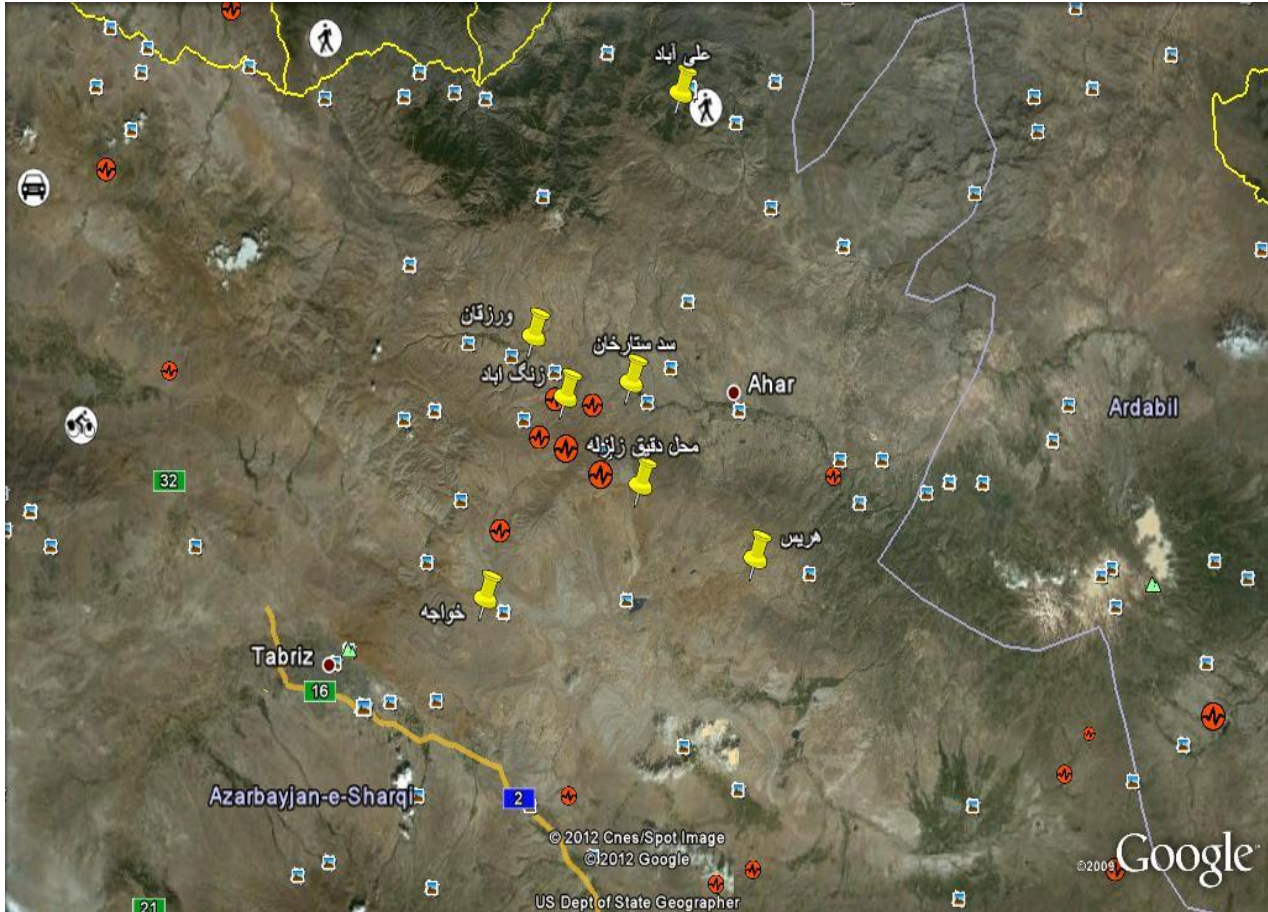

ردیف	بخش	دهستان	آبادی	تعداد خانوار	جمعیت		
					کل	مرد	زن
73	مرکزی	بدوستان شرقی	مقصودلو	150	614	292	322
74	مرکزی	بدوستان شرقی	مینق	195	815	389	426
75	مرکزی	بدوستان شرقی	ترکایش	104	432	206	226
76	مرکزی	بدوستان شرقی	بزوان	49	248	126	122
77	مرکزی	بدوستان شرقی	پارام	172	833	404	429
78	مرکزی	بدوستان شرقی	بrazین	175	898	419	479
79	مرکزی	بدوستان شرقی	موسالو / موسی لو	43	145	72	73
80	مرکزی	خانمروود	تازه کندعلیا	29	121	63	58
81	مرکزی	خانمروود	خوشگناب	65	265	128	137
82	مرکزی	خانمروود	گواروان	179	768	378	390
83	مرکزی	خانمروود	مهرام / بهرام	5	21	11	10
84	مرکزی	خانمروود	ناحیه	42	195	94	101
85	مرکزی	خانمروود	نوجه ده	102	430	202	228
86	مرکزی	خانمروود	هرزه ورز	25	147	64	83
87	مرکزی	خانمروود	اندیس	85	460	253	207
88	مرکزی	خانمروود	خانقاه	97	420	198	222
89	مرکزی	خانمروود	شیران	20	71	32	39
90	مرکزی	خانمروود	نهران	82	357	181	176
91	مرکزی	خانمروود	هبق	65	292	149	143
92	مرکزی	باروق	باروق	273	1,070	492	578
93	مرکزی	باروق	تازه کند	6	18	10	8
94	مرکزی	باروق	قرلجه خرابه / قرلجه زرین	24	100	58	42
95	مرکزی	باروق	کرم جوان	172	695	329	366
		جمع		8,599	37,654	18,433	19,221

تصویر شماره 4-2: نقشه های منطقه قوه داغ یا ارسباران

فصل سوم

روش شناسی

3-1. مقدمه

روش تحقیق عبارت است از مجموعه ای از قواعد، ابزار و راههای معتبر (قابل اطمینان) و نظام یافته برای بررسی واقعیتها، کشف مجهولات و دستیابی به راه حل مشکلات و به عنوان یک فرایند نظام مند برای یافتن پاسخ یک پرسش یا راه حل مسأله محسوب می گردد. (خاکی، 1382: 102)

انتخاب روش تحقیق بستگی به هدف ها ماهیت موضوع پژوهش و امکانات اجرایی آن دارد. هدف از انتخاب روش تحقیق آن است که محقق مشخص نماید چه شیوه و روشی را اتخاذ کند تا او را هر چه دقیق تر، آسان تر، سریعتر و ارزان تر در دستیابی به پاسخ یا پاسخ هایی برای پرسشهای تحقیقی مورد نظر کمک نماید. (نادری، 1370: 60).

در این فصل به تفصیل شیوه انجام مطالعه شامل، روش تحقیق، محدوده مکانی و زمانی، جامعه آماری، شیوه نمونه گیری، ابزار گردآوری اطلاعات، اعتبار ابزار، روش تحلیل داده ها و چگونگی عملیاتی کردن متغیرها ارایه می شود.

3-2. سطوح مطالعه و روش تحقیق

با توجه به مدل تحقیق، سطوح مطالعه را به شرح زیر می توان برشمرد.

1- مروری بر مبانی نظری تحقیق و بررسی ویژگیهای روستاهای استان؛

2- استخراج مولفه ها و شاخصهای مورد نیاز تحقیق؛

3- نیازسنجی از ساکنان مناطق زلزله زده روستایی؛

با توجه به آنکه تحقیق حاضر به بررسی نیازها، انتظارات و دغدغه های روستاهای زلزله زده استان آذربایجان شرقی پرداخته است لذا، می توان گفت که در دسته بندی تحقیقات از نظر هدف، تحقیق حاضر جزو مطالعات کاربردی، از لحاظ زمان انجام تحقیق، پژوهش حاضر جزو مطالعات مقطعی، از جهت نوع و روش گردآوری داده ها تلفیقی از مطالعات اسنادی و مطالعات پیمایشی و از جهت نوع تحلیل داده ها روش توصیفی می باشد.

در سطح اول تیم تحقیق، با تهیه و گردآوری منابع چاپی و الکترونیکی و فیش برداری از متون و اطلاعات جدولها، ابعاد مساله را بطور کامل بررسی نمود که نتایج حاصله در بخش اول یافته ها ارایه شده است. در سطح دوم مطالعه، محقق با استفاده مطالعات اولیه صورت گرفته، مولفه ها و متغیرهای مورد نیاز تحقیق را استخراج نمود. در

سطح سوم مطالعه، بر اساس چک لیست طراحی شده، داده های مورد نیاز این پژوهش با روش کمی گردآوری شد. روش های کمی در کل با شمارش اندازه گیری جنبه های از زندگی اجتماعی سروکار دارند (بلیکی، 1384: 301). پیمایش های نمونه ای یکی از روش های کمی است.

مشخصه پیمایش، مجموعه ساخت مند یا منظمی از داده ها است که بر حسب مورد ماتریس متغیر را برمی سازد. بدان معنی که اطلاعاتی درباره متغیرها یا خصوصیات یکسان، جمع آوری می کنیم و به یک ماتریس داده ها می رسیم. به تعبیری دیگر، صفت یا ویژگی هر مورد را بر حسب هر متغیر گردآوری می کنیم و با کنار هم گذاشتن این اطلاعات به مجموعه ساختمندی از داده ها می رسیم (دواس، 1376: 14).

3-3. محدوده مکانی و زمانی تحقیق

محدوده مکانی اجرای تحقیق حاضر شامل کلیه روستاهای آسیب دیده استان آذربایجان شرقی و محدوده زمانی اجرای تحقیق پایان مرداد ماه تا هفته اول شهریورماه 1391 بود که داده های مورد نیاز تحقیق از منابع مختلف در این بازه زمانی گردآوری شد.

3-4. جامعه آماری

با توجه به آنکه جمع آوری اطلاعات صحیح، متضمن صحت و دقت نتایج می باشد لذا تعریف محدوده دقیق و درست جامعه آماری جهت گردآوری داده ها از اهمیت خاصی برخوردار است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه ساکنان روستاهای آسیب دیده از زلزله می باشند که به عنوان ساکنان دایمی روستاها محسوب می شوند.

3-5. روش نمونه گیری و حجم نمونه

معمولا با توجه به اینکه در اکثر موضوعات، جمع آوری داده ها از طریق بررسی کل جوامع آماری به دلیل محدودیت های خاص از جمله پرهزینه بودن، وقت گیر بودن و عدم دسترسی به کل جامعه آماری به دلیل حجم زیاد جامعه آماری، وسعت جغرافیایی زیاد، پرهزینه بودن، کمبود زمان و . . . میسر نمی باشد لذا محققان با انتخاب بخشی از جامعه آماری به عنوان نمونه اقدام به گردآوری اطلاعات نموده و نتایج به دست آمده از نمونه را به جامعه مورد مطالعه تعمیم می دهند و در این راه از روش های نمونه گیری مختلف، متناسب با شرایط و موضوع تحقیق استفاده می کنند.

به جهت رسیدن به برآوردی از ارزش های جامعه آماری و استنباط کل از جمعیت نمونه، از نمونه گیری احتمالی استفاده شد. «در نمونه گیری احتمالی، هر یک از واحدهای تشکیل دهنده جامعه آماری، برای وارد شدن در نمونه از یک احتمال معین، برابر یا نابرابر ولی نامساوی با صفر برخوردار است. انتخاب نمونه احتمالی به مدد عامل شانس انجام می شود. این عامل شانس است که به جای قضاوت و دانش محقق، معین می کند کدام واحد

باید در نمونه وارد شود. «(سرای، 1375: 10). هدف دستیابی به نمونه‌ای است که به کافی بازتاب تفاوت‌های موجود در میان اعضای هیات علمی متغیرهای اصلی مطالعه باشد. به اعتقاد بیی «ضروری نیست که نمونه در خصوص همه ویژگی‌ها معرف جمعیت باشد، معرف بودن به ویژگی‌هایی است که به محورهای اساسی مطالعه مربوط می‌شود» (بیی، 1381: 414).

در پژوهش حاضر چارچوب نمونه‌گیری لیست آبادیهای آسیب دیده از زلزله استان آذربایجان شرقی و واحد نمونه‌گیری خانوارهای ساکن در این روستاها و عنصر نمونه‌گیری یکنفر از اعضای خانوار این روستاها می‌باشد. برای تعیین حداقل حجم نمونه از رابطه تعیین حجم نمونه برای صفات کیفی یعنی رابطه

$$n = \frac{NZ_{1-\frac{\alpha}{2}}^2 p(1-p)}{(N-1)d^2 + (Z_{1-\frac{\alpha}{2}}^2 p(1-p))}$$

استفاده شد که در آن p پارامتر نسبت (تعداد روستاهای آسیب دیده با درصد تخریب 100 درصد)، می‌باشد که بر اساس برآوردهای اولیه مقدار آن حدود 0/1 برآورد گردید. در این رابطه q (نسبت روستاهای کمترآسیب دیده) برابر 0/9، α حداکثر خطای نوع اول برابر با 0/1، و $Z_{1-\alpha/2}$ مقدار متناظر سطح معنی‌داری در جدول توزیع احتمال نرمال برابر 1/64، d خطای مطلق برآورد برابر 0/1 و N تعداد روستای آسیب دیده ناشی از زلزله که برابر 356 روستا می‌باشد، در نظر گرفته شد. با در نظر گرفتن مقادیر فوق و جایگذاری آن در رابطه حداقل حجم نمونه لازم برابر 22 روستا بدست آمد.

با توجه به محدودیتهای موجود در انتخاب روستاها از یک طرف و شباهت روستاهای آسیب دیده به لحاظ ویژگیهای اقلیمی و شرایط کشاورزی و دامپروری، در این تحقیق از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای یک مرحله‌ای استفاده شد. بدین منظور روستاهای واقع در یکی از محورهای اصلی تبریز-هریس-ورزقان به عنوان ناحیه مورد مطالعه انتخاب شدند. در جدول زیر لیست روستاهای منتخب ارائه شده است.

جدول شماره 3-1: اسامی آبادیهای انتخاب شده در نمونه

ردیف	نام روستا
1	مهر لو
2	بله لو
3	دغدغان
4	زغن آباد
5	چخماق بلاغ علیا
6	چخماق بلاغ سفلا
7	قیزقاپان
8	ینگچه
9	علی کندی
10	هیبت بیگلو
11	باجه باج

ردیف	نام روستا
12	آق علیلو
13	سردار چوبانلو
14	گویدرق
15	رشت آباد جدید
16	دیکلو
17	شیخملو
18	قشلاق سفلا
19	قشلاق علیا
20	افشرد
21	اشکمیر
22	نیچران

3-6. ابزار گردآوری داده‌ها و اطلاعات

روش جمع‌آوری داده‌ها در هر تحقیق بایستی به گونه‌ای باشد که بتواند اطلاعات مورد نیاز و دقیق را برای محقق فراهم کند. در تحقیق حاضر از ترکیبی از مطالعات اسنادی و همچنین تکنیک‌های کمی برای گردآوری اطلاعات استفاده شد. در مطالعات کمی پرسشنامه به عنوان ابزار گردآوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت که نمونه‌ای از آن در پیوست ارائه شده است. با استفاده از پرسشنامه نیازها و دغدغه‌های ساکنان روستاها با مصاحبه حضوری کارشناسان تکمیل شد و همچنین با حضور محقق در روستاها و مشاهده نزدیک وضعیت روستاها مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت.

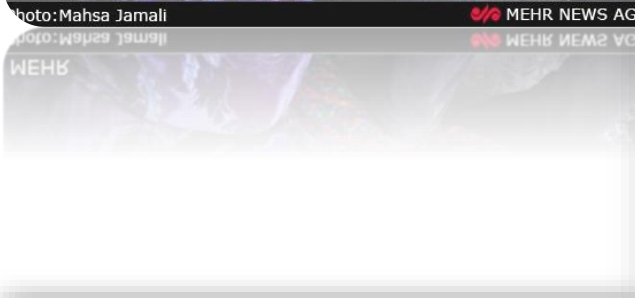
3-7. شیوه تحلیل داده‌ها

بعد از توزیع، گردآوری و بازبینی پرسشنامه‌ها، سوالات کدگذاری و داده‌ها وارد نرم افزار SPSS15 شد. برای تحلیل داده‌های این بخش، از روشهای توصیفی و استنباطی استفاده شد. علاوه براین به منظور تحلیل توصیفی و آزمون فرضیات پژوهش از نرم افزار آماری استفاده شد و خروجی‌های گرفته شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای توصیف داده‌ها از روشهای معمول در آمار توصیفی نظیر تهیه جدول فراوانی، محاسبه شاخص‌های آماری و رسم نمودارهای ستونی استفاده شد.

فصل چهارم

بررسی یافته‌ها

1-4. مقدمه

بخش 1) بررسی نیازهای زلزله زدگان با توجه به نیازهای زلزله زدگان و البته شرایط اقلیمی منطقه در طرح پرسشنامه روشی خاص را در نیازسنجی پی گرفتیم. نیازها را به دو دسته کلی نیازهای موقت و آینده نگر تقسیم کردیم. و این تقسیم بندی را هم کمی خردتر بررسی کردیم. نیازهای اهالی در حال حاضر تا شروع فصل سرما و در فصل سرما، با این روش بررسی و نکات اساسی روشن شد. از نظر خود اهالی همیشه مسکن در اولویت بود حتی نیازهای بعدی هم به نوعی شامل مقوله‌ی مسکن می شدند. چادر به عنوان مسکن موقت، حمام و توالت، مسکن دائم و . . . بیشتر موارد این نیازها در مقوله‌های بالا مشترک است و توجه به این نکته را ضروری می سازد که این نیازها در هر قسمت ماهیت متفاوتی دارد و در واقع هر چه به آینده نزدیک تر است زیر ساختی تر است.

با وجود اینکه به تفصیل نیازهای زلزله زدگان در ادامه مورد بررسی قرار گرفته است اما عجلتا مهمترین نیازهای زلزله زدگان با توجه به کار کمی و کیفی در بخش های مختلف به شرح ذیل است:

1. مسکن: در این باره باید تذکر داد که در وهله اول اگر مسکن زلزله زدگان حداکثر تا اواسط آبان تدارک دیده نشود مطمئنا با فاجعه انسانی و زیست محیطی روبرو خواهیم شد و از سوی دیگر در صورت ساخت به موقع مساکن بایستی ویژگیهای منحصر به فرد مسکن روستایی لحاظ شود عموما مسکن روستایی باید دارای آغل، انبارعلوفه، انبار وسایل و محصولات کشاورزی و . . . می باشد

2. چادر: چادرها به وضوح بی کیفیت و بسیار نازک هستند و توان محافظت از روستاییان در مقابل سرما را ندارند در این باره باید گفت که حتی اگر مسکن در مدت زمان کوتاهی ساخته شود باز هم چادرها با چادرهای با کیفیت تعویض شوند.

3. پوشاک: درباره باید توضیح داد که پوشاک بهتر است که یا نو و یا در حد نو باشد چرا که روستاییان به دلایل فرهنگی بسیاری از مواقع حاضر به پوشیدن لباس های کهنه نیستند از طرفی لباس ها بیشتر لباس گرم و یا لباس های زیر باشد و از ارسال لباس نامناسب با فرهنگ روستایی و فصل سرما اجتناب شود کاپشن های "پر" بسیار مناسب برای مقابله با سرما به نظر می رسد.

4. نیازهای پزشکی و درمانی: این مسئله را می توان در 4 بعد دید 1. مراقبت ها و داروهای پزشکی جهت رسیدگی به مصدومین زلزله 2. مراقبت ها و خدمات روانپزشکی به زلزله زدگان خصوصا سالمندان 3. ایجاد پایگاههای شبانه روزی پزشکی در صورت توان در تمام روستاها و آمادگی مقابله با بیماریهای احتمالی ناشی از سرما 4. خدمات دامپزشکی

5. نیازهای بهداشتی: حمام و دستشویی مهمترین نیاز بهداشتی روستاهای زلزله زده است اما علاوه بر آن، بایستی اقدامات عاجلی برای مقابله با بیماریهای مسری احتمالی ناشی از آلوده کردن آب رودخانه ها و لاشه های حیواناتی که زیر آوار مانده اند کرد. همچنین روستاها با بحران جدی زباله های تولید شده ی ناشی از کمک های پس از زلزله شده اند که در این راستا لازم است تا برنامه ریزی مدونی صورت گیرد تا از طرفی کالاهایی با بسته بندی مناسب تر در روستاها عرضه شود و از طرفی دیگر برنامه هایی جهت توانمندی و شناساندن ویژگیهای مخرب

مواد پلاستیکی به روستاییان اجرا شود.

6. مواد غذایی: زلزله زدگان رضایت چندانی از مواد غذایی کنسرو شده ندارند. برنج و روغن، چای و قند مهمترین نیازهای خوراکی روستاییان هستند.

7. سوخت: از مهمترین نیازهای زلزله زدگان خصوصا با فرا رسیدن سرما، نفت، کپسول گاز و دیگر سوخت های مستعمل است.

8. دایر کردن مکان های با کارکرد اجتماعی و فراغتی: چادر بزرگ که زلزله زدگان بتوانند مراسم ترحیم و مذهبی خود را انجام دهند

9. لوازم خانگی: یخچال، تلویزیون و رادیو، فرش و زیرانداز، لحاف و پتوی ضخیم و ظرف

10. ترمیم و بازسازی زیرساختها: ترمیم و ساخت جاده های منتهی به روستاها به ویژه روستاهای دور افتاده، ترمیم مسیر های منتهی به زمین های کشاورزی، ترمیم کانالهای آبرسانی و چاه ها، بهسازی تاسیسات برق و آب و گاز

2-4. نیازهای موقت

انواع نیازهای موقت شامل همه ی نیاز حال حاضر زلزله زدگان و نیازهای آنها تا شروع فصل سرما می شود. این نیازها برای زنده ماندن آنها تا فصل سرما ضروری است و در صورت بر طرف نشدن آنها مسئله ی ترک کاشانه و خانه های ویران را تسریع می کند. در واقع به علت اهمیت توجه به نیازهای آینده نگر نباید نیاز های فعلی زلزله زدگان را به فراموشی سپرد چرا که در صورت برآورده نشدن این نیازها مرتفع کردن نیازهای آنها در آینده موضوعیت نخواهد داشت.

پاسخ اهالی به مهمترین نیاز حال حاضر شما چیست به ترتیب جدول زیر بوده است.

جدول شماره 4-1: توزیع فراوانی مهمترین نیازهای اهالی

نیازها	فراوانی	درصد معتبر
مسکن	104	32.1
حمام	64	19.8
یخچال	26	8
برنج	20	6.2
چادر	14	4.3
بخاری	14	4.3
امنیت دام	10	3.1
پول	8	2.5
لباس گرم	8	2.5
پتو	8	2.5
فرش	6	1.9
لوازم منزل	6	1.9
طویلله برای دام	6	1.9
دستشویی	4	1.2
نفت	4	1.2
لوازم صوتی و تصویری	4	1.2
روغن	4	1.2
آجر	4	1.2
امنیت	2	0.6
در مان و دارو	2	0.6
فرش	2	0.6
قابلمه	2	0.6
لباس کودک	2	0.6
جمع	324	100
بی پاسخ	36	
مجموع	360	

جدول شماره 4-2: توزیع فراوانی مهمترین نیازها تا شروع فصل سرما برای روستاییان

درصد معتبر	فراوانی	
24.8	60	لباس گرم
24.8	60	مسکن
14	34	بخاری
7.4	18	سوخت
5	12	پتو
5	12	حمام
3.3	8	یخچال
2.5	6	گاز پیک نیک
2.5	6	مواد غذایی
1.7	4	چادر
1.7	4	امنیت دام ها
1.7	4	طوبله
1.7	4	کاتکس گرم
0.8	2	غذای گرم
0.8	2	پتو
0.8	2	گرم کردن چادرها
0.8	2	دستشویی
0.8	2	تعمیر جاده
100	242	جمع
	118	بی پاسخ
	360	مجموع

همانطور که در جدول مشاهده می شود، مهمترین نیازهای زلزله زدگان در وهله اول وجود مسکن و سرپناه و در مراتب بعدی امکانات بهداشتی مانند حمام و دستشویی و پس از آن مواد غذایی (نان، برنج، روغن و ...) می باشد. به این ترتیب با توجه به جدول می توان نیازهای حال حاضر زلزله زدگان را اینگونه طبقه بندی کرد:

1. مسکن
2. امکانات بهداشتی مانند حمام و دستشویی؛
3. مواد غذایی (نان، برنج، روغن و ...)؛
4. وسایل خانگی خصوصا یخچال، تلویزیون و رادیو؛
5. پتو؛

بقیه نیازهای در جدول آمده است.

جدول شماره 4-3: توزیع فراوانی مهمترین نیازها در حال حاضر زلزله زدگان

ردیف	گویه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	مسکن	61	13.30%
2	حمام	59	12.90%
3	دستشویی	43	9.40%
4	مواد غذایی (نان، برنج، روغن و ...)	39	8.50%
5	یخچال	35	7.70%
6	پتو	24	5.30%
7	لوازم منزل	18	3.90%
8	بخاری	17	3.70%
9	پول	16	3.50%
10	لباس گرم	16	3.50%
11	چادر	15	3.30%
12	طوبله برای دام	14	3.10%
13	نفت	12	2.60%
14	امنیت دام	11	2.40%
15	اجاق گاز	11	2.40%
16	فرش	9	2.00%
17	درمان و دارو	7	1.50%
18	لوازم صوتی و تصویری	6	1.30%
19	آواربرداری	5	1.10%
20	زیرانداز	5	1.10%
21	انبار	5	1.10%
22	آب	4	0.90%
23	فرش	3	0.70%
24	پیک نیک	3	0.70%
25	آجر	3	0.70%
26	کپسول	2	0.40%
27	امنیت	2	0.40%
28	سیمان	2	0.40%
29	لباس کودک	2	0.40%
30	سیم خاردار	2	0.40%
31	قابلمه	1	0.20%
32	سماور نفتی	1	0.20%
33	موبایل	1	0.20%
34	برق	1	0.20%
35	کفش	1	0.20%
36	مدرسه	1	0.20%
	جمع	457	100

به طور کلی نیازهای مطرح در میان زلزله زدگان را می توان به ترتیب چنین برشمرد:

1. چادر؛
2. حمام؛
3. دستشویی؛
4. پتو و لحاف؛
5. نفت و کپسول گاز و دیگر سوخت ها؛
6. مسکن؛
7. پول؛
8. کپسول؛
9. یخچال؛
10. بخاری؛

3-4. نیازهای آینده نگر

انواع نیازهای آینده نگر در واقع مجموعه ای از نیازها ست که در فصل سرما مورد توجه است. مهمترین آن ها از نظر خود روستاییان نیز مسکن است و البته این بار مسکن دائم یعنی بازسازی خانه ها و روستاهایشان. برآورده کردن این نیازهای نیاز به یک مطالعه ی سریع و دقیق از نظر زیرساخت ها و اطلاعات لازم دارد. مطالعه ای از نگاه کیفی دقیق و از نگاه کمی مورد به مورد تا از برداشته شدن گام اشتباه جلوگیری شود. برآوردن نیازهای آینده نگر در واقع تضمین بقای حیات اجتماعی - اقتصادی منطقه است. چیزی که زلزله زدگان بی شک به امید آن زنده اند.

سوال مهمترین نیاز فصل سرما با پاسخ 65 درصدی مسکن آن قدر قاطع است که هر گونه شک پرسشگران را در این مورد از میان برداشت. باقی موارد مندرج در جدول هم همگی در واقع چیزی نیستند جز بازسازی مفهوم کلی مسکن روستایی و در نهایت بازسازی روستا. بهداشت، درمان، امنیت، راه، ازدواج و ... همه نشانگر تمایل شدید زلزله زدگان به حفظ حیات اجتماعی - اقتصادی خودشان است. و این همه لزوم بازسازی حیات روستایی منطقه را در همه ی ابعاد به رخ می کشد.

جدول شماره 4-4: توزیع فراوانی مهمترین نیازها بعد از فصل سرما

درصد معتبر	فراوانی	
65.2	180	مسکن
21	58	مواد غذایی و بهداشتی
10.1	28	امور درمانی
0.7	2	امنیت
0.7	2	اشتغال و درآمد
0.7	2	ازدواج و خانواده
0.7	2	تعمیر راه
0.7	2	پوشاک
100	276	
	84	بی پاسخ
	360	مجموع

ضرورت آگاهی از همهی اقلام مورد نیاز زلزله زدگان با توجه به اهمیت آگاهی از فهرست نیازهای زلزله زدگان برای انجام اقدامات ضروری جهت برنامه ریزی برای رفع آن جدول زیر را تهیه کردیم. این جدول فارغ از تقسیم بندی های فوق و تنها با توجه به فهرست کردن نیازها و ترتیب اهمیت آنها نزد اهالی شکل داده شده است. درواقع این جدول از ترکیب تمام جدول های بالا به دست آمده است. از آن جا که درخواست کمک از هر نهادی و از مردم دست کم پس از این باید به صورت هدفمند صورت گیرد قرار دادن لیست نیازهای اهالی می تواند به افراد و نهادهای امدادگر ذهنیت واقعی نسبت به انواع نیازهای زلزله زدگان ایجاد کند؛ تا آن ها نیز بصورت هدفمند به برآوردن آن نیازها و اقدام نمایند. مهمترین نکته که این جا نیز به چشم می خورد اهمیت مسکن از نگاه پرسش شونده هاست. مسکن چه از نوع موقت چه از نوع دائم در اولویت است و باقی موارد بالای جدول هم عموماً در زیر مجموعه ی مسکن جای می گیرند.

جدول شماره 4-5: توزیع فراوانی مهمترین نیازها زلزله زدگان به طور کلی

ردیف	گوبه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	چادر	167	14.40%
2	حمام	143	12.30%
3	دستشویی	120	10.40%
4	پتو	87	7.50%
5	نفت	86	7.40%
6	مسکن	68	5.90%
7	پول	46	4.00%
8	کپسول	44	3.80%
9	یخچال	44	3.80%
10	بخاری	34	2.90%
11	فرش	34	2.90%
12	برنج	31	2.70%
13	امنیت دام	26	2.20%
14	لوازم منزل	22	1.90%

ردیف	گویه ها	فراوانی	درصد معتبر
15	لباس گرم	20	1.70%
16	طویله برای دام	20	1.70%
17	پیک نیک	14	1.20%
18	فرش	13	1.10%
19	اجاق گاز	13	1.10%
20	در مان و دارو	12	1.00%
21	لباس کودک	12	1.00%
22	آجر	11	0.90%
23	لوازم صوتی و تصویری	10	0.90%
24	روغن	10	0.90%
25	امنیت	8	0.70%
26	آواربرداری	8	0.70%
27	مواد غذایی	6	0.50%
28	سیمان	6	0.50%
29	انبار	6	0.50%
30	موبایل	5	0.40%
31	آب	5	0.40%
32	زیرانداز	5	0.40%
33	قابلمه	4	0.30%
34	نان	4	0.30%
35	ماسه	3	0.30%
36	جارو برقی	2	0.20%
37	سماور نفتی	2	0.20%
38	برق	2	0.20%
39	سیم خاردار	2	0.20%
40	چراغ قوه	1	0.10%
41	فلاسک	1	0.10%
42	کفش	1	0.10%
43	مدرسه	1	0.10%
	جمع	1159	100

4-4. نیازهای پزشکی و بهداشتی زلزله زدگان

به علت اهمیت مسئله بهداشت در هر دو نوع نیازهای مورد بررسی بصورت جداگانه به مورد بررسی قرار گرفته است. البته اهمیت فوق العاده این مسئله در حال حاضر از آن جا پدید می آید که به خاطر از میان رفتن زیر ساخت های بهداشتی بومی، ورود کالاها و مواد ارسالی که هیچ پیوندی با نحوه ی زیست اهالی منطقه ندارد و در نتیجه تولید زباله های که زلزله زدگان نحوه ی کنترل و امحاء آن را نمی دانند و . . . احتمال شیوع بیماری های فراوان مسری وجود دارد؛ که اتفاقاً طی روزهای پژوهش پرسشگران با آن مواجه شدند. می توان به نیاز بسیار ضروری روانپزشک که زلزله زدگان و حتا امدادگران کمتر به آن توجه کرده اند اشاره کرد. نیازی که پس از شک فاجعه برای کنترل پیامد ها و شاید تسکین آلام زلزله زدگان بسیار ضروری است.

22 درصد نبود پزشک را مهمترین مشکل می دانند. از این بین 20 درصد اظهار کرده اند که هیچ مشکل خاصی ندارند.

تحلیل نیازهای پزشکی و بهداشتی زلزله زدگان نشان می دهد شیوع بیماری در آینده ای نزدیک حتمی است. دقت به نیاز یک و دو در لیست زیر به خوبی نشان می دهد یا زلزله زدگان کمبود پزشک دارند و یا به هیچ چیز بهداشتی نیاز ندارند. مشاهدات میدانی ما حاکی از آن است که گزینه «هیچ چیزی نمی خواهیم» بیشتر ناشی از عدم آگاهی و عدم اهمیت رعایت بهداشت از سوی روستاییان است و نه اینکه واقعا از این بابت به چیزی نیاز ندارند. جر و بحث با روستاییان و متقاعد کردن آنها به رعایت بهداشت و جمع آوری زباله هایشان گویای این مطلب است. به قول یکی از روستاییان دیرباور: «شما درست میگی النظافه من الايمان!». در هر صورت لیست این قرصها نشان میدهد تا یک هفته دیگر میزان بیماریها دوبرابر خواهد شد. در هر صورت امدادهای پزشکی کماکان مساله ای جدی است.

نیازهای پزشکی
زلزله‌زدگان

17. داروی رماتیسم؛
18. قرص آهن؛
19. انتریک کوت؛
20. تری نلوئوپرارین؛
21. پرستار؛
22. پماد گزیدگی؛
23. وسایل ضد عفونی کننده؛
24. نبود آمبولانس؛
25. دامپزشک؛
26. بتادین؛
27. بیماری کلیه؛
28. تامین مشاور؛
29. داروی قلبی؛
30. دارو برای گلو درد و خشکی لب؛
31. دارو برای بیماریهای خاص؛

1. کمبود پزشک؛
2. هیچ چیزی نمی خواهیم؛
3. دارو؛
4. قرص مسکن؛
5. قرص سرماخوردگی؛
6. رعایت نشده بهداشت؛
7. رسیدگی کم؛
8. داروی اسهال؛
9. کرم دست؛
10. آموکسی سیلین؛
11. قرص ضد فشار؛
12. ضد آفتاب؛
13. عینک طبی؛
14. عدم اعزام بیمار؛
15. داروی تشنج؛
16. کولفوک؛

جدول شماره 4-6: توزیع فراوانی نیازهای پزشکی

ردیف	گوبه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	پزشک	27	22.00%
2	هیچ مشکل خاصی ندارند	25	20.30%
3	دارو	11	8.90%
4	قرص مسکن	9	7.30%
5	قرص سرماخوردگی	9	7.30%
6	رعایت نشده بهداشت	8	6.50%
7	رسیدگی کم	4	3.30%
8	داروی اسهال	4	3.30%
9	کرم دست	2	1.60%
10	آموکسی سیلین	2	1.60%
11	قرص ضد فشار	2	1.60%
12	متفرقه	20	16%
	جمع	360	100

4-5. میزان رضایت از کمک رسانی

در این بخش پرسشگران با توجه به کمک های دریافتی زلزله زدگان از سوی نهاد های مختلف نظر سنجی کرده اند. تلاش تیم پرسشگری بر آن بوده است که تا جای ممکن مشاهدات و شنیده های پیشینی خود را به پرسش شونده تحمیل نکند. نهاد های کمک رسان را به دو بخش کلی دولتی و مردمی تقسیم نموده ایم. و پس از ثبت نظرات روستاییان پرسشگر مشاهدات خود را از کمک های ارسالی و زمان آن ها مورد بررسی قرار داده است. بطور مثال زمان و حجم رسیدن چادر های هلال احمر یا تیم های امداد و نجات در مراحل اول زلزله برای نجات دادن بازماندگان، بیرون آوردن اجساد، رسیدگی به وضع مصدومان، انتقال بیماران به بیمارستان و در نهایت کنترل بحران های ثانویه که پیش خواهد آمد.

کمک رسانی دولتی اهالی روستا های زلزله زده بصورت عمومی از کمک رسانی دولت راضی نبودند. البته می توان به حضور هلال احمر و پخش چادر ها و مهیا کردن امکانات اولیه اسکان زلزله زدگان و همچنین در نظر گرفتن مسیر های صعب العبور که باعث کند شدن امداد رسانی می گردد و البته استفاده از هلیکوپتر توسط این نهاد نیز اشاره کرد. در مجموع حضور نهاد های امدادی اندکی با تأخیر و در روز های بعد به کندی صورت گرفته است. مهم ترین نکته در این خصوص امداد رسانی به روستا های بسیار دور افتاده در قیاس با روستاهای نزدیک به جاده ی اصلی است که اختلاف فاحشی را نشان می دهد. در این میان میزان بودجه و توان نیرو های امدادی ست که به این موضوع اختصاص داده شده است.

جدول شماره 4-7: توزیع فراوانی میزان رضایت از خدمات و کمکهای دولتی

ردیف	گروه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	خیلی زیاد	32	11.9
2	زیاد	24	8.9
3	متوسط	30	11.1
4	کم	56	20.7
5	خیلی کم	128	47.4
6	بی پاسخ	90	-
	جمع	360	100

68 درصد از پاسخگویان رضایت کم و خیلی کمی از خدمات دولت داشتند، 11/1 متوسط و 21 درصد رضایت زیاد و خیلی زیاد. این درصدها نشانگر نارضایتی گسترده ی زلزله زدگان از خدمات دولتی دارد. این نارضایتی پیامدهای عمده ای روی اعتماد و تعلق خاطر زلزله زدگان به دولت و نظام دارد. جمعیت زلزله زده نیرویی اجتماعی است که در کنشهای سیاسی و اجتماعی آتی تاثیر فراوانی دارد لذا نارضایتی این افراد در بستر فاجعه ی زلزله نارضایتی و بی اعتمادی بلندمدتی در پی خواهد داشت. از آنجا که مناطق زلزله زده با مناطق مرزی و درگیری های قومیتی و جدایی طلبانه نیز پیوند دارد این نارضایتی پیامدهای امنیتی برای کلیت نظام نیز در پی خواهد داشت. بی اعتمادی به دولت- مسکن بسیاری از روستاییان از اینکه دولت به وعده های خود در امر ساخت مسکن عمل نکرده بشدت نگران اند. به نظر آنان مرحله خاک برداری نباید اینقدر به طول بیانجامد این در حالی است که در بسیاری از روستاها خاک برداری حتی آغاز هم نشده است. یک پیرمرد 70 ساله در روستای دغدغان اظهار کرد: کارهای مربوط به پی ریزی و اسکلت باید هرچه زودتر آغاز شود. روستاییان نمی توانند در فصل سرما هم کارهای مربوط به نازک کاری را انجام دهند. وی همچنین افزود: روستاییان مجبورند به خاطر سرما 60 متر زیربنای پیشنهادی را بپذیرند و بعد از آن باید کمک کرد تا ساختمان را توسعه دهند چرا که متراژ 60 متر نمی تواند جوابگوی نیاز روستاییان به آغل، انبار علوفه و ... باشد.

وی همچنین افزود: مقدار وام اعطایی به هیچ وجه برای ساخت مسکن کافی نیست و علاوه بر این وام بلاعوض سه میلیونی تاکنون به هیچ وجه پرداخت نشده است.

مردمی

زلزله زدگان از کمک های مردمی حتی در ساعت های اول پس از وقوع زلزله نیز راضی بودند. بستر اهالی روستا ها از این امدادگران مردمی را هم درد خود و هم جنس خود می پنداشتند حتی به نوعی از کمک رسانی شهر های دورتر راضی تر بودند. این رضایت از همه ی امدادگران مردمی بود چه آن ها که بصورت شخصی به منطقه آمده بودند چه آن ها که به همراه سازمان های مردمی و نهادهای خیریه برای امداد و نجات، رساندن اقلام ضروری در روز های بعد و حتی کارهای توانمند سازی در منطقه حاضر بودند.

جدول شماره 4-8: توزیع فراوانی میزان رضایت از خدمات و کمکهای مردمی

ردیف	گروه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	خیلی زیاد	230	76.2
2	زیاد	36	11.9
3	متوسط	14	4.6
4	کم	2	7.0
5	خیلی کم	20	6.6
6	بی پاسخ	58	-
	جمع	360	100

76/2 درصد از پاسخگویان از خدماتی که مردم و نیروهای خودجوش رسانده اند خیلی زیاد رضایت دارند، 11/9 درصد رضایت زیاد، 4/6 درصد متوسط، 0/7 درصد کم و 6/6 درصد رضایت خیلی کم را گزارش کرده اند. این یافته نشان میدهد که تکیه بر تشکلهای مردمی و نیروی های خودجوش می تواند در جلب رضایت زلزله زدگان توفیق بیشتری داشته باشد.

4-6. وضعیت فعلی معیشت

اهالی در حالت فعلی زندگی، به سختی امورات خود را می گذرانند. زلزله زدگان در حال حاضر حتی توانایی مالی لازم برای تهیه اقلام ضروری وضعیت فعلی شان را هم ندارند. آن ها عملاً هیچ پولی در بساط ندارند تا حتی بیماران خود را برای رسیدی به شهر ببرند آن جا بمانند یا حتی برگردانند. آن ها زیر قسط وام های ساخت مسکن قبلی و قرض ناشی از اختیار کردن دام هایشان درمانده شده اند. به این وضع ضربه های وارده به اقتصاد معیشتی وابسته به زمین و دام را هم در نظر بگیرید. با کم شدن حجم ورود مواد غذایی ارسالی توسط مردم به منطقه عملاً شاهد موجی از گرسنگی خواهیم بود. این گرسنگی باعث تشدید سرعت فروش دام و دیگر دارایی های قابل نقد شدن است تا با پول حاصل از آن این نیاز ضروری رفع شود. توان تهیه اقلام ضروری توسط زلزله زدگان 80/1 درصد خرید اقلام ضروریشان را غیر ممکن می دانند و 19/9 آن را ممکن می دانند. این یافته نشان می دهد که برخی از اقلام ضروری زلزله زدگان در بسته های امدادسانی وجود ندارد و زلزله زدگان میباید آنها را بخرند، نداشتن پول یا در دسترس نبودن مراکزی برای خرید مانع تهیه ی این اقلام است. لذا پیش بینی مراکزی برای خرید با توجه به اینکه بازسازی منازل زمانی را به خود اختصاص خواهد داد از نیازهای ضروری زلزله زدگان است. این در صورتی ممکن است که مقداری وجه نقد نیز در اختیار زلزله زدگان باشد تا بتوانند اقلام ضروری خود را تهیه کنند.

جدول شماره 4-9: توزیع فراوانی تهیه و خرید اقلام ضروری روستاییان در حال

درصد معتبر	فراوانی	
19.9	56	بله
80.1	226	خیر
100	282	جمع
	78	بی پاسخ
	360	

با توجه به حجم عظیم خسارت وارد شده به زلزله زدگان بررسی میزان خسارت اعلام شده از سوی خودشان می تواند به امر بازسازی کمک کند. مشاهدات پرسشگران نشانگر این نکته بود که فارغ از درصد اعلامی تخریب مهم ترین نکته غیرقابل سکونت بودن خانه ها است. یعنی در هر صورت اهالی زلزله زده قادر به برگشت و زندگی در خانه های خود نیستند، درصد این افراد طبق بررسی بخش های دیگر بالای 90 است. از این رو برای واقعی شدن مقدار خسارت وارده و میزان قابل جبران بودن خسارات وارده بررسی را پیش برده ایم.

4-7. خسارات ابراز شده از سوی روستاییان در اثر زلزله

میانگین خسارت مالی گزارش شده توسط زلزله زدگان 38/72 میلیون تومان است و از این بین بیش از 30 درصد پاسخگویان خسارتی بالغ بر 50 میلیون تومان را گزارش کرده اند. در این باره لازم به ذکر است که به دلیل اقتصاد معیشتی در منطقه بیشتر روستاییان به ویژه در روستاهای دورافتاده تصور دقیقی از دخل و خرج، معادل مالی خسارات، و مسائل مالی نداشتند بسیاری از پاسخگویان در مواجهه با سوالاتی که نیاز به محاسبه مالی داشت پاسخهایی نظیر "زیاد و خیلی زیاد" می دادند.

جدول شماره 4-10: توزیع فراوانی میزان خسارت اعلام شده از سوی اهالی روستا

268	Valid	N
92	Missing	
38.72	Mean	
29.002	Std. Deviation	

اهالی منطقه حتی تصویری هم از ساخته نشدن خانه هایشان ندارند. آن ها هیچ پس زمینه ی از زندگی به شکل دیگر را در ذهن ندارند. هیچ تصویری و مهارتی برای گونه ی دیگری از امرار معاش و سبک زندگی. هر چند بخشی از آن ها به ویژه آن ها که زیر وام های قبلی کمر شکسته اند امیدشان به ساخت را بسیار پایین بیان می کنند اما آن ها هم در نهایت ضرورت ساخته شدن خانه هایشان را امری بدیهی می دانند. در میان سخنانشان درخواست مصالح می کنند که خودشان آستین بالا زده و خانه هایشان را دوباره بسازند. در نهایت اهالی بازسازی نشدن

روستاشان را با مرگ خود مساوی می دانند. آن تعداد هم که مهاجرت را راه پایانی خود معرفی می کردند با ترس و لرز و البته به پشتوانه ی تعدادی دام، پس اندازی و مهارت های دیگری جز کشاورزی و دامداری این حرف را می زدند. قابل جبران بودن خسارات وارده در اثر زلزله 38/5 درصد از پاسخگویان خسارت وارده را قابل جبران میدانند و 59/2 آن را غیر قابل جبران میدانند. این آمار نشانگر امید به آینده ی پایین در بین زلزله زدگان است. امید پایین پیامدهای رفتاری عمده ای برای زلزله زدگان در پی خواهد داشت که آسیبهای روانی-اجتماعی گسترده ای را در پی خواهد داشت.

جدول شماره 4-11: توزیع فراوانی جبران شدن خسارت وارد شده

درصد معتبر	فراوانی	
38.5	100	بله
59.2	154	خیر
2.3	6	نمی دانم
100	260	جمع
	100	بی پاسخ
	360	مجموع

مهم ترین نکته در مشاهدات کمی و کیفی این قضیه است که می توان با بهره گیری از آوار برداری درست و هدایت سریع عوامل بازسازی و بهره گیری از خود روستاییان در این امر میل به زندگی و ماندن در روستا که زمینه های آن بین اهلی بسیار پر رنگ می نمودند را تقویت کرد و در نهایت زیست منطقه را با همین روش نجات داد. هر چند بسیاری از روستاییان طبق برآورد های کمی از بازسای مسکن خود نا امید بودند اما بی معنا و غیر ممکن بودن زندگی به روشی دیگر نزد ایشان عامل بسیار مهمی بود برای آن که بگویند هیچ چاره ای جز ماندن ندارند. این نیروی حفظ و ایستادگی در صورت برآورده نشدن بستر مادی می تواند به سرعت به یک سرخوردگی که زمینه های کم رنگ آن قابل مشاهده بود بیانجامد و نیروی نهفته در دل این روستاییان را به عوامل تخریب گر تبدیل کند نیرویی که با همه ی فشار روانی و شک ناشی از زلزله همچنان به زندگی و پایداری در حفظ روش زیستی خود پا می فشارد.

(اقتصادی) توصیف وضع اقتصادی منطقه ی کوهستانی ارسباران با همان اقلیم مناطق شمال غرب ایران و داری ویژگی های زیستی خشنی ست. ارتزاق مناطق روستایی در این ناحیه سخت و بسیار شکننده است. مردم این ناحیه در روستا ها با نوعی از اقتصاد معیشتی روزگار می گذرانند به ویژه در مورد کشاورزی و باغ داری. حتی دامداری این نواحی هم در مواردی معیشتی و در مواردی تجاری ست. همه ی این ها مؤید آن است که در کل می توان روستاهای منطقه را صاحب اقتصاد معیشتی تولیدگر و البته خود بسنده دانست. برای روشن شدن وضع اشتغال در منطقه به جدول های زیر نگاه می کنیم. این جدول ها وضع شغل و درآمد روستاییان را پیش از زلزله مورد هدف قرار داده است.

8-4. وضعیت شغلی روستاییان زلزله زده

عمده ترین مشاغل روستاییان موارد زیر می باشد که اغلب همزمان به چند کار اشتغال دارند

کشاورزی و باغداری

قالی بافی و فرشبافی

دامداری

کارگر

جدول شماره 4-12: توزیع فراوانی عمده ترین مشاغل روستاییان

درصد معتبر	فراوانی	مشاغل
25.6	84	کشاورزی و دامداری
35.4	116	کشاورزی
3	10	کشاورزی و دامداری و باغداری و فرش بافی
1.8	6	جوشکاری
0.6	2	کارمند شبکه بهداشت
2.4	8	خانه دار
3.7	12	دامدار و قالی باف و کشاورز
0.6	2	کشاورز و کارگر ساختمان و قالی باف
0.6	2	کشاورز و دامدار و جوشکار
0.6	2	دامدار و قالی باف و باغداری
2.4	8	دامداری
1.2	4	کشاورزی و کارگر ساختمان
1.8	6	فرش بافی
2.4	8	بیکار
0.6	2	راننده
1.2	4	دانشجو
3	10	کارگر ساختمان
1.2	4	پیمانکار
0.6	2	کارمند و دامدار
0.6	2	کشاورزی و لباس فروشی
1.2	4	دامداری و باغداری
0.6	2	کشاورزی و باغداری
0.6	2	دامداری و فرش بافی
0.6	2	راننده و کشاورز و دامدار
2.4	8	کشاورزی و قالی بافی
0.6	2	وکیل و دامدار و کشاورز
0.6	2	پرورش ماهی
0.6	2	راننده و قالی باف
1.2	4	کشاورز و دامدار و آهنگر
0.6	2	مسئول مخابرات
0.6	2	لباس فروشی
100	328	جمع
	32	بی پاسخ
	360	مجموع

جدول شماره 4-13: توزیع فراوانی میزان درآمد قبل از وقوع حادثه

درصد معتبر	فراوانی	
20.2	46	0 تا 100
16.7	38	101 تا 200
31.6	72	201 تا 300
12.3	28	301 تا 400
19.3	44	400 و بالاتر
100	228	جمع
	132	بی پاسخ
	360	مجموع

میانگین درآمد ماهیانه خانوارهای پاسخگو قبل از زلزله حدود 402 هزار تومان بوده است.

جدول بالا نشان می‌دهد که مردم منطقه عموماً در وضعیت معیشتی دشواری زندگی می‌کرده‌اند و این زلزله به شدت معیشت آن‌ها را به مخاطره انداخته است. از دست رفتن محصولات کشاورزی انبار شده، از میان رفتن جاده‌های دست‌رسی به مزارع، از بین رفتن دام و طیور زیر آوار یا خطر خورده شدن به وسیله ی‌گرگ، نداشتن امکان به چرا بردن دام‌ها و . . . همه و همه نشان از استیصال آن‌ها در شرایط کنونی برای ادامه‌ی حیات دارد.

4-9. وضع عمومی مشاغل در منطقه و نسبت آن با حیات اجتماعی - اقتصادی:

مصاحبه‌ها و مشاهدات نشان می‌دهند که تفکر منفی نسبت به سودجویی مهاجران در منطقه وجود دارد. این تفکر چندان با واقعیت منطبق نیست چراکه اکثر مهاجران خانوارهایی تولیدگرند که کم و بیش به اندازه‌ی ساکنین خسارت دیده‌اند. شایان ذکر است آنها تنها نزدیک به چهار ماه ساکن شهر هستند و به کارهای فصلی نظیر کارگری می‌پردازند. در شهر خانه‌ها را در قراردادهای کوتاه مدت با اجاره‌ی بیشتری در اختیار می‌گیرند و در فصل بهار به روستا مهاجرت می‌کنند و احشام خود را در فصل سرما ذبح کرده و به فروش می‌رسانند.

کشاورزی و باغ‌داری عموم زمین‌های این نواحی در قطعات کوچک و کشت آن‌ها به صورت آبیاری بوده و در معدود مواردی می‌توان کشت دیم را هم دید. آبیاری این زمین‌ها یا توسط نهرها و کانل‌های آب دست‌ساز از رودخانه‌ها یا توسط چاه‌های عمیق و نیمه عمیق صورت می‌گرفته است. خصوصیت قابل‌درنگ در این مورد معیشتی بودن کشاورزی در منطقه است. گاهی از روش مبادله‌ی کالا به کالا بین اهالی یک روستا یا دیگر روستاها برای تأمین نیاز استفاده می‌شده است. همین مسئله در مورد باغ‌داری و روش‌های آن نیز صادق است. با این تفاوت که امکان و زمینه‌های فروش محصولات باغی به مراتب بیشتر است.

دامداری روش پرورش دام در منطقه با چرا در مراتع در زمان ممکن و انبار کردن علوفه برای فصل سرماست. پرورش دام در منطقه به دو بخش معیشتی و تجاری قابل تقسیم است. البته هر دام‌دار لزوماً یک روش را اختیار نمی‌کند بلکه عموماً هر دو روش را هم زمان پی می‌گیرد. در نوع معیشتی دام‌ها را برای شیرآوری و محصولات

لبنی یا در مواردی برای ضبح می پرورند. در نوع تجاری یا دامداری لبنی مطرح است یا گوشتی و البته یکی از ویژگی های دامداری منطقه پرورش دام به قصد فروش به دامداران محلی یا سایر مناطق است. این نوع از پرورش دام به قصد فروش در همان سنین پایین دام صورت می گیرد. نکته ای دیگر آن که دامداری لبنی در منطقه عموماً به فروش محصولات لبنی نمی رسد و در همان فروش شیر به جمع کنندگان شیر متوقف می شود. محصولات لبنی روستاییان عموماً معیشتی بوده یا ارزش مبادله ی کالا به کالا دارد. پرورش دام به قصد فروش عموماً توسط خوش نشینان صورت می گیرد. این افراد بیشتر طول سال را در روستا به کشاورزی و دامپروری مشغول هستند و در فصل سرما برای کارگری به شهر های اطراف می روند.

- زنبورداری؛
- ماهی؛
- کارگری؛

4-10. مهارت های روستاییان به غیر از شغل

در قالب یک سوال باز از آنها پرسیده شده است به غیر از شغل خود چه مهارت شغلی دیگری دارید؟ که روستاییان با وجود اینکه انسانهای توانمند و تولیدگری هستند اما بیش از 70 درصد از آنها به غیر شغل خود که غالباً دامپروری و کشاورزی است مهارت دیگری ندارند تنها شغل هایی که آنها عنوان کرده اند در شهر میتوانند انجام دهند میتوان به کارگری (10 درصد و قالی بافی (نزدیک 5 درصد) اشاره کرد. همچنین به این مسئله باید سطح پایین سواد روستاییان را نیز افزود که خود عدم آمادگی آنها جهت زندگی در شهر را هر چه بیشتر گوشزد می کند.

جدول شماره 4-14: توزیع فراوانی مهارت های روستاییان غیر از شغلشان

مهارتها	فراوانی	درصد معتبر
امدادگری	4	1.1
تجاری	2	0.6
کشاورزی	10	2.8
کارگری	38	10.6
رانندگی	2	0.6
قالی بافتن فرزندان	2	0.6
دکراسیون داخلی	2	0.6
رانندگی	2	0.6
بنایی	4	0.12
قالی بافی	16	4.4
مکانیکی	4	1.1
جوشکاری	4	1.1
دامداری	4	12.0
سفالگری	2	0.6
آهنگری	2	0.6
زنبورداری	2	0.6
هیچ کاری	258	71.7
	360	100

سخت افزار

(آموزش) سخت افزاری از مهمترین دغدغه های مطرح در وضع فعلی و البته در طرح های بازسازی مسئله ی زیر ساخت های آموزشی است. در حال حاضر بیشتر روستا ها مدارس تا سطح ابتدایی را دارند. ولی از این سطح بالاتر بسیار کم است. کودکان روستاهای دور افتاده به خاطر ممکن نبودن رفت و آمد به روستاهای صاحب مدارس سطوح بالاتر از تحصیل محروم مانده اند. اگر مسکن روستایی را شامل همه ی بخش های یک خانه ی روستای و فضاهای عمومی روستا بدانیم بی شک مهمترین بخش این فضای عمومی که معطوف به آینده ی نسل هاست همانا مدرسه است. بازسازی فضاهای عمومی و خانه ها نیز جزو بازسازی زیر ساخت های و شاه رگ های حیات منطقه است. با این نگاه یکی از اصلی ترین بخش های بازسازی روستاها مدارس است. می توان برای از سر گرفتن تحصیل در مقطع بالاتر کودکانی که به دلیل ممکن نبودن رفت و آمد از تحصیل محروم شده اند نیز در حین همین بازسازی و بعد از شناخت دقیق تر و البته کسب اطلاعات دقیق تر بومی تصمیم گرفت.

نرم افزار

نکته آن است که بازسازی این فضای عمومی بدون فراهم کردن خون جاری در آن ناممکن است. نگاه دقیق تر به نحوه ی آموزش کودکان اصلاح و ترمیم آن در فرصت پیش آمده برای بازسازی ضروری می نماید. توجه ویژه به مسائل پیش آمده در زلزله و آموزش های لازم برای برخورد با آن ها و همچنین کسب مهارت های لازم برای حفظ و به روز رسانی مولفه های حیات اجتماعی - اقتصادی منطقه در ترمیم روش های اجتماعی ضروری است. می توان با تهیه ی یک نیاز سنجی دقیق و بررسی روش های آموزشی مناسب با آن نیازها ساخت فضای مدارس را هم با روش آموزش به دست آمده متناسب نمود.

جدول شماره 4-15: توزیع فراوانی سطح سواد روستاییان

سواد	فراوانی	درصد معتبر
بی سواد	72	23.8
ابتدایی و راهنمایی	164	54.3
دیپلم	32	10.6
لیسانس و فوق دیپلم	24	7.9
متوسطه	10	3.3
جمع	302	100
بی پاسخ	58	
مجموع	360	

غالب پاسخگویان، 23/8 درصد بی سواد در مجموع حدود 93 درصد زیر دیپلم هستند.

4-11. مسکن روستایی و وضع سکونت فعلی زلزله زدگان

بدیهی است که مسکن روستایی دارای تفاوت‌های بسیاری با مساکن شهری است خصوصاً در روستاهای مورد مطالعه محل سکونت اهالی در ارتباط تنگاتنگ با شغل روستاییان که عموماً دامداری و کشاورزی است قرار دارد لذا هر خانه علاوه بر محیط مسکونی انسانی دست کم دارای آغل و انبار علوفه نیز بوده است لذا قبل از هر گونه برنامه ریزی باید توجه داشت که ساخت مسکن با مترائز پایین و به شیوه شهری کاری بیهوده خواهد بود.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که 99/3 درصد از پاسخگویان در حال حاضر در چادر به سر می‌برند و تنها 7/0 درصد در منزل بستگان هستند. هیچ یک از پاسخگویان در منزل پیشین خود سکونت نداشتند حتی خانوارهایی که خانه هایشان سالم به نظر می‌رسید. این ارقام نشانگر ابعاد وسیع بی‌خانمان شدن در منطقه است. این در حالی است که طبق اظهارات روستاییان چادرهایی که آنها در آن سکونت گزیده اند به هیچ وجه مناسب نیستند. آنها نه در مقابل گرما مقاوم اند و نه سرما. اسکان تقریباً کل زلزله زدگان در چادر پیامدهای امنیتی، زیست محیطی و بهداشتی گسترده‌ای در پی خواهد داشت. همین آمارها در کنار آمار مهمترین نیاز حال حاضر زلزله زدگان و نیازهای آنها تا شروع و بعد از فصل سرما نشان می‌دهد که اسکان و تسریع فرآیند بازسازی مهمترین کاری است که دست اندرکاران باید در پیش گیرند تا از پیامدهای آتی چادرنشینی موقت زلزله زدگان جلوگیری شود. بلند مدت شدن فرآیند بازسازی منازل باعث می‌شود که افراد زلزله زده به دنبال مکانی برای اسکان دائم باشند که موج‌های مهاجرتی و خالی شدن بسیاری از روستاها از سکنه از یک سو و مسایل اجتماعی فرهنگی عمده در شهرها و روستاهای اطراف بوجود آید.

جدول شماره 4-16: توزیع فراوانی وضعیت کنونی روستاییان

ردیف	گروه‌ها	فراوانی	درصد معتبر
1	در چادر	286	99.3
2	منزل بستگان	2	7.
3	بی پاسخ	72	-
	جمع	360	100

به طور میانگین 39/8 خانوار در هر چادر ساکن هستند. 71/3 درصد از پاسخگویان یک خانوار در هر چادر هستند و 18/5 درصد دو خانوار، 3/8 درصد سه خانوار و 4/5 درصد 4 خانوار و حدود 1/8 درصد بیش از 4 خانوار در یک چادر ساکن هستند. اگرچه غالب خانوارها تک خانواری هستند اما درصد بالایی از زلزله زدگان در چادرهای چند خانواری به سر می‌برند این مساله میتواند بر تنشهای زلزله زدگان بیفزاید. با توجه به اعتقادات، سنتها و مسایل فرهنگی منطقه حضور بیش از یک خانوار در چادرها علاوه بر مشکلات معمولی که پیش می‌آورد میتواند بر احساس ناامنی زلزله زدگان بیفزاید. حضور توأمان چندین خانوار در یک چادر میتواند مشکلات عدیده‌ای در کمک‌رسانی و توزیع کمکهای دارویی و بهداشتی و غذایی بوجود بیاورد و در عین حال تنش‌زا نیز هست.

لذا پیشنهاد می شود اسکان هر خانوار در یک چادر به سرعت در دستور کار قرار گیرد. شایان ذکر است که حتی موارد معدودی که افراد فاقد چادر بودند در این روستاها مشاهده شده است.

جدول شماره 4-17: توزیع فراوانی خانوارهای موجود در چادرها

ردیف	گروه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	1 خانوار	224	71.3
2	2 خانوار	58	18.5
3	3 خانوار	12	3.8
4	4 خانوار	14	4.5
5	5 خانوار	2	6 .
6	8 خانوار	2	6 .
7	32 خانوار	2	6 .
8	بی پاسخ	46	-
	جمع	360	100

به صورت میانگین 6/29 نفر در هر چادر ساکن هستند. بیش از 32 درصد از افراد پاسخگو در چادرهای بالای 6 نفر ساکن هستند. با توجه به دو جدول فوق اگرچه غالب خانوارها تک خانواری هستند اما درصد بالایی از زلزله زدگان در چادرهای چند خانواری به سر می برند این مساله میتواند بر تنشهای زلزله زدگان بیفزاید. با توجه به اعتقادات و سنتها و مسایل فرهنگی منطقه حضور بیش از یک خانوار در چادرها علاوه بر مشکلات معمولی که پیش میآورد میتواند بر احساس ناامنی زلزله زدگان بیفزاید. حضور تومان چندین خانوار در یک چادر میتواند مشکلات عدیده ای در کمک رسانی و توزیع کمک های دارویی و بهداشتی و غذایی بوجود بیاورد و در عین حال تنش را نیز هست. لذا پیشنهاد میشود اسکان هر خانوار در یک چادر به سرعت در دستور کار قرار گیرد.

4-12: میزان تخریب خانه های روستاییان زلزله زده

98 درصد از پاسخگویان اعلام داشته اند که خانه های آنها در زلزله تخریب شده و تنها 2 درصد از آنها بیان داشته اند که خانه شان تخریب نشده است. آنچه که در این باره ذکر آن ضروری به نظر می رسد این است که اگر چه میزان تخریب منازل روستایی بین 30 تا 100 درصد اعلام شده است اما عملاً روی مسکن روستایی مثل ینگچه که ظاهراً کاملاً تخریب نشده اند و خانه ها کامل فرو نریخته اند و حتی خانه هایی وجود دارند که فقط ترک برداشته و ظاهراً سالم هستند نباید هیچ حسابی کرد و باید آنها را در زمره ی خانه های غیر قابل سکونت قرار داد. روستاییان به هیچ وجه حاضر به سکونت مجدد در این خانه ها نیستند و در چادر زندگی می کنند.

جدول شماره 4-18: توزیع فراوانی میزان تخریب خانه های روستاییان زلزله زده

ردیف	گروه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	خانه تخریب شده	304	98.1
2	خانه تخریب نشده	6	1.9

3	بی پاسخ	50	-
	جمع	360	100

جدول شماره 4-19: توزیع فراوانی میزان رضایت زلزله زدگان به آوار برداری بوسیله بولدوزر

ردیف	گروه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	رضایت دارم	252	88.1
2	رضایت ندارم	34	11.9
3	بی پاسخ	74	-
	جمع	360	100

88/1 درصد از پاسخگویان حاضرند که باقی مانده ی خانه های تخریب شده آنها دور ریخته شود و 11/9 درصد تمایلی به این مسئله ندارند. این به این دلیل است که هنوز هم بخشی از روستاییان به دلایلی از قبیل ترس از زلزله مجدد و کمبود ماشین آلاتی نظیر لودر موفق به برداشتن وسایل خانگی و اموال خود از زیر آوار نشده اند. همچنین احتمالاً بازمانده ی مصالح باقی مانده برای آن تعداد که مایل نیستند دارای ارزش مادی می باشد لذا بهتر است در دور ریزی پس مانده ها دقت نظر بیشتری شود تا آنچه ارزش مادی برای زلزله زدگان دارد حفظ شده و حتی برای صرفه جویی در هزینه ها مورد استفاده قرار گیرد. .

4-13. مهلت بازسازی خانه های تخریب شده و امید روستاییان به امر بازسازی

نکته بسیار حیاتی در امر بازسازی این است که چنانچه مسکن روستاییان حداکثر تا اواسط آبان ماه آماده نشود منطقه ی زلزله خسارات جبران ناپذیری خواهد دید چرا که طبق گفته روستاییان کمتر از 45 روز دیگر (اوسط مهر ماه) علاوه بر سرما از شدت کولاک و مه حتی نمی توان چشمان خود را باز کرد. بنابراین پیش بینی می شود که در این وضعیت بسیاری از اهالی به ویژه کودکان دچار بیماریهای های شدید شده و حتی جان خود را از دست خواهند داد همچنین عده کثیری به شهرها و عمدتاً به حاشیه ی آن پناه آورده و یا بی خانمان خواهند شد. این شرایط برای احشام و دیگر عناصر حیات اجتماعی منطقه حتی می تواند ناگوارتر باشد.

پاسخ های روستاییان به این سوال که فکر می کنید تا چه زمانی خانه شما ساخته می شود قابل تامل است چرا که تصور پاسخگویان بر این است که بطور میانگین 6 ماه طول می کشد تا منزل مسکونی شان بازسازی شود. در این بین 30/1 درصد تصور میکنند که حدود یک سال آینده منزل مسکونیشان ساخته شود. این آمار نشان می دهد که طولانی شدن فرایند بازسازی بیش از 6 ماه خلاف انتظارات پاسخگویان است و در عمل گره ای از مشکلات آنها را باز نخواهد کرد. شایان ذکر است که زنان بسیار امیدوار تر از مردان در این باره بودند. در این راستا یافته های کیفی تایید میکند که بسیاری از اهالی خصوصاً مردان سرپرست خانوار از اینکه کار ساخت مسکن به کندی صورت می گیرد کاملاً نا امید شده اند. یک مرد 60 ساله در روستای دغدغان با بغض اظهار کرد: ما کیک و کلوچه نمی خواهیم ما می توانیم همین گندم را آسیاب کنیم و بخوریم ما خانه می خواهیم.

14-4. متوسط هزینه بازسازی خانه های تخریب شده

بطور میانگین پاسخگویان معتقدند که 28/72 میلیون تومان بازسازی منزل تخریب شده هزینه دارد. و حدود 36 درصد رقمی بالاتر از میانگین را گزارش می کنند. برآورد قیمت واقعی ساخت هر منزل در اینجا مهم است.

جدول شماره 4-20: توزیع فراوانی هزینه بازسازی مسکن از نظر روستاییان

درصد معتبر	فراوانی	
0.7	2	3
0.7	2	7
5.5	16	10
0.7	2	11
2.1	6	12
0.7	2	14
9	26	15
0.7	2	18
30.3	88	20
9	26	25
22.8	66	30
2.8	8	35
4.8	14	40
0.7	2	45
4.8	14	50
2.1	6	60
0.7	2	90
0.7	2	100
0.7	2	120
0.7	2	300
100	290	جمع
	70	بی پاسخ

15-4. میل به ماندگاری در مکان قبلی خانه در روستا در صورت بازسازی خانه ها

از پاسخگویان پرسیده شد «در صورت بازسازی مناطق زلزله زده آیا دوست دارید در همان منطقه قبلی ساکن شوید» که 87/3 درصد از پاسخگویان تمایل دارند در همان منطقه ی قبلی ساکن شوند و 12/7 درصد میل به این هستند که منزل تخریب شده در جای دیگری ساخته شود. این عدم تمایل مطابق مصاحبه ها به خاطر ترس از زلزله مجدد، دشواری خاک برداری و... غیره می باشد. درصد بالای تمایل به ساخت منازل در همان منطقه ی قبلی نشانگر تعلق خاطر عمیق زلزله زدگان به سکونتگاهشان است. فرهنگ، هویت، سنتها و تعلقات بومی زلزله زدگان با سکونت گاههای آنها گره خورده است لذا در ساخت منازل ویران شده و تعیین مناطق جدید برای ساخت منازل می باید این تعلقات و عناصر فرهنگی را در نظر گیرد چرا که در صورتی که افراد نسبت به سکونتگاه خود تعلق

خاطری نداشته باشند موجهای مهاجرتی را در بر خواهد داشت. طبعاً بخشی از این تعلق خاطر به خاطر ملک و املاکی است که افراد در منطقه دارند. جا به جا کردن آنها میباید این مسایل را نیز در نظر گیرد. بنابر اظهارات یک مرد 42 ساله در روستای زغن آباد دلیل اینکه اهالی نمی خواهند روستا در جای قبلی بسازند این است که متخصصان اعلام کرده اند که به دلیل واقع شدن روستا بر روی گسل و یا خاک نامرغوب امکان ساخت مسکن در جای قبلی وجود ندارد شایان ذکر است که در این بین روستاییانی هستند که فاقد زمین هستند و امکان درگیری بر سر زمین در مکان جدید وجود دارد. همچنین باید اشاره کرد بسیاری از روستاییان خصوصاً سالمندان اگر روستا در جایی به غیر از جای قبلی ساخته شود دچار مشکلات روحی و روانی خواهند شد که شایسته است در صورت ساخت مسکن به این مسئله توجه کرد.

جدول شماره 4-21: توزیع فراوانی میزان تمایل روستایان در مکان قبلی

ردیف	گوبه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	می مانیم	248	87.3
2	نمی مانیم	36	12.7
3	بی پاسخ	76	-
	جمع	360	100

4-16. توانایی ساخت خانه توسط صاحبان خانه های تخریب شده

تنها 6 درصد پاسخگویان اظهار داشتند که به تنهایی توانایی بازسازی منزل خود را دارند و 94 درصد اظهار کرده اند که چنین توانایی ندارند. این مسئله لزوم کمک فوری سازمانهای دولتی و مردمی را در ساخت مسکن گوشزد میکند.

جدول شماره 4-22: توزیع فراوانی ساخت خانه ها توسط خود روستاییان

ردیف	گوبه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	توانایی ساخت دارم	18	6.0
2	توانایی ساخت ندارم	280	94.0
3	بی پاسخ	62	-
	جمع	360	100

یافته های پژوهش نشان میدهد که اگر چه بیشتر روستاییها دارای اموالی از جمله زمینهای کشاورزی، احشام و طیور هستند اما عملاً آنها قادر به فروش آنها برای تامین مسکن نیستند چرا که در این صورت توجیه ایی برای سکونت در روستا ندارند و از نظر معیشتی با مشکل جدی روبرو خواهند شد. در همین راستا طبق جدول زیر نزدیک به دو سوم از روستاییان حاضر نیستند که دامهای خود را برای تامین مسکن در روستا بفروشند.

جدول شماره 4-23: توزیع فراوانی فروش دامها برای خرید خانه

درصد معتبر	فراوانی	
34.9	60	بله
65.1	112	خیر
100	172	جمع
	188	بی پاسخ
	360	مجموع

جدول شماره 4-24: توزیع فراوانی انتظارات زلزله زدگان از نهادهای دولتی

ردیف	گویه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	جبران کامل خسارت	74	27.4
2	دادن وام بلا عوض	122	45.2
3	پرداخت دست کم نیمی از خسارات وارده	24	8.9
4	پرداخت وام کم بهره	50	18.5
5	بی پاسخ	76	-
	جمع	360	100

با توجه به این که طبق جدول پیشین اکثریت قاطع پاسخگویان توانایی مالی ساخت مسکن خود را ندارند انتظار پاسخگویان از مراجع ذیربط برای جبران خسارت مالی بدین شرح است. $45/2$ درصد انتظار دارند که دولت وام بلاعوض به آنها بدهد. $27/4$ درصد انتظار دارند که خسارت وارده بطور کامل توسط جبران شود. $18/5$ درصد انتظار دارند که وام کم بهره دریافت کنند و $8/9$ درصد انتظار دارند که دست کم نیمی از خسارت وارده جبران گردد شایان ذکر است که یکی از مشکلات مهم روستاییان برای دریافت وام مسکن قبل از زلزله شرایط بوروکراتیک دشوار آن بوده است که در عمل مانع از دریافت وام توسط آنها و مقاوم سازی خانه هایشان شده است. یک مرد 39 ساله از اهالی روستای مهترلو اظهار می داشت که در کل روستا تعداد افراد باسواد انگشت شمار است در حالی که بانک برای اعطای وام درخواست 2 ضامن کارمند رسمی کرده بود که همین امر توجه به برداشتن موانع بوروکراتیک زمان بر را ضروری می سازد. همچنین به گفته ی یکی از کشاورزان روستای آغ علی لو، که مردی حدوداً چهل ساله بود که بر اثر تصادف با ماشین در سال گذشته اکنون تقریباً از کار افتاده است، وی مبلغ پانصد هزار تومان در حسابش پول داشته است که پس از زلزله اقدام به خروج آن از حسابش کرده ولی با کمال تعجب متوجه شده که حساب مسدود می باشد و بعد از پرس و جو از بانک مذکوره متوجه شده است که به دلیل عدم پرداخت اقساط وامی که سال گذشته به مبلغ 5 میلیون تومان از بانک گرفته بوده حسابش مسدود شده است. او اظهار می کرد که شرایط بسیاری از اهالی روستا به همین منوال است و آنها توانایی بازپرداخت وامهایی که در گذشته از بانکهای دولتی گرفته اند را ندارند. او بیان کرد که توانایی وام 12.5 میلیون تومانی که دولت برای ساخت و ساز خانه های ویران شان به آنها می خواد بدهد را ندارند. از طرفی یکی از روستاییان روستای ینگجه می گوید: "این وام پیشنهادی از طرف دولت به روستاییان برای ساختن خانه های آوار شده شان، کمکی جدیدی برای این فاجعه نبود این وام مسکن از پیش ترها هم برای ساخت و ساز خانه های روستایی بوده اما ما به دلیل عدم توانایی در بازپرداخت وام، اصلاً این وام را نمی گرفتیم." پس تنها سه میلیون وام بلاعوض دولت، تنها کمکی ست

که به مردم می شود.

4-17. دورنمای زلزله زدگان در صورت تکمیل فاجعه

از پاسخگویان در قالب یک سوال باز پرسیده شد که در صورتیکه تا فرا رسیدن فصل سرما خانه ای ساخته نشود چه می کنید؟ بطور کلی پاسخها نشان می دهد حیات اجتماعی و زیستی روستا به شدت در معرض تهدید قرار دارد چرا که چنانکه در جدول زیر ملاحظه می فرماید پاسخ ها به طور کلی دو موضوع را پیش بینی میکنند 1. مهاجرت به شهرها که مقصد اکثریت آنها شهر تبریز است این در حالی است که بنا به گفته روستاییان از هم اکنون در تبریز بحران مسکن وجود دارد و به دلیل هجوم مهاجران از شهرستانهای زلزله زده هریس، ورزقان و اهر خانه ی اجاره ای به ندرت یافت می شود. 2. آوارگی استیصال و نابودی.

همانگونه که در جدول زیر ملاحظه می فرمایید نزدیک 45 درصد پاسخگویان در صورت فراهم شدنشان در فصل سرما مهاجرت خواهند کرد این در حالی است که گزینه مهاجرت بسیار خوشبینانه بوده و بیشتر مربوط به کسانی بود که کور سوی امیدی در شهرها به هر دلیل (مکنت مالی، داشتن فامیل در شهر یا امید به کار) داشتند. خود امر مهاجرت مسئله ی پیچیده و دارای تبعات شهری و روستایی فراوانی است که در ادامه بیشتر بیشتر به آن خواهیم پرداخت.

پاسخهای بعدی بعد تراژیک فاجعه را با وضوح بیشتری نشان میدهد نزدیک به 27 درصد از زلزله زدگان سرنوشت خود را نابودی و یا آوارگی پیش بینی می کنند در این میان پاسخ "مردنی هستیم" بسیاری از پاسخگویان (نزدیک به 10 درصد) بسیار دردآور است.

جدول شماره 4-25: توزیع فراوانی دورنمای سرنوشت آوارگان

ردیف	گروه ها	فراوانی	درصد
1	مهاجرت	158	44.40%
2	آوارگی	62	17.40%
3	می میریم	34	9.60%
4	فروش دام	30	8.40%
5	کارگری	24	6.70%
6	ماندن	14	3.90%
7	تامین کاتکس و استقرار در روستا	14	3.90%
8	زندگی در چادر	12	3.40%
9	نمی دانیم	4	1.10%
10	در خواست کمک مردمی	2	0.60%
11	گدایی	2	0.60%
	جمع	356	100

در مورد وضعیت زلزله زدگان باید گفت که اگر چه بسیاری از آنها هنوز هم دارای اموالی نظیر زمین کشاورزی و یا گله های احشام هستند اما طبق جدول زیر اکثر روستاییان (65 درصد) حاضر نیستند حتی برای ساخت مسکن

شان دام‌های خود را بفروشد چونکه به لحاظ معیشتی با مشکل جدی مواجه می‌شوند و امکان اداره امور معیشتی خود را از دست می‌دهند اکثر پاسخگویان اظهار داشتند که اگر مجبور شوند دام هایشان خود را بفروشند دلیلی برای ماندن در روستا ندارند و به شهر مهاجرت خواهند کرد. همچنین بسیاری از روستاییان عنوان کرده اند که احشام خود را بصورت قرضی خریداری کرده اند و در اثر تلفات زلزله توان نگهداری دامها را ندارند و مجبورند آنها را بفروشند و بدهی خود را پس بدهند.

4-18. خسارات جانی و مسائل و مشکلات بهداشتی و پزشکی ناشی از زلزله تعداد فوت شدگان پاسخگویان

بطور میانگین هر پاسخگو 1/21 نفر از نزدیکانش را از دست داده است. 5. 48 درصد از پاسخگویان حداقل یک نفر را از دست داده‌اند، 9/1 درصد دو نفر، 6/1 درصد به ترتیب 3 و 6 نفر را از دست داده‌اند. البته باید ذکر کرد که پاسخگویان علی رغم توضیح پژوهشگران افرادی که عضو خانوار آنها نبوده و از خویشاوندان نزدیک بوده اند را نیز عنوان کرده اند که از این لحاظ این عدد بزرگتر از مقدار واقعی گزارش شده است اما به هر حال این داده‌ها نشان می‌دهد که با جمعیت سوگ زده‌ای مواجهیم که به لحاظ روانی در شرایط بسیار نامساعدی هستند لذا در کمک‌ها می باید کمک‌های روانی و مسایل روانی نیز لحاظ شود. حضور روانشناسان آشنا به فرهنگ منطقه میتواند یاری گر باشد.

جدول شماره 4-26: توزیع فراوانی میزان فوت شدگان پاسخگویان

درصد معتبر	فراوانی	
30.3	20	0
48.5	32	1
9.1	6	2
6.1	4	3
6.1	4	6
100	66	جمع
	294	بی پاسخ
	360	مجموع

4-19. آسیب دیدگی جسمی در میان روستاییان بر اثر زلزله

طبق جداول زیر 34 درصد از پاسخگویان اظهار کردند که خود یا خانواده شان در زلزله آسیب جسمی دیده‌اند و 66 درصد بیان کردند که آسیب ندیده‌اند. 8/36 درصد از آسیب دیدگان شدت آسیب را خیلی زیاد، 6/31 درصد زیاد، 1/21 متوسط، 8/8 کم و 8/1 خیلی کم ارزیابی کرده‌اند.

بسیاری از مجروحان و بیماران هنوز نیاز مبرم به تجهیزات پزشکی مجهز دارند این درحالی است که در ظاهر دیگر مصدومان و بیماران به بیمارستانهای تبریز اعزام نمی‌شوند و این امر برای روستاییان بعضاً بی سرپرست بسیار

دشوار است.

جدول شماره 4-27: توزیع فراوانی آسیب جسمی خانواده ها

درصد معتبر	فراوانی	
34	98	بله
66	190	خیر
100	288	جمع
	72	بی پاسخ
	360	مجموع

جدول شماره 4-28: توزیع فراوانی شدت آسیب

درصد معتبر	فراوانی	
36.8	42	خیلی زیاد
31.6	36	زیاد
21.1	24	متوسط
8.8	10	کم
1.8	2	خیلی کم
100	114	جمع
	246	بی پاسخ
□	360	مجموع

MEHR

Photo: Mahsa Jamali

MEHR NEWS AGENCY

4-20. آسیب های روانی

جدول شماره 4-29: توزیع فراوانی برگزاری مراسم سوگواری

درصد معتبر	فراوانی	
62.5	30	بله
37.5	18	خیر
100	48	جمع
	312	بی پاسخ
	360	مجموع

نزدیک به 38 درصد از داغدیدگان مورد مطالعه در مناطق زلزله زده نتوانسته اند که برای عزیزان خود مراسم سوگواری برگزار کنند که این قضیه با توجه به شرایط اضطراری این مناطق قابل درک است آنها علت اصلی برگزار نکردن مراسم را بیشتر مشکل مالی و نداشتن مسجد و یا مکان مناسب و جادار عنوان کرده اند روستاییان با مشکل- های فراوانی جهت برگزاری مراسم سوگواری مواجه بودند به طوی که بسیاری از آنها مراسم را در شهر خصوصاً، تبریز و بعضاً با هزینه های سنگین برگزار کرده اند. آنها جهت برگزار کردن مراسم های بعدی خصوصاً چهلم نیازمند یک مکان بزرگتر (مثلاً یک چادر بزرگ) و امکانات مالی هستند.

MEHR

Photo: Mahsa Jamali

MEHR NEWS AGENCY

4-21. آسیب های روانی ناشی از زلزله

موارد حادی در روستاها مشاهده شد که حاکی از ضربات شدید روانی زلزله است، پیرمردی در روستای آق‌علی - لو چند روز بدون اینکه از جای خود تکان بخورد بی‌وقفه در حال شمردن خانه‌های (مثلاً طویله، انبار علوفه و . . .) ویران شده‌اش بود، پسر وی عنوان می‌کرد که او همیشه احساس سرما می‌کند حتی جلوی آفتاب و با پوشیدن چندین لباس گرم. در روستای دیگر دختری جوان که پشم می‌بافت پس از زلزله مهارت خود را از دست داده بود و به کلی پشم بافی را فراموش کرده بود.

در بسیاری از روستاها علاوه بر آسیب های جسمی و مالی به روستاییان، آسیب های شدید روحی و روانی بر اثر حمله گرگ بر آنها وارد شده است. یکی جوان 23 ساله در روستای دیبگلو اظهار داشت که گرگ به یکی از اهالی حمله کرده و روستاییان وی را نجات داده اند، چند نفر از اهالی روستاهای تخریب شده تا صبح برای مقابله با گرگ نگرهبانی می‌دهند. این در حالی است که آنها حق شلیک ندارند. یک مرد 39 ساله از اهالی روستای مهترلو از ضربات روحی شدید وارد شده به کودکان در هنگام حمله گرگ ها صحبت می‌کرد. وی وضعیتی را توصیف می‌کرد که در آن کودکان نیمه شب از هیاهوی احشام و سگ ها و مردان مدافع سراسیمه از خواب می‌پرند و جیغ می‌کشند و گریه می‌کنند

هنوز هم در میان روستاییان به شدت ترس و وحشت از زلزله وجود دارد روستاییان هر لحظه انتظار وقوع زلزله را دارند این وحشت بنیادین آسیب های روانی شدیدی مخصوصاً به کودکان وارد کرده است که به هیچ وجه بی-اساس هم نیست چراکه پس لرزه‌های متعدد هنوز هم خسارت به بار می‌آورد. مردی 36 ساله در روستای دغدغان اظهار کرد که چهارشنبه یک شهریور زلزله‌ای حدود 4/5 ریشتری روستا را لرزاند و 13 رأس گوسفند در حال چرا بوده اند در زیر آوار تلف شده‌اند. همچنین بسیاری از روستاییان خصوصاً سالمندان اگر روستا در جایی به غیر از جای قبلی ساخته شود دچار مشکلات روحی و روانی خواهند شد که شایسته است در صورت ساخت مسکن به این مسئله توجه کرد.

با این تفاسیر و باتوجه به تعدد موارد آسیب دیده روانی، مراجعه و رسیدگی روان پزشکی در روستاها ضرورت

دارد

جدول شماره 4-30: توزیع فراوانی وجود بیماری خاص در خانواده زلزله‌زدگان

ردیف	گویه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	وجود بیماری	66	25.2
2	نبود بیماری	196	74.8
3	بی پاسخ	98	-
	جمع	360	100

76/8 درصد اظهار کرده اند که بیماری خاصی ندارند و 25/2 داشتن یک بیماری خاص را گزارش کرده

جدول شماره 4-31: توزیع فراوانی بیماریهای زلزله زدگان

درصد معتبر	فراوانی	
11.1	2	مسمومیت و اسهال
33.3	6	فشارخون
11.1	2	رماتیسم
11.1	2	قند خون
11.1	2	دیسک و آرتروز
22.2	4	بیماری های قلبی
100	18	جمع
	342	بی پاسخ
	360	مجموع

فشار خون، بیماریهای قلبی، مسمومیت و اسهال، رماتیسم، قند خون و دیسک و آرتروز بیماریهای خاص گزارش شده در این پژوهش هستند.

4-22. مسائل پزشکی و بهداشتی

روستاها به ویژه روستاهایی که دارای رودخانه هستند به شدت در معرض بیماریهای واگیردار به ویژه وبا هستند چرا که به دلیل شرایط اضطراری روستاییان آب رودخانهها را آلوده کرده اند به گونه ای که موارد متعددی مدفوع انسان در رودخانه ی گویدرق مشاهده شده است در همین روستا همچنین چند رأس گاو بیمار مشاهده شد به علاوه در روستای دیپکلو جنازه ی دام های تلف شده نزدیک رودخانه بدون اینکه گودال حفر شود رها شده اند و تنها مقداری خاک روی آنها ریخته اند. این در حالی است که بسیاری از لاشه های دام ها و طیور هنوز از زیر آوار بیرون کشیده نشده اند که این مسئله مشکلات فراوانی از جمله بوی غیر قابل تحمل تعفن، جمع شدن حشرات موذی و مریضی های احتمالی ایجاد کرده است. همچنین یکی از مشکلاتی که اهالی روستا به شدت با آن مواجه هستند گرد و خاک شدید در روستا است که ساکنین بی دفاع را دچار مشکلات فراوانی کرده است. در این روستا می توان کمک های پزشکی مانند پماد ضد عفونی کننده چشم ارائه داد. برخی از اهالی روستای مهترلو به دلیل فقدان حمام خود را در رودخانه شستشو می دهند که موجب مریض شدن برخی از کودکان شده است. اما در این باره مهمترین چیزی که باید مد نظر داشت بیماریهای عفونی و ویروسی است که رفته رفته در اثر سرما در حال شیوع است انواع آنفولانزا می تواند صد ها کودک و سالمند را به کام مرگ بکشاند چادرهای نازک اهدا شده به زلزله زدگان در مقابله با سرما که از اواخر تابستان استخوان سوز است بیشتر به طنزی دردناک شبیه اند. با این تفاسیر پیشنهاد میشود که همزمان با اهتمام در امر ساخت مسکن اموری مانند جایگزینی چادرها با چادرهای با کیفیت تر، تاسیس پایگاههای پزشکی شبانه روزی و اهدا داروهای پزشکی فوری خصوصا داروهای تب بر برای کودکان نظر گرفته شود. همچنین یکی از مسائل روستاییان عدمی آگاهی شان از مشکلات و بیماری های جسمی و روانی شان بود. مثلا نداشتن دندان برای زنان بالای 30 سال امری طبیعی بود و یا دردهای شکمی و مشکلات تنفسی بیماری هایی که بر اثر آلودگی های ناشی از زلزله مانند نداشتن حمام و دستشویی و استفاده از غذاهای غیرمانوس

مانند انواع کنسرو و آلودگی هوا به دلیل وجود لاشه‌های مدفون در آوار و گرد و غبار آن نواحی در آنها رو به افزونی بود. از طرفی بسیاری از افرادی که از بیماری‌های روانی رنج می‌کشیدند زنان بودند و عدم دسترسی آنها به داروهایشان به بیماری آنها شدت بخشیده بود. از طرف دیگر وضع خانواده‌هایی که بچه‌ی معلول جسمی، ذهنی داشتند به خاطر شرایط زیستی‌شان در چادر بسیار وخیم شده بود. گروه پزشکی که به روستاها می‌آمدند با اینکه تقریباً با فاصله‌های معین به روستاها سر می‌زدند اما در بسیاری موارد کادر مجربی نداشتند و داروهای خاص را برای روستاییان تهیه نمی‌کردند بنا به گفته‌ی زنی از اهالی چخماخ بلاغ علیا: " آنها هر سه چهار روز یک بار می‌آیند زخمهای ما را پانسمان می‌کنند، به ما ژلوفن و مسکن می‌دهند ولی وقتی ازشان تقاضای آموکسی سیلین می‌کنی می‌گویند که ندارند. من خودم دچار عفونت روده هستم ولی نمی‌دونم باید از کجا دارویم را تهیه کنم "

جدول شماره 4-32: توزیع فراوانی وضعیت رسیدگی به زباله‌ها در روستاهای زلزله‌زده

درصد معتبر	فراوانی		
50.5	145	جمع می‌کنیم و آتش می‌زنیم	1
27.1	77	توسط شهرداری	2
7	20	رها کردن در طبیعت	3
3.5	10	چال می‌کنیم	4
2.1	6	ریختن در رودخانه	5
2.1	6	دفن - سوزاندن	6
1.4	4	به وسیله تراکتور به بیرون از ده برده می‌شود	7
1.4	4	در کیسه میریزیم	8
1.4	4	در چاه میریزیم و آتش می‌زنیم	9
0.7	2	توسط مردم جمع می‌شود	10
0.7	2	در سطل زباله می‌ریزیم	11
0.7	2	هیچ کاری نمی‌کنیم	12
0.7	2	دفن نمی‌کنند	13
0.7	2	مشکل جمع کردن دارند	14
-	74	بی پاسخ	15
100	360	جمع	

روش غالب دفع زباله بعد از زلزله، آتش زدن 55 درصد و 23/8 درصد توسط شهرداری است. در این بین نزدیک ده درصد از پاسخگویان عنوان کرده اند که زباله های خود را در طبیعت رها میکنند و یا در رودخانه ها می‌ریزند که با توجه به مشاهدات تیم تحقیق به نظر می‌رسد این میزان بسیار بیشتر نیز هست. به هر تقدیر حجم وسیعی از کالاهای بسته‌بندی شده وارد روستا شده است که بسیار مشکل آفرین شده است. مشاهدات و یافته‌ها نشان می‌دهد که تا قبل از زلزله، اقتصاد معیشتی روستا چندان تولید زباله پلاستیکی و شیمیایی نمی‌کرده و زباله‌های ارگانیک نیز به سرعت جذب طبیعت می‌شده است. اما اکنون حجم وسیعی از زباله‌ها به ویژه پلاستیکی به روستاها چهره‌ی کریه و رقت باری داده است در این راستا لازم است تا برنامه ریزی مدونی صورت گیرد تا از طرفی کالاهایی با بسته بندی مناسب تر در روستاها عرضه شود و از طرفی دیگر برنامه‌هایی جهت توانمندی و شناساندن

ویژگیهای مخرب مواد پلاستیکی به روستاییان اجرا شود.

4-23. امنیت روستاییان پس از زلزله

وضعیت سرقت و دزدی اموال باقی مانده 85 درصد پاسخگویان گزارش کردند که اموال باقی مانده از زلزله مورد سرقت قرار نگرفته و 15 درصد سرقت این اموال را گزارش کردند. اگرچه درصدی که گزارش سرقت کرده اند نسبت به عدم گزارش پایین است اما درصد قابل توجه ای است. با این وجود مخصوصاً در روستاهای کوچک تر آن چیزی که بیشتر امنیت روستاییان را به خطر انداخته عواملی به غیر از ترس از سرقت و مسائلی از این دست براساس جدول زیر مهمترین نگرانی های زلزله زدگان . نداشتن مسکن تا سرما، زلزله مجدد و حیوانات وحشی است مسئله حمله گرگ به دامهای روستاییان مسئله ای بسیار جدی است که مهمترین عامل روز تهدید کننده زلزله زدگان است. یکی جوان 23 ساله در روستای دیبگلو اظهار داشت که گرگ به یکی از اهالی حمله کرده و روستاییان وی را نجات داده اند، چند نفر از اهالی روستاهای تخریب شده تا صبح برای مقابله با گرگ نگهبانی می- دهند. این در حالی است که آنها حق شلیک ندارند. در روستاهای بزرگ اما مسئله تا حدی پیچیده تر است و مواردی از ناامنی و دزدی نیز گزارش شده است. یک مرد 30 ساله از بدام انداختن و اتنی که در حال دزدیدن احشام بود خبر داد. این امر در روستاهای کوچک کمتر گزارش شده است. یک مرد جوان 21 ساله در روستای الله لو باتوجه به مشاهدات قبلی خود از نزاع و درگیری هنگام ساخت و ساز به شدت اظهار نگرانی کرد وی اظهار کرد که هنگام ساخت و ساز حتماً درگیری و نزاع بر سر مصالح پیش خواهد آمد چراکه حداقل دو نفر از مردم هنگام حمله به کامیونهای حامل چادر کشته شده اند و در موردی دیگر راننده را با سنگ زده و وی ترمز زده تا مردم آویزان از کامیون سقوط کنند. شایان ذکر است اهالی معترض اند که تعداد از ساکنین روستا در ادارات آشنا دارند و برای ساخت روستا پارتی بازی می کنند. وی ادامه داد بیشتر از زلزله، ما خودمان به خودمان ضربه زده ایم.

یک مرد 32 ساله در این روستا به چند مورد نزاع به دلیل مسائل ناموسی اشاره کرد. وی اظهار کرد به دلیل خانواده ها و دختران جوان در فضای باز هستند پسران زیادی به دیدنی می پردازند و در مواردی این امر موجب درگیری می شود.

جدول شماره 4-33: توزیع فراوانی

درصد معتبر	فراوانی	
15	42	بله
85	238	خیر
100	280	جمع
	80	بی پاسخ
	360	مجموع

4-24. مهمترین نگرانی و ترس زلزله زدگان روستاییان

نداشتن مسکن تا فصل سرما مهمترین نگرانی زلزله زدگان است (5/56 درصد). با توجه به جدول به ترتیب مهمترین نگرانی زلزله زدگان عبارتند از:

1. نداشتن مسکن تا سرما؛
2. زلزله مجدد؛
3. حیوانات وحشی؛
4. امنیت جانی و مرگ؛
5. امنیت دام؛

جدول شماره 4-34: توزیع فراوانی مهمترین نگرانی و ترس روستاییان

ردیف	گویه ها	فراوانی	درصد معتبر
1	نداشتن مسکن تا سرما	109	56.50%
2	زلزله مجدد	18	9.30%
3	حیوانات وحشی	16	8.30%
4	امنیت جانی و مرگ	13	6.80%
5	امنیت دام	10	5.20%
6	طوبله	5	2.60%
8	دزدی	4	2.10%
9	نگهداری اموال	4	2.10%
10	بیکاری	2	1.00%
11	مرگ دام ها	2	1.00%
12	نداشتن درآمد	1	0.50%
13	مهاجرت	1	0.50%
14	ترس از خواب شبانه	1	0.50%
15	مشکل مالی	1	0.50%
16	برداشت گوجه	1	0.50%
17	چادر	1	0.50%
18	انبار	1	0.50%
19	تنهایی	1	0.50%
20	پول نقد	1	0.50%
21	بهداشت	1	0.50%
	جمع	360	100

فصل پنجم

تجکسری واره

MEHR
Photo: Mahsa Jamali

MEHR NEWS AGENCY

5-1. اهم مشکلات و مسایل زلزله زدگان

میانگین خسارت مالی گزارش شده توسط زلزله زدگان 38/72 میلیون تومان است و از این بین بیش از 30 درصد پاسخگویان خسارتی بالغ بر 50 میلیون تومان را گزارش کرده اند. اهالی منطقه حتی تصوری هم از ساخته نشدن خانه هایشان ندارند. آن ها هیچ پس زمینه ی از زندگی به شکل دیگر را در ذهن ندارند. هیچ تصوری و مهارتی برای گونه ی دیگری از امرار معاش و سبک زندگی. هر چند بخشی از آن ها به ویژه آن ها که زیر وام های قبلی کمر شکسته اند امیدشان به ساخت را بسیار پایین بیان می کنند اما آن ها هم در نهایت ضرورت ساخته شدن خانه هایشان را امری بدیهی می دانند. در میان سخنانشان درخواست مصالح می کنند که خودشان آستین بالا زده و خانه هایشان را دوباره بسازند. در نهایت اهالی بازسازی نشدن روستایشان را با مرگ خود مساوی می دانند. آن تعداد هم که مهاجرت را راه پایانی خود معرفی می کردند با ترس و لرز و البته به پشتوانه ی تعدادی دام، پس اندازی و مهارت های دیگری جز کشاورزی و دامداری این حرف را می زدند. البته باید خاطر نشان کرد که آگاهی زلزله زدگان از میزان خسارت چندان قابل استناد نیست چرا که طبق مشاهدات و مصاحبه های محققان بسیاری از منازل خسارت دیده خسارتی بسیار بیشتر از آنچه که آسیب دیدگان گزارش می کنند وارد شده بود ولی عدم آگاهی زلزله زدگان این خسارت را کمتر از آنچه هست برآورد می کردند. 34 درصد از پاسخگویان اظهار کردند که خود یا خانواده شان در زلزله آسیب جسمی دیده اند و 66 درصد بیان کردند که آسیب ندیده اند. 36/8 درصد شدت آسیب را خیلی زیاد، 31/6 درصد زیاد، 21/1 متوسط، 8/8 کم و 1/8 خیلی کم ارزیابی کرده اند. 80/1 درصد خرید اقلام ضروریشان را غیر ممکن میدانند و 19/9 ان را ممکن می دانند. این یافته نشان میدهد که برخی از اقلام ضروری زلزله زدگان در بسته های امدادرسانی وجود ندارد و زلزله زدگان می باید آنها را بخرند نداشتن پول یا در دسترس نبودن مراکزی برای خرید مانع تهیه ی این اقلام است. لذا پیش بینی مراکزی برای خرید با توجه به اینکه بازسازی منازل زمانی را به خود اختصاص خواهد داد از نیازهای ضروری زلزله زدگان است. این در صورتی ممکن است که مقداری وجه نقد نیز در اختیار زلزله زدگان باشد تا بتوانند اقلام ضروری خود را تهیه کنند. 85 درصد پاسخگویان گزارش کردند که اموال باقی مانده از زلزله مورد سرقت قرار نگرفته و 15 درصد سرقت این اموال را گزارش کردند. اگرچه درصدی که گزارش سرقت کرده اند نسبت به عدم گزارش پایین است اما درصد قابل توجه است. به سرقت رفتن اموال باقی مانده زلزله زدگان میتواند مشکلات امنیتی منطقه زلزله زده را تشدید کند و بر خصومت بین زلزله زدگان و نیروهای امداد از یک سو خصومت و تنش بین افراد زلزله زده دامن بزند لذا برقراری امنیت و حفظ اموال زلزله زدگان بسیار پر اهمیت است. 99/3 درصد از پاسخگویان در حال حاضر در چادر به سر می برند و تنها 7/0 درصد در منزل بستگان هستند. هیچ یک از پاسخگویان در منزل پیشین خود سکونت نداشتند. این ارقام نشانگر ابعاد وسیع بی خانمان شدن در منطقه است. به طور میانگین 1/66 خانوار در هر چادر ساکن هستند. 71/3 درصد از پاسخگویان یک خانوار در هر چادر هستند و 18/5 درصد دو خانوار، 3/8 درصد سه خانوار و 4/5 درصد 4 خانوار و حدود 1/8 درصد بیش از 4 خانوار در یک چادر ساکن هستند. 22 درصد نبود پزشک را مهمترین مشکل می دانند. از این بین 20 درصد اظهار کرده اند که هیچ مشکل خاصی ندارند. تحلیل نیازهای پزشکی و بهداشتی زلزله زدگان نشان می دهد شیوع بیماری در آینده ای نزدیک حتمی است. دقت به نیاز یک و دو در لیست زیر به خوبی نشان می دهد یا زلزله زدگان کمبود پزشک دارند و یا به

هیچ چیز بهداشتی نیاز ندارند. با توجه به اهمیت آگاهی از فهرست نیازهای زلزله زدگان برای انجام اقدامات ضروری جهت برنامه ریزی برای رفع آن جدول زیر را تهیه کردیم. این جدول فارغ از تقسیم بندی های فوق و تنها با توجه به فهرست کردن نیازها و ترتیب اهمیت آنها نزد اهالی شکل داده شده است. در واقع این جدول از ترکیب تمام جدول های بالا به دست آمده است. از آن جا که درخواست کمک از هر نهادی و از مردم دست کم پس از این باید به صورت هدفمند صورت گیرد قرار دادن لیست نیازهای اهالی می تواند به افراد و نهادهای امدادگر ذهنیت واقعی نسبت به انواع نیازهای زلزله زدگان ایجاد کند؛ تا آن ها نیز بصورت هدفمند به برآوردن آن نیازها و اقدام نمایند.

5-2. اولویت نیازها و آسیب شناسی امداد رسانی

مهمترین نکته که این جا نیز به چشم می خورد اهمیت مسکن از نگاه پرسش شونده ها ست. مسکن چه از نوع موقت چه از نوع دائم در اولویت است و باقی موارد بالای جدول هم عموماً در زیر مجموعه ی مسکن جای می گیرند.

1-5-2. نیازهای ضروری و اولویت بندی نیازها با توجه به یافته ها عبارتند از:

1. **مسکن:** در این باره باید تذکر داد که در وهله اول اگر مسکن زلزله زدگان حداکثر تا اواسط آبان تدارک دیده نشود مطمئناً با فاجعه انسانی و زیست محیطی روبرو خواهیم شد و از سوی دیگر در صورت ساخت به موقع مساکن بایستی ویژگیهای منحصر به فرد مسکن روستایی لحاظ شود عموماً مسکن روستایی باید داری آغل ، انبارعلوفه، انبار وسایل و محصولات کشاورزی و...

2. **چادر:** چادرها به وضوح بی کیفیت و بسیار نازک هستند و توان محافظت از روستاییان در مقابل سرما را ندارند در این باره باید گفت که حتی اگر مسکن در مدت زمان کوتاهی ساخته شود باز هم چادرها با چادرهای با کیفیت تعویض شوند.

3. **پوشاک:** در باره باید توضیح داد که پوشاک بهتر است که یا نو و یا در حد نو باشد چرا که روستاییان به دلایل فرهنگی بسیاری از مواقع حاضر به پوشیدن لباسهای کهنه نیستند از طرفی لباسها بیشتر لباس گرم و یا لباسهای زیر باشد و از ارسال لباس نا مناسب با فرهنگ روستایی و فصل سرما اجتناب شود کاپشن های "پر" بسیار مناسب برای مقابله با سرما به نظر می رسد

4. **نیازهای پزشکی و درمانی:** این مسئله را میتوان در 4 بعد دید 1. مراقبت ها و داروهای پزشکی جهت رسیدگی به مصدومین زلزله 2. مراقبت ها و خدمات روانپزشکی به زلزله زدگان خصوصاً سالمندان 3. ایجاد پایگاههای شبانه روزی پزشکی در صورت توان در تمام روستاها و آمادگی مقابله با بیماریهای احتمالی ناشی از سرما 4. خدمات دامپزشکی

5. **نیازهای بهداشتی:** حمام و دستشویی مهمترین نیاز بهداشتی روستاهای زلزله زده است اما علاوه بر آن بایستی اقدامات عاجلی برای مقابله با بیماریهای مسری احتمالی ناشی از آلوده کردن آب رودخانه ها و لاشه های حیواناتی که زیر آوار مانده اند کرد. همچنین روستاها با بحران جدی زباله های تولیدشده ی ناشی از کمک های پس از زلزله شده اند که در این راستا لازم است تا برنامه ریزی مدونی صورت گیرد تا از طرفی کالاهایی با بسته بندی مناسب تر در روستاها عرضه شود و از طرفی دیگر برنامه هایی جهت توانمندی و شناساندن ویژگیهای مخرب مواد یلاستیکی، به روستاییان اجرا شود.

6. **مواد غذایی:** زلزله زدگان رضایت چندانی از مواد غذایی کنسرو شده ندارند برنج و روغن، چای و قند مهمترین نیازهای خوراکی روستاییان هستند.

7. **سوخت:** از مهمترین نیازهای زلزله زدگان خصوصا با فرا رسیدن سرما نفت، کپسول گاز و دیگر سوخت های مستعمل است.

8. **دایر کردن مکان های با کارکرد اجتماعی و فراغتی:** چادر بزرگ که زلزله زدگان بتوانند مراسم ترحیم و مذهبی خود را انجام دهند

9. **لوازم خانگی:** یخچال، تلویزیون و رادیو، فرش و زیرانداز، لحاف و پتوی ضخیم و ظرف

10. **ترمیم و بازسازی زیرساختها:** ترمیم و ساخت جاده های منتهی به روستاها یویژه روستاهای دور افتاده، ترمیم مسیر های منتهی به زمین های کشاورزی، ترمیم کانالهای آبرسانی و چاه ها، بهسازی تاسیسات برق و آب و گاز.

3-5. نیازهای پزشکی

به علت اهمیت مسئله‌ی بهداشت در هر دو نوع نیازهای مورد بررسی بصورت جداگانه به مورد بررسی قرار گرفته است. البته اهمیت فوق العاده‌ی این مسئله در حال حاضر از آن جا پدید می‌آید که به خاطر از میان رفتن زیر ساخت های بهداشتی بومی، ورود کالاها و مواد ارسالی که هیچ پیوندی با نحوه‌ی زیست اهالی منطقه ندارد و در نتیجه تولید زباله‌های که زلزله زدگان نحوه‌ی کنترل و امحاء آن را نمی‌دانند و ... احتمال شیوع بیماری های فراوان مسری وجود دارد؛ که اتفاقاً طی روزهای پژوهش پرسشگران با آن مواجه شدند. می توان به نیاز بسیار ضروری روان پزشک که زلزله زدگان و حتا امدادگران کمتر به آن توجه کرده اند اشاره کرد. نیازی که پس از شک فاجعه برای کنترل پیامد ها و شاید تسکین آلام زلزله زدگان بسیار ضروری است.

22 درصد نبود پزشک را مهمترین مشکل میدانند. از این بین 20 درصد اظهار کرده اند که هیچ مشکل خاصی

ندارند.

4-5. نیازهای آینده نگر

انواع نیازهای آینده نگر در واقع مجموعه ای از نیازهاست که در فصل سرما مورد توجه است. مهمترین آن ها از نظر خود روستاییان نیز مسکن است و البته این بار مسکن دائم یعنی بازسازی خانه‌هاشان و روستاها. برآورده کردن این نیازهای نیاز به یک مطالعه‌ی سریع و دقیق از نظر زیرساخت‌ها و اطلاعات لازم دارد. مطالعه‌ای از نگاه کیفی دقیق و از نگاه کمی مورد به مورد تا از برداشته شدن گام اشتباه جلوگیری شود. برآوردن نیازهای آینده نگر در واقع تضمین بقای حیات اجتماعی - اقتصادی منطقه است. چیزی که زلزله زدگان بی شک به امید آن زنده اند.

سوال مهمترین نیاز فصل سرما با پاسخ 65 درصدی مسکن آن قدر قاطع است که هر گونه شک پرسشگران را در این مورد از میان برداشت. باقی موارد مندرج در جدول هم همگی در واقع چیزی نیستند جز بازسازی مفهومی کلی مسکن روستایی و در نهایت بازسازی روستا. بهداشت، درمان، امنیت، راه، ازدواج و... همه نشانگر تمایل شدید زلزله زدگان به حفظ حیات اجتماعی - اقتصادی خودشان است. و این همه لزوم بازسازی حیات روستایی منطقه را در همه ی ابعاد به رخ می کشد. انتظار پاسخگویان از مراجع ذیربط برای جبران خسارت مالی بدین شرح است. 45/2 درصد انتظار دارند که دولت وام بلاعوض به آنها بدهد. 27/4 درصد انتظار دارند که خسارت وارده بطور کامل توسط جبران شود. 18/5 درصد انتظار دارند که وام کم بهره دریافت کنند و 8/9 درصد انتظار دارند که دست کم نیمی از خسارت وارده جبران گردد.

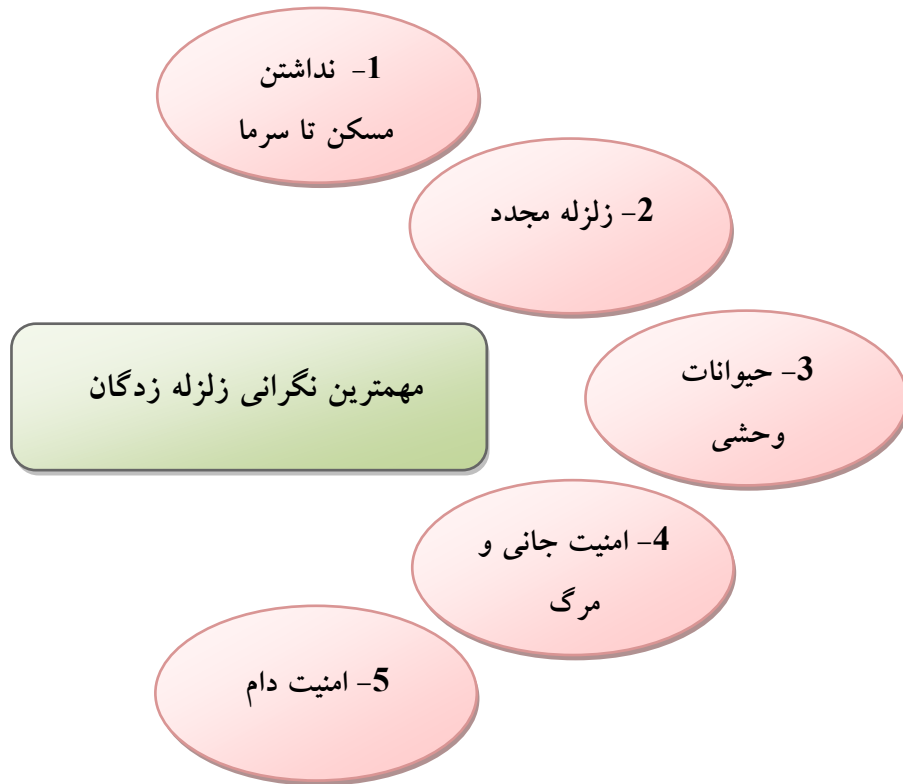
68 درصد از پاسخگویان رضایت کم و خیلی کمی از خدمات دولت داشتند، 11/1 متوسط، و 21 درصد رضایت زیاد و خیلی زیاد. این درصدها نشانگر نارضایتی گسترده ی زلزله زدگان از خدمات دولتی دارد. 76/2 درصد از پاسخگویان از خدماتی که مردم و نیروهای خودجوش رسانده اند خیلی زیاد رضایت دارند، 11/9 درصد رضایت زیاد، 4/6 درصد متوسط، 0/7 درصد کم و 6/6 درصد رضایت خیلی کم را گزارش کرده اند. نارضایتی از خدمات دولتی پیامدهای عمده ای روی اعتماد و تعلق خاطر زلزله زدگان به دولت و نظام دارد. در مجموع حضور نهاد های امدادی اندکی با تأخیر و در روز های بعد به کندی صورت گرفته است. مهم ترین نکته در این خصوص امداد رسانی به روستا های بسیار دور افتاده در قیاس با روستاهای نزدیک به جاده ی اصلی است که اختلاف فاحشی را نشان می دهد. در این میان میزان بوجه و توان نیرو های امدادی ست که به این موضوع اختصاص داده شده است.

اهالی در حالت فعلی زندگی به سختی امورات خود را می گذرانند. زلزله زدگان در حال حاضر حتی توانایی مالی لازم برای تهیه اقلام ضروری وضعیت فعلی شان را هم ندارند. آن ها عملاً هیچ پولی در بساط ندارند تا حتی بیماران خود را برای رسیدی به شهر ببرند آن جا بمانند یا حتی برگردانند. آن ها زیر قسط وام های ساخت مسکن قبلی و قرض ناشی از اختیار کردن دام هایشان در مانده شده اند. به این وضع ضربه های وارده به اقتصاد معیشتی وابسته به زمین و دام را هم در نظر بگیرید. با کم شدن حجم ورود مواد غذایی ارسالی توسط مردم به منطقه عملاً شاهد موجی از گرسنگی خواهیم بود. این گرسنگی باعث تشدید سرعت فروش دام و دیگر دارایی های قابل نقد شدن است تا با پول حاصل از آن این نیاز ضروری رفع شود. 80/1 درصد خرید اقلام ضروریشان را غیر ممکن می دانند و 19/9 ان را ممکن می دانند. این یافته نشان میدهد که برخی از اقلام ضروری زلزله زدگان در بسته های

امدادسانی وجود ندارد و زلزله زدگان میباید آنها را بخرند نداشتن پول یا در دسترس نبودن مراکزی برای خرید مانع تهیه ی این اقلام است. لذا پیش بینی مراکزی برای خرید با توجه به اینکه بازسازی منازل زمانی را به خود اختصاص خواهد داد از نیازهای ضوری زلزله زدگان است. این در صورتی ممکن است که مقداری وجه نقد نیز در اختیار زلزله زدگان باشد تا بتوانند اقلام ضروری خود را تهیه کنند.

نداشتن مسکن
تا فصل سرما
مهمترین نگرانی
زلزله زدگان است
(5/56 درصد).

5-5. وضع عمومی مشاغل در منطقه و نسبت آن با حیات اجتماعی - اقتصادی و پیامدهای آن.**5-5-1. کشاورزی و باغ داری**

عموم زمین های این نواحی در قطعات کوچک و کشت آن ها به صورت آبیاری بوده و در محدود مواردی می توان کشت دیم را هم دید. آبیاری این زمین ها یا توسط نهرها و کانل های آب دست ساز از رودخانه ها یا توسط چاه های عمیق و نیمه عمیق صورت می گرفته است. خصوصیت قابل درنگ در این مورد معیشتی بودن کشاورزی در منطقه است. گاهی از روش مبادله ی کالا به کالا بین اهالی یک روستا یا دیگر روستاها برای تأمین نیاز استفاده می شده است.

همین مسئله در مورد باغ داری و روش های آن نیز صادق است. با این تفاوت که امکان و زمینه های فروش محصولات باغی به مراتب بیشتر است.

5-5-2. دامداری

روش پرورش دام در منطقه با چرا در مراتع در زمان ممکن و انبار کردن علوفه برای فصل سرما ست. پرورش دام در منطقه به دو بخش معیشتی و تجاری قابل تقسیم است. البته هر دام دار لزوما یک روش را اختیار نمی کند بلکه عموماً هر دو روش را هم زمان پی می گیرد. در نوع معیشتی دام ها را برای شیرآوری و محصولات لبنی یا در مواردی برای ضیح می پرورند. در نوع تجاری یا دامداری لبنی مطرح است یا گوشتی و البته یکی از ویژگی های دامداری منطقه پرورش دام به قصد فروش به دامدارن محلی یا سایر مناطق است. این نوع از پرورش دام به قصد فروش در همان سنین پایین دام صورت می گیرد. نکته ای دیگر آن که دامداری لبنی در منطقه عموماً به فروش محصولات لبنی نمی رسد و در همان فروش شیر به جمع کنندگان شیر متوقف می شود. محصولات لبنی روستاییان عموماً معیشتی بوده یا ارزش مبادله ی کالا به کالا دارد. پرورش دام به قصد فروش عموماً توسط خوش نشینان صورت می گیرد. این افراد بیشتر طول سال را در روستا به کشاورزی و دامپروری مشغول هستند و در فصل سرما برای کارگری به شهر های اطراف می روند.

5-5-3. آموزش سخت افزاری

(آموزش) سخت افزاری از مهمترین دغدغه های مطرح در وضع فعلی و البته در طرح های بازسازی مسئله ی زیر ساخت های آموزشی است. در حال حاضر بیشتر روستا ها مدارس تا سطح ابتدایی را دارند (78 درصد). ولی از این سطح بالاتر بسیار کم است. کودکان روستاهای دور افتاده به خاطر ممکن نبودن رفت و آمد به روستاهای صاحب مدارس سطوح بالاتر از تحصیل محروم مانده اند. اگر مسکن روستایی را شامل همه ی بخش های یک خانه ی روستای و فضاهای عمومی روستا بدانیم بی شک مهمترین بخش این فضای عمومی که معطوف به آینده ی نسل هاست همانا مدرسه است. بازسازی فضاهای عمومی و خانه ها نیز جزو بازسازی زیر ساخت های و

شاهرگ‌های حیات منطقه است. با این نگاه یکی از اصلی ترین بخش‌های بازسازی روستاها مدارس است. می‌توان برای از سر گرفتن تحصیل در مقطع بالاتر کودکانی که به دلیل ممکن نبودن رفت و آمد از تحصیل محروم شده‌اند نیز در حین همین بازسازی و بعد از شناخت دقیق‌تر و البته کسب اطلاعات دقیق‌تر بومی تصمیم گرفت.

5-4. آموزش نرم افزاری

نکته آن است که بازسازی این فضای عمومی بدون فراهم کردن خون جاری در آن ناممکن است. نگاه دقیق‌تر به نحوه آموزش کودکان اصلاح و ترمیم آن در فرصت پیش آمده برای بازسازی ضروری می‌نماید. توجه ویژه به مسائل پیش آمده در زلزله و آموزش‌های لازم برای برخورد با آن‌ها و همچنین کسب مهارت‌های لازم برای حفظ و به روز رسانی مؤلفه‌های حیات اجتماعی - اقتصادی منطقه در ترمیم روش‌های اجتماعی ضروری است. می‌توان با تهیه یک نیازسنجی دقیق و بررسی روش‌های آموزشی مناسب با آن نیازها ساخت فضای مدارس را هم با روش آموزش به دست آمده متناسب نمود.

5-6. پیامدهای زلزله

5-6-1. پیامدهای بهداشتی و پزشکی

تحلیل نیازهای پزشکی و بهداشتی زلزله زدگان نشان می‌دهد شیوع بیماری در آینده ای نزدیک حتمی است. دقت به نیاز یک و دو در لیست زیر به خوبی نشان می‌دهد یا زلزله زدگان کمبود پزشک دارند و یا به هیچ چیز بهداشتی نیاز ندارند. مشاهدات میدانی ما حاکی از آن است که گزینه «هیچ چیزی نمی‌خواهیم» بیشتر ناشی از عدم آگاهی و عدم اهمیت رعایت بهداشت از سوی روستاییان است و نه اینکه واقعا از این بابت به چیزی نیاز ندارند. جر و بحث با روستاییان و متقاعد کردن آنها به رعایت بهداشت و جمع آوری زباله هایشان گویای این مطلب است. به قول یکی از روستاییان دیرباور: «شما درست میگی النظافه من الايمان!». در هر صورت لیست این قرصها نشان می‌دهد تا یک هفته دیگر میزان بیماریها دوبرابر خواهد شد. در هر صورت امدادهای پزشکی کماکان مساله‌ای جدی است.

روش غالب دفع زباله بعد از زلزله، آتش زدن 55 درصد و 23/8 درصد توسط شهرداری است. آتش زدن زباله ها اگرچه یک راه سریع است اما پیامدهای بهداشتی و محیط زیستی عمده ای در پی دارد. باید توجه کرد که بسیاری از زباله هایی که وارد منطقه شده اند مانند آب معدنی کنسروها و غیره اقلامی هستند که زباله های جدیدی به محیط زیست منطقه وارد می کنند که شیوه های سنتی دفع زباله پاسخگوی آنها نیست لذا لازم است شهرداری و نهادهای مربوطه برای جلوگیری از چنین پیامدهایی ورود بیشتری به مسیله داشته باشند. مسیله ی دیگر این است که بسیاری از زباله ها طبق مشاهدات حتی آتش هم زده نمی شوند و به محیط ترزریق می شوند. آنچه در اینجا اهمیت دارد این است که عدم آشنایی زلزله زدگان با پیامدهای زیست محیطی چنین زباله هایی باعث شده است که فرایند دفع آنها را چندان جدی نگیرند و غالب زباله ها در منطقه تلنبار شده‌اند لذا آموزش زلزله زدگان و آگاه کردن

آنها به پیامدها و شیوه های درست دفع زباله ها اهمیت فراوانی دارد.

5-7. پیامدهای امنیتی

جمعیت زلزله زده نیرویی اجتماعی است که در کنشهای سیاسی و اجتماعی آتی تاثیر فراوانی دارد لذا نارضایتی این افراد در بستر فاجعه ی زلزله نارضایتی و بی اعتمادی بلندمدتی در پی خواهد داشت. از آنجا که مناطق زلزله زده با مناطق مرزی و درگیری های قومیتی و جدایی طلبانه نیز پیوند دارد این نارضایتی پیامدهای امنیتی برای نیز در پی خواهد داشت. با توجه به موقعیت جغرافیایی منطقه و امکان واگرایی نیز وقوع این زلزله و نارضایتی زلزله زدگان می تواند میل به واگرایی را در آنها را برانگیزد.

از دیگر سو رضایت زلزله زدگان از خدمات مردمی نشان می دهد که تکیه بر تشکلهای مردمی و نیرویهای خودجوش میتواند در جلب رضایت زلزله زدگان توفیق بیشتری داشته باشد. رضایت بیشتر زلزله زدگان از خدمات خودجوش مردمی شاید بدین دلیل است که کار کمتر سازمان یافته ی مردمی باعث می شود که ارتباط کلامی و روانی بیشتری بین مردم و زلزله زدگان برقرار شود و همدلی و احساس همدردی بیشتری بین فاجعه دیده و امداد رسان برقرار شود این مسیله رضایت خاطر آسیب دیدگان را بیشتر می کند. این یافته اهمیت بالایی دارد و استفاده از نیروهای خودجوش و تشکل های مردم نهاد را در جلب رضایت آسیب دیدگان موفق تر نشان می دهد.

MEHR

Photo: Mahsa Jamali

MEHR NEWS AGENCY

5-8. پیامدهای اقتصادی-اجتماعی

وجود چنین نگرانی هایی پیامدهای رفتاری عمده ای در پی خواهد داشت من جمله عدم مشارکت در فرایند ساخت و امداد رسانی، امید به آینده ی پایین و میل به ترک منطقه. حدود 138 هزار نفر در مناطق روستایی ساکن اند که تخریب بنیادین را تجربه کرده اند. هر چه استرس زاهای بیشتری در محیط باشند چه استرس زاهای عینی و چه استرس زاهای ذهنی مانند همین نگرانی ها گریز از موقعیت استرس زا پیامد رفتاری طبیعی خواهد بود که مهاجرت و ترک منطقه بدون در نظر گرفتن پیامدهای بلند مدت یکی از این رفتارهاست. خالی شدن منطقه از سکنه و جذب شدن آنها به منطق حاشیه ای طبقات عمده ای در پی خواهد داشت. با توجه به اینکه عمده ترین مشاغل روستاییان موارد زیر می باشد که اغلب همزمان به چند کار اشتغال دارند: کشاورزی و باغداری، دامداری، قالی بافی و فرش بافی. یکی از منابع درآمد فروش بزغاله و گوساله و بره و غیره است. بزرگترین قطب تولید عدس و سومین قطب تولید عسل در منطقه است. در مجموع کشاورزی و دامداری مهمترین مشاغل منطقه است اگر این مسیله را با این یافته بررسی کنیم که غالب زلزله زدگان جز این مشاغل کار دیگری بلد نیستند (71/7 درصد) و اینکه چندان امیدی به بهبود وضعیت خود ندارند و میل به مهاجرت دارند قطعاً مهاجرت آنها خود زلزله ی دیگری است که منطقه را میلرزاند. با یک نگاه می توان فهمید این مردم در چه وضعیت سختی زندگی می کردند و این زلزله چه اندازه زندگی آن ها را به مخاطره می اندازد. از دست رفتن محصولات کشاورزی انبار شده، از میان رفتن جاده های دست رسی به مزارع، از بین رفتن دام و طیور زیر آوار یا خطر خورده شدن به وسیله ی گرگ، نداشتن امکان به چرا بردن دام ها و . . . همه و همه نشان از استیصال آن ها در شرایط کنونی برای ادامه ی حیات دارد. در صورت مهاجرت این جمعیت به مناطق شهری غالب اینها جذب مشاغل کاذب خواهند شد و رو به حاشیه نشینی خواهند آورد. ادبیات تحقیق در حیطه ی مسایل اجتماعی پیامدهای گسترده ی حاشیه نشینی منجمه جرم و آسیب های اجتماعی را بطور مفصل بررسی کرده اند. مهاجرت این جمعیت علاوه بر این پیامدهای اجتماعی پیلدهای اقتصادی نیز در پی دارد. کشاورزی و دامداری و محصولاتی که در منطقه تولید می شود حلقه ای از چرخه ی اقتصادی منطقه و حتی کشور است. آسیب دیدن و حذف این حلقه اثری چشمگیر بر تولید کالاهای اساسی دارد و مسایل و مشکلات اقتصادی و معیشتی نه فقط برای جمعیت زلزله زده بلکه برای پاره هایی از جمعیت پیش میآورد که مستقیماً در زلزله درگیر نبوده اند اما از محصولات این منطقه استفاده می کنند. این مسیله از این حیث محتمل الوقوع است که در مجموع زلزله زدگان از خدمات ارایه شده رضایت کافی ندارند، 35 درصد ابراز کرده اند که دامهای خود را خواهند فروخت و حدود 45 درصد اعلام کرده اند که امنیت آنها تامین نشده است. 59 درصد خسارت وارده را غیر قابل جبران میدانند. 36/8 درصد شدت آسیب را خیلی زیاد، 31/6 درصد زیاد، 21/1 متوسط، 8/8 کم و 1/8 خیلی کم ارزیابی کرده اند. این نگرانی ها همه و همه میل به ترک منطقه را بر می -انگیزد. این در حالی است که اهالی تعلق خاطر ویژه ای به مناطق خود دارند از پاسخگویان پرسیده شد «در صورت بازسازی مناطق زلزله زده آیا دوست دارید در همان منطقه قبلی ساکن شوید» که 87/3 درصد از پاسخگویان تمایل دارند در همان منطقه ی قبلی ساکن شوند و 12/7 درصد مایل به این هستند که منزل تخریب شده در جای دیگری ساخته شود. این عدم تمایل مطابق مصاحبه ها به خاطر ترس از زلزله مجدد، دشواری خاک برداری و . . . غیره می باشد. درصد بالای تمایل به ساخت منازل در همان منطقه ی قبلی نشانگر تعلق خاطر عمیق زلزله زدگان به سکونت گاهشان است. فرهنگ، هویت، سنت ها و تعلقات بومی زلزله زدگان با سکونت گاه های آنها گره خورده

است لذا در ساخت منازل ویران شده و تعیین مناطق جدید برای ساخت منازل میباید این تعلقات و عناصر فرهنگی را در نظر گیرد چرا که در صورتی که افراد نسبت به سگونت گاه خود تعلق خاطری نداشته باشند موجهای مهاجرتی را در بر خواهد داشت. طبعاً بخشی از این تعلق خاطر له خاطر ملک و املائی است که افراد در منطقه دارند. جا به جا کردن آنها میباید این مسایل را نیز در نظر گیرد. مهاجرت و جابه جایی چنین تعلق خاطری را از میان خواهد برد. باید توجه کرد تعلق خاطر به منطقه و زیستگاه یکی از مکانیسم های تقویت هویت، همبستگی و کنترل اجتماعی است. جدایی از منطقه جدایی از پیوندهای اجتماعی و محلی و تضعیف تعلق خاطر و تعدد به دیگری است. از بین رفتن این تعلقات یعنی درغلتیدن به فضایی بی معنا و بی هنجار که پیامدهای و آسیب های اجتماعی گسترده ای در غالب آسیب به خویستن از جمله اعتیاد، خودکشی، مسایل روانی و... گرفته تا آسیب رسانی به دیگران در قالب رفتارهای مجرمانه.

طبق مشاهدات و مصاحبه کارگری یکی دیگر از مشاغل عمده است بخش بزرگی از این کارگران در معادن مس و سرب و روی و آهن و طلا فعالند معادن این منطقه خاصه مس از بزرگترین معادن مس دنیا است. این کارگران همچنین نیروی کارگران فصلی کشاورزی نیز هستند. ویران شدن مناطق کشاورزی عملاً این مشاغل را از بین می برد و بر نیروی مهاجر نیز دامن می زند. مهاجرت این پاره از جمعیت اقتصاد تولیدگر را از بین می برد و نیروهای مولد را به سوی مشاغل کاذب میراند.

5-9. پیامدهای زیست محیطی

تجمیع زباله ها و بر هم خوردن اکوسیستم منطقه نزدیکترین پیامد قابل مشاهده است. در بلند مدت اگر ترک منطقه و فروش دامها از سوی زلزله زدگان یکی از نحتمل ترین گزینه های پیش رو باشد، که داده ها نیز نشان می دهند چنین است، بخش بزرگی از زمین های منطقه به خود وا گذاشته میشوند و بایر می شوند. باید توجه کرد بخش بزرگی از کشاورزی منطقه و آبادانی زمین ها به صورت آبی است و نقش ساکنان منطقه در ساخت آنها بسیار پر رنگ است. اگر این زمین ها آبیاری نشوند و منطقه سکنه ی خود را از دست دهد چرخه ی تولید محصولات کشاورزی نیز در منطقه بر هم می خورد. بر هم خوردن اکو سیستم منطقه پیامد عمده ی زلزله است.

آلوده شدن آب های سطحی و زیر زمینی نیز از پیامدهای دیگر زیست محیطی است. آلوده شدن آب های سطحی در حال حاضر نیز مشهود است. این آلودگی علاوه بر آسیب های انسانی گونه های گیاهی و جانوری منطقه را تحت تاثیر قرار خواهد داد که لازم است توجه ویژه ای به آن شود.

5-10. پیامدهای فرهنگی

با توجه به تفاوت های فرهنگی مناطق زلزله زده با امداد رسانیان غیر بومی و میزان توسعه ی یافتگی فرهنگی پایین منطقه (بیش از 90 درصد زیر دیپلم) امکان برخوردها و تعارضات بومیان با امداد رسانیان در بلند مدت وجود دارد. همچنین بر اساس مشاهدات و مصاحبه های مشاهده گران شکاف های قومی و قبیله ای نیز در بین بومیان منطقه

وجود دارد که ممکن است فرایند ساخت را تحت تاثیر قرار دهد. برای مثال اینکه چه گروهی در اولویت ساخت باشند موجبات تعارضات را فراهم میکند. شکاف های فرهنگی دیگری که میتواند کشمکش های قومی و قبیله ای را برانگیزد شکاف بین خوش نشین ها و کشاورزان است. مشاهده گران با این گزاره بسیار مواجه شدند که "خوش نشین ها نباید در اولویت ساخت قرار گیرند" و از دیگر سو اقتصاد و معیشت خوش نشین ها در منطقه تعریف شده و بسیاری از آن ها در روستا ها خانه و کاشانه دارند بطوریکه به محض وقوع زلزله به منطقه بازگشت کردند. این مشاهدات از این حیث اهمیت دارد که اگرچه بسیاری از خوش نشین ها در هنگام وقوع زلزله در منطقه نبودند اما به خاطر دارایی ها و تعلقاتشان ترجیح دادند به بستر بحران وارد شوند تا اینکه از آن بگریزند و در عین حال کشاورزان چندان مایل نیستند که خوش نشین ها در اولویت بندی ساخت مناطق تخریب شده جایی داشته باشند و در مجموع وجود چنین شکاف هایی در منطقه می باید لحاظ شود تا با پیامدهای آشوب و کشمکش در منطقه مواجه نشویم.

نکته ی دیگری که باید به آن توجه کرد این است بسیاری از اقلام و کالاهایی که در قالب نیازهای اولیه به منطقه سرازیر شده اند به لحاظ فرهنگی چندان با فرهنگ منطقه همخوانی ندارند. وجود و رواج این اقلام در کنار طولانی شدن فرایند بازسازی مناطق باعث خواهد شد که زلزله زدگان برای تامین مایحتاج خود در انتظار کمک ها باشند این مسیله میتواند فرهنگ مصرفی را در بین اهالی نهادینه کند. همچنین اقلام و کالاهایی که به افراد داده می شود میتواند اساسا اقتصاد و الگوی مصرف اهالی را دگرگون کند. این دگرگونی ممکن است چندان با مختصات فرهنگی و جغرافیایی منطقه همسو نباشد. برای مثال رواج یافتن مصرف غذای کنسروی و یا اسباب بازی هایی که برای بچه های منطقه تازه اند و قبلا مواجهه ای با آن ها نداشته اند میتواند الگوی نیازهای اهالی را تحت تاثیر قرار دهد که در بلند با فرهنگ تولیدی منطقه را با خطر فرهنگ مصرفی مواجه کند.

5-11. راهکارها

- اعطا مجوز به تعدادی از سازمانهای مردم نهاد ذی صلاح برای جلوگیری از هدر رفتن حجم وسیعی از کمک های مردمی و یاری رساندن به دولت در امر بازسازی با توجه حجم وسیع خسارات وارده.
- پرداخت وام های تنفس دار به روستاییان جهت مهلت دادن به زلزله زدگان مالباخته برای باز پرداخت
- فراهم کردن چادر های مناسب اقلیم سرد منطقه
- ✓ بهسازی چادر های موجود؛
- ✓ در اختیار قرار دادن تعداد چادر های مکفی برای هر خانوار جهت حفظ شکل زندگی روستایی؛
- ✓ ایجاد مکان های محصور و مسقف برای نگه داری احشام؛
- ✓ ارسال چادرهای بزرگ برای کارهای اجتماعی و برگزاری مراسم مذهبی و عزاداری؛
- ✓ مکان یابی درست برای چادرها از نظر فرهنگی و اقلیمی؛
- ✓ برافراشتن چادرها بر خاک ریزها جهت جلوگیری از ورود آب باران و رعایت ساده تر مسائل بهداشتی آوار برداری با مشارکت زلزله زدگان جهت بیرون کشیدن لوازم خانگی و دارایی های خود.
- ساخت خانه های جدید مناسب با شکل زیست روستایی جهت حفظ حیات ویژه اجتماعی منطقه (دارای طویله، انبار علوفه و محصولات و ابزار آلات کشاورزی)
- تشکیل گروه های مجرب معماری و جامعه شناسی و ... جهت نظارت بر ساخت مناسب مسکن
- مشارکت دادن خود زلزله زدگان در امر بازسازی
- تعمیر و بهسازی راه های دسترسی به باغ ها و زمین های کشاورزی جهت سهولت و سرعت در امر بهداشت و نگهداری این زمین ها که یستر حیات اجتماعی-اقتصادی منطقه هستند.
- بهسازی تاسیسات مربوط به آب و برق و گاز و ... با توجه به اینکه این تاسیسات در بسیاری از روستاها آسیب جدی دیده است.
- بهبود شبکه سوخت رسانی در روستا بسیار اهمیت دارد تهیه تانکرهای بزرگ سوخت برای هر روستا بر حسب جمعیت؛
- ترمیم خطوط تلفن روستاها؛
- بهسازی و تعمیر کانال ها و مسیرهای آبیاری کشاورزی؛
- احداث و بهسازی راههای روستای؛ بویژه روستاهای دورافتاده؛
- تقسیم کردن روستا ها بین گروه های امداد رسان برای پیشگیری از دوباره کاری؛
- ✓ آموزش سریع نیرو های امدادگر و استفاده از نیرو های با تجربه جهت حل مشکلات ناشی از اختلافات

فرهنگی میان این نیروها و افراد بومی؛

- ✓ توجه ویژه ی رسانه های عمومی و فراگیر برای پی گرفتن اهداف آموزش امداد رسان ها و زلزله زدگان
- پرداختن به مسئله ی زلزله زدگان در بخش های ویژه رسانه ای دست کم تا عبور از بحران ثانویه. با این کار می توان حس فراموش شدگی را در زلزله زدگان کنترل کرده و خیرین را به صورت هدفمند جهت دهی کرد. دیگر آن که بحث های کارشناسی در این بخش ها می توان در حکم مشاوره جهت بازسازی و امداد رسانی کارکرد های راه گشایی داشته باشد
- انجام مطالعه ایی دقیق بر روی فرهنگ بومی منطقه جهت ارائه خدمات و کالاهایی متناسب با فرهنگ منطقه.
- برای کنترل آسیب های جسمی و روانی زلزله زدگان می توان با احداث پایگاه های ثابت بهداشتی به ازایی هر سه روستا یا دست کم تقسیم روستا های واقع در یک مسیر بین این پایگاه ها و سر کشی روزانه به روستا ها همراه با کادر پزشکی و روان پزشکی مجرب عمل کرد.
- ✓ در موارد خاص که نیاز به مراقبت های پزشکی ویژه هست اقدام به بستری کردن در بیمارستان صورت گیرد. این کار دست کم باید تا بازسازی زیر ساخت های منطقه ادامه پیدا کند.
- ✓ جمع آوری و معدوم کردن زباله ی کالاهای نا آشنا در منطقه با محوریت آموزش به روستاییان. آموزش تفکیک زباله ها جهت معدوم کردن زباله های قابل بازیافت در همان محل و جمع آوری سایر زباله ها به ویژه زباله های دارویی و پلاستیکی توسط تیم های امداد رسان یا دیگر نهاد های مسئول.
- احداث و یا تجهیز بیمارستان به ویژه در شهر ورزقان و مقاوم سازی، به سازی و تجهیز بیمارستانهای موجود.
- به اختیار گرفتن متخصصان و دامپزشکان برای معالجه و توانمند سازی روستاییان برای حفظ دامهای خود در شرایط جدید؛
- تقسیم کردن روستا ها با توجه به موقعیت مکانی، بعد خانوار و جاده های دسترسی به بخش های واحد بهداشتی و احداث یک مرکز درمانی با توجه به نفرات تحت پوشش هر حوزه و تشکیل پرونده های درمانی برای افراد هر بخش جهت طی کردن ساده تر مراحل درمان و جلوگیری از سوء استفاده های احتمالی؛
- پاکسازی و تصفیه رودخانه ها و برکه های روستاها؛
- کمک به برداشت هر چه سریع تر محصولات روستاییان؛
- کمک به روستاییان برای جلوگیری از تلف شدن محصولات کشاورزی و همچنین علوفه ای که زیر آوار مانده اند؛
- یاری رساندن به روستاییان برای بیرون کشیدن ادوات کشاورزی از زیر آوار و همچنین دادن تسهیلات برای ادواتی که آسیب دیده اند؛

- یاری رساندن به روستاییان برای ایجاد مکانهای گرم و امن برای استقرار احشام؛
- اهدا تسهیلات و توانمند سازی روستاییانی که فرشها و دارهای قالی خود را در زیر آوار از دست داده اند؛
- اهدا تسهیلات جهت بهسازی کندوهای آسیب دیده و آموزش روشهای نوین زنبورداری جهت احیای زنبورداری در منطقه؛
- برپا کردن کارگاه های کوچک قالی بافی با امکانات مناسب برای روستاییان جهت احیای صنعت قالی بافی و ایجاد اشتغال؛
- واگذاری شغل هایی به روستاییان مخصوصاً در کارخانه ها و معادن منطقه جهت یاری رساندن و تأمین معیشت روستاییان؛
- سامان دادن و بازسازی قبل از شروع فصل جاری تحصیلی با در اختیار قرار دادن کانکس و چادر؛
- فراهم کردن تسهیلات تحصیلی برای روستاهایی که فاقد مدرسه هستند؛

منابع:

- Reilly, A. H. (1993). Preparing for the worst: The process of effective crisis management. *Organization and Environment*, 7(2), 115-143
- Seeger, M. W. , & Ulmer, R. R. (2002). A post-crisis discourse of renewal: The cases of Malden Mills and Cole Hardwoods. *Journal of Applied Communication Research*, 30(2), 126- 142
- Ulmer, R. R. , Sellnow, T. L. , & Seeger, M. W. (2007). *Effective crisis communication: Moving from crisis to opportunity*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications
- Pauchant, T. C. , & Douville, R. (1993). Recent research in crisis management: A study of 24 authors' publications from 1986 to 1991. *Organization and Environment*, 7(1), 43-66
- Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Sturges, D. L. (1994). Communicating through crisis: A strategy for organizational survival. *Management Communication Quarterly*, 7(3), 297-316
- Boys, S. (2001). *An extended rhetorical typology of crisis communication: Managing the Roman Catholic clergy sex abuse crisis*. Doctoral dissertation, Texas A & M University
- Coombs, W. T. (1998). An analytic framework for crisis situations: Better responses from a better understanding of the situation. *Journal of Public Relations Research*, 10(3), 177- 191
- Fink, S. (1986). *Crisis management: Planning for the inevitable*. New York: American Management Association

